

PRAMENY K HOSTIVICKÉ HISTORII

Řada C: Vzpomínky

Svazek č. 4

Václav Vančura

VZPOMÍNKY

1. část

1993–1994

Vzpomínky úhonického rodáka, který pracoval v hostivické mlékárně a zapojil se do hostivického ochotnického divadla



Hostivice, červen 2014

Kopie vzpomínek zapůjčili Martin Slaboch z Úhonic a Jaroslav Stehlík z Hostivice

Přepis zpracovali Josef Kučera, Alena Kučerová a Jiří Kučera

Úvod doplnil Jiří Kučera

Stránky jsou upraveny pro zmenšování při tisku na formát A5

O Václavu Vančurovi a jeho vzpomínkách

Václav Vančura se narodil r. 1920 v Úhonicích, kde prožil své dětství i mládí. Od roku 1940 pracoval v hostivické mlékárně a od r. 1945 zde i bydlel. V roce 1968 emigroval a zemřel v Německu po roce 1997.

V letech 1993 až 1997 Václav Vančura postupně sepsal své vzpomínky, které pak napsané na psacím stroji a okopírované poskytl svým přátelům v Úhonicích a v Hostivici. Uloženy jsou rovněž ve Státním okresním archivu Praha-západ v Dobřichovicích je fondu Vančura Václav, Úhonicice.¹ Vzpomínky mají tyto díly:

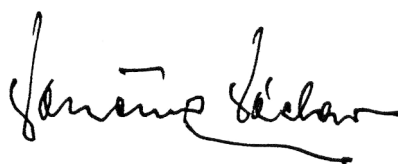
- Moje dětství a mládí – 1. a 2. díl (sepsáno v Ravensburgu v listopadu 1993)
- Po maturitě (sepsáno v Ravensburgu v březnu 1994)
- Moje divadlo (sepsáno v Ravensburgu v srpnu 1993)
- Havířina (sepsáno v Ravensburgu v květnu 1994)
- Stavba domu v Hostivici (sepsáno v Ravensburgu v květnu 1994)
- Vajíčkařina
- Emigrace – 1. a 2. díl
- Budovatelské úsilí v emigraci
- Moje mlékařina ve Švýcarsku
- Rok v Úhonicích – 1. a 2. díl
- Pozastavení u úhonických rybníků
- Všehochuť
- Paběrky mých vzpomínek – 1. a 2. díl

Vzpomínky jsou velmi osobně laděny, autor kriticky (a zřejmě ne zcela oprávněně) hodnotí mnohé lidi ze svého okolí. Přesto vzpomínky obsahují řadu zajímavých, jinak nedostupných údajů zejména o fungování hostivické mlékárny a o ochotnickém divadle v Úhonicích a v Hostivici. Tento přepis obsahuje výtah vzpomínek se zaměřením na život na venkově a zejména na dění se vztahem k Hostivici, při zpracování byla, pokud to text umožňoval, vynechána kritika členů rodiny i spolupracovníků. V úvodu jednotlivých částí je vždy uveden úplný obsah vzpomínek.

V tomto svazku je zařazen výtah z dílů Moje mládí a dětství a Po maturitě, navazující svazek obsahuje výtah z dílů Moje divadlo, Havířina a Stavba domu v Hostivici.

¹ Paměti archiv převzal v lednu 1998 a zařadil do přehledu fondů po generální inventuře 2012

Václav Vančura

A handwritten signature in black ink, reading "Václav Vančura". The script is cursive and elegant, with a long horizontal flourish at the end of the name.

VZPOMÍNKY

1. část

Moje dětství a mládí – 1. díl

Úvod	
Pamětní kniha obce Úhonic	1
Dějiny Úhonic	8
Vesničko má...	9
Ta naše hospoda...	13
Náš děda	16
Dědictví	16a
Naše maminka	19
Náš tatínek	21
Naše Hela	23
Naše Pavla	27
Naše Eliška	30
Můj bratr Josef	32
Strýček Karel	37
Strýček Věna	42
Strýček Frantík	46
Teta Kašparová	49
Naše kuchyně	52
Náš pokojík	54
Pěšky na Kladno v roce 1926	56
Citronková nemoc	57
Vyslovit „Ř“ není snadné	59
Jehla v noze	60
Rozšíření ovocné zahrady	61
Pojed' se mnou	63
Zabloudili jsme v lese	65
Posvícení v Unhošti	67
Maminčiny peníze	68
Požár u Hellerů	69
Horké buchy	71
Naše dřevěná pumpa	72
Žaludy – krmivo pro prasata	73
Voli – důležití pomocníci	75
Tatínek – všeumělec	79
Voli orali sami	84
Tatínek – muzikant	85
Pytlačení v cizích zahradách	88
A tak, ta kráva je tedy tvoje	91a
Tatínkův úraz	92
Obsekával ječmen „Za horou“	93
Kování podsedního vola	95
Rupandy na ledě – Váš Venca se vykoupal	97
Nakládání ledu	99

V této části je zpracováno to nejpodstatnější z uvedeného období. Rozdělení na díl I. a díl II. má důvod vyloženě technický. Nechtěl jsem shrnutí svých vyprávění provést ucelenou a nákladnou vazbou. Byla by s tím oddálena i realizace mého snažení. Jinak počítám s tím, že samostatně, v oddělených částech, zpracuji i dobu svého zaměstnání v mlékařině, a to v období, kdy jsem působil ve své vlasti. Rovněž samostatně chci popsat svoji havířinu na dole Nosek, také výstavbu rodinného domku v Hostivici a přípravu pro tuto náročnou akci.

V každém případě je vázána tato podstatná část na naši rodinu a sourozence mých rodičů, především maminičiných, o rodičích a sourozencích tatínkových jsem toho tolik nevěděl, nepřišel jsem s nimi často do styku – pocházeli ze Sedlčanska.

Čeká mě ještě hodně práce, jestli uvážím, že všechna ta témata míním zpracovat nejen v češtině, ale i v němčině. Navíc mám v úmyslu vrhnout se i na své zážitky a zkušenosti v emigraci, a to v mlékařině, vajíčkařině a posléze i v ranhojičství.

V těch již zpracovaných, početných kapitolách přichází dost často zmínka nebo jen narážka na tu uvedenou havířinu, stavbu domu i jiných záležitostí, rozsáhlejší zpracování bude ale následovat.

Je samozřejmé, že v jednotlivých už hotových kapitolách muselo být o těch následujících tématech něco uvedeno, vždyť to byly podmínky a situace, které se týkaly naší rodiny, konkrétně i mne, vždyť i to celé zpracování jsou vlastně vzpomínky, které nelze vždy přesně izolovat do samostatných, oddělených příhrádek.

Snažím se ale, aby nedocházelo příliš k opakování téže myšlenky ve více kapitolách. Není to právě nejsnadnější.

V těch historkách z dětství se pokouším charakterisovat určité situace podle svých tehdejších názorů, pohledů dítěte, které ještě nechodilo do školy nebo bylo teprve v prvních třídách obecné školy.

Domnívám se, že to pak působí i přesvědčivěji a někdy to navozuje docela milou a příjemnou komičnost situací a nálad.

Úvod

Když jsem se v r. 1993 rozhodl napsat svoje vzpomínky, uvažoval jsem dost dlouho, jak s tím začít. Měl jsem v tu dobu před očima „Kroniku mého života“ od Josefa Lady. Velmi pěkně to Lada zpracoval a navíc doplnil knihu svými typickými ilustracemi, jak jsou všeobecně známé z Haškova „Švejka“ a jiných publikací.

Byl jsem si vědom, že nejsem žádný spisovatel a že i textové podání Ladovo nebude pro mne asi dosažitelné. O nějakých vhodných kresbách jsem pochopitelně ani z astronomické dálky uvažovat nemohl. Přesto jsem od svého rozhodnutí neupustil a vrhl se do té práce s plnou vervou. Ladova „Kronika“ mi v tom nadšení velmi pomohla, a to také proto, že sociální podmínky rodiny Ladovy a naší rodiny mají hodně společného. Rovněž výrazy, úsloví a vyjadřování Ladova tatínka používal i můj otec, a to v doslovném znění, nebo jsem si snadno a rychle představil, že by tak mohl mluvit i můj tatínek.

Bylo mi jasné, že chronologické zpracování bude nutné, ale opravdu jsem nevěděl, z kterého konce se do toho zakousnout.

Konečně mě napadla myšlenka podchytit si nejprve jednotlivé historky, které by se hodily do této práce. A tak jsem sepsal ze svého dětství a mládí asi šedesát názvů jednotlivých vyprávění, o nichž jsem doufal, že by mohly být zajímavé alespoň pro některé mé přátele a známé.

Rozhodně do úvodní části by patřil popis mé rodné obce, kterou jsem mínil nazvat „Vesničko má...“. A tuto část jsem také brzo zpracoval, a to tak, jak jsem se na svou rodnou obec díval a jak ji mám stále v paměti. Neměl jsem k dispozici žádnou statistiku nebo jiné podklady a tak ten můj popis nesl sebou určitě dost, nedostatků, zejména pro občany Úhonic, kteří mohli být v lecčemž lépe a podrobněji informováni.

Pro můj záměr nahrál ale osud jednu skvělou náhodu, která mému snažení dala poněkud změněný směr a zároveň potvrdila, že ta organizace je správná, že povede k realizaci a že je docela snadno možné překlenout původně uvažované potíže časové, technické i ekonomické.

A tak jsem se dal s větší chutí do sepsání jednotlivých kapitol, a to podle chuti a nálady s tím záměrem, že je nakonec uspořádám chronologicky nebo podle jiného pohledu, který se mezitím vykrystalisuje a utvrdí.

V tu dobu – bylo to v dubnu 1993 – jsem měl sepsáno už 24 kapitol. Byli jsme s manželkou celý měsíc duben v Praze a samozřejmě jsme si zajeli dvakrát i do Úhonic.

Po těch 23 letech své emigrace jsem v r. 1991 navázal přátelství s nynějším starostou obce Úhonic – Josefem Kučerou. Od té doby patříme k jeho přátelům a on mi v tom dubnu 1993 půjčil Kroniku obce od r. 1921 až do r. 1937. Po této době už nebyla kronika vedena a teprve 23. dubna 1940 potvrdil V. Kaše, okresní referent, že kroniku viděl.

Poslední kronikářský záznam potvrdil, že 9. května 1937 zemřel dlouholetý hrobník Václav Ženíšek.

V kronice jsem našel mnoho zajímavého a všech 84 ručně psaných stran jsem si okopíroval. Rozhodl jsem se zároveň, že pro uvedení svých vzpomínek použiji prvních sedmi stran kroniky, a to v kopiích podle originálu. Tato část kroniky nese název „Popis obce Úhonic“.

Z dějin obce, které jsou podchyceny od r. 1143 až do r. 1920 na stranách 9–21, vyberu ty nejdůležitější záznamy.

V kronice podchycených dat od r. 1921 jsem použil jen velmi málo. V jednotlivých mých kapitolách je dosti detailů určitých příhod, jak jsem je viděl jako školák, student a v době svého mládí.

Zatím nejsem rozhodnut, se kterými vzpomínkami ze svého života ta svá vyprávění ukončím. Je jich v uvedeném období skutečně dost, ale i zážitků v době emigrace mám pěknou řádku. I to by stálo za to, dát to na papír.

Původně jsem si nebyl jist, jakou formu dát své práci, aby byla jen přece vhodná pro četbu. Bylo mi jasné, že zájemců o ta má vyprávění by mnoho nebylo a tak uvažovat o nějaké publikaci by nebylo rozumné. Nehledě k tomu, že by i malý náklad nebyl asi úměrný omezenému zájmu a pak výlohy s tím spojené by rovněž nebyly v souladu s logickým uvažováním.

Když jsem ale v dubnu dělal ty kopie úhonické kroniky, dostal jsem nápad, že strojem napsané historiky mých vzpomínek by bylo možné okopírovat, a v tom případě není problémem omezit se jen na deset či dvacet exemplářů pro přátele a nejbližší známé.

Takové řešení je tedy realizovatelné a bez nutnosti najít vhodné nakladatelství. Zároveň výlohy takového řešení by byly přijatelné. Rovněž není nutné dodržení určitých termínů, zpracování a i kopírování, jakož i konečná skladba nejsou spojeny s potížemi, naopak je dána možnost ji ještě v poslední fázi změnit.

Voli – důležité pomocníci

Pro práci na polích jsme měli vždy dva voly. Ty si tatínek neodchoval, ale koupil vždy malé volky – nejrady na Pelhřimovsku.

Samozřejmě ještě neuměli tahat a tak jsme je tomu museli naučit – pomalu a s trpělivostí. Nejprve jim nasadit na krk chomoutek nebo krumpholec. Je to dřevěný mírný oblouk asi v podobě indiánského bumerangu. Ten se nasazuje na krk před ramena zvířete jako chomout, je ale ze dřeva náležitě silného, aby nepraskl při poctivém zabrání v tahu. Tou dřevěnou částí probíhají železné pruty, které jsou po nasazení vedeny vedle krku vola, pod jeho krkem pak je jištění pomocí docela silného řetízku.

Na koncích toho „krumpholce“ jsou upevněny prostraňky – silné provazy ukončené železným kroužkem pro připřahání k vahám vazu nebo vahám zavěšeným na jiné hospodářské zařízení nebo stroje. Kožená podpěnka na prostraňkách se upíná pod břichem za předníma nohama zvířete.

A když si ti mladí volci přece jen trochu zvyknou na ty chomoutské části, jsou zapřaháni do silného, delšího polena, které se za nimi smýká po dvoře. Zapřahnout je ihned do vozu, který by za nimi rachotil, by je určitě vyděsilo. Teprve když si zvyknou na ten určitý tlak na krku a na ten dotyk prostraňků, jsou zapřaháni do prázdného vozu a jede se s nimi na ulici. Vůz je samozřejmě plně zabrzděn a s volky nejede jen kočí a opratí mají obě zvířata, podsední i náruční – levý i pravý, jsou tedy drženi opratí s obou stran. Je vhodné pro tu první projížděnou trať mít ještě další asi dva pomocníky, pro případ potřeby.

Když volci při této fázi nedivočí, ulehčí se jim tažení vozu, že se postupně mírně odbrzdí vůz a je s nimi vyhráno. Pak se na vůz i něco naloží a nakonec stačí k jejich ovládní jen kočí.

Později si zvyknou i na příkazy: vije – jeti a prr – stát, pro jízdu doleva – čehý, doprava – hot. Za čas to všechno chápou a plně respektují. Místo toho „čehý“ zatáhne se podsední vůl opratí a při jízdě doprava se zase místo „hot“ cuká opratí. Pro rychlé odbočování se dávají ty slovní a opratěvé příkazy najednou. Pro couvání je příkaz „hůj“. Pak pomoci držení – řetěz zavěšený na špici oje a sepnutý s koženým obojkem na krku vola, je vůz tažen zpátky.

Za čas si na to všechno zvířata zvyknou a stačí i další slovní příkazy, které mohou být docela tiché, klidné. I křičení je také účinný povel, dokáže však zvířata zneklidnit a dokonce zdivočít, že další jejich ovládní už ztrácí na své kvalitě. Je možné, že po vypřážení při ukončení práce jdou sami poslušně na své místo ve stáji.

Jednou, když jsem voly v přestávce při orání trochu popásal na travnaté mezi, kdy byl vůl vedle meze a tedy jeho hřbet podstatně níže, napadlo mě, že bych si na něj mohl sednout jako na koně. To bylo pro něj ale nemilé překvapení a stačil jsem jen seskočit a zase jej uklidnit. Později už jsem se o přeškolování vola na jezdeckého koně nepokoušel.

Voli zastali mnoho nejrůznějších prací, a to nejen na poli, ale i při dopravě po silnici, při tahání silné oje žentouru. To je zařízení na dvoře, kdy voly tahají silnou oj, pohybují se dokola, na voji je velké ozubené kolo a jeho otáčení je postupně převáděno na určité stroje, umístěné ve stodole. Toto zařízení mělo svou důležitost v době, než byly zavedeny elektrické motory. My jsme měli takové zařízení v Úhonicích a používali je především na řezání zelené píce a slámy a také na pohon malé mlátičky, kterou jsme si občas pomáhali, než se mohlo uskutečnit celkové mlácení sklizeného obilí, a také při mlácení jetele za účelem získání drobných semen z jetelových paliček. Ale i při manipulaci se dřevem v lese mohli být naši voly využíváni, zejména však při dopravě dřeva a především klesti.

Asi po pěti letech dorostli voly a jejich váha 800 – 900 kg, někdy i celou tunu. V tu dobu je tatínek prodával, byla to pro ekonomii optimální doba. Pak si koupil zase mladé volky a ten cyklus se opakoval.

Pak ale ten odchod našich vyrostlých pomocníků, když byli ze vrat odváděni cizím člověkem, působil u nás jako malý pohřeb. Plakali jsme, když se naši voly za námi ve vratech otáčeli.

Tatínek měl svoje zvířata velmi rád a měl pro ně pochopení. Při jízdě dost často neseděl na „šejtroku“, ale šel vedle těch svých pomocníků, i když šel docela volně, byl rychlejší než oni, uvolnil oprat v ruce a šel před nimi až na celou délku toho řídicího provazu, nepobízel je však k rychlejší chůzi, ale počkal na ně a to se zcela periodicky opakovalo.

Snad si přitom pohvizdoval nebo pobroukával jistou melodii, byl výborný „sluchař“, jak se říká lidem, kteří mají dobrý smysl a cit pro muziku. A on byl dobrý muzikant, hrál výborně na tahací harmoniku. Ale o tom více v další některé kapitole.

Při té idylické jízdě ho vidím před sebou v krátkém, polovičním kabátě, který podědil po strýčkovi Šafaříkovi. Ten kabát byl v červené barvě a byl mu veliký, až na kolena. Strýček Šafařík byl podstatně větší a velmi silný a tak tatínek v tom jeho kabátě (bez krejčovské úpravy) mi připadal jako „Hanuman“.

Po válce si dal tatínek přece jen říci a pustil některá připachtovaná pole. Vždyť těch 8 hektarů, a často jich bylo i více, znamenalo hodně práce, té mechanisace jsme tolik neměli. Nestal ta pole včas obdělát. Byli jsme ve všech termínech, zvláště pak ve žňových pracech mezi posledními. Bylo by to určitě snadnější, kdybychom neměli ještě tu hospodu, ve které se především pro tatínka prodlužoval pracovní den až do večerních i do nočních hodin. Pak s jeho brzkým vstáváním se nedalo počítat. Kdyby se jednalo jen o dvě či tři hodiny denně, které by mu hospoda zabrala, pak by to muselo být v těch zemědělských úkolech znát. Vždycky jsem mu dokazoval, že není rozumné obdělávat tolik cizích polí. Jednak z nich musí platit nájem a s penězi měl potíže po celý život. Pak při omezení obdělávané plochy by bylo možné včasné obdělání, což znamená i zlepšení výnosů, a to při menším počtu pracovních hodin.

Tatínek to nedokázal pochopit. Teprve když překročil 65 let, uznal, že mám pravdu, a přece jen počet hektarů snížil.

Když bylo komunisty prosazeno zavedení JZD v Úhonicích, což se dělo bez ohledu na souhlas, či nesouhlas zemědělců, převzalo družstvo nejen připachtovaná, ale i naše vlastní pole, pak byl s tím jeho zemědělstvím konec.

Postupně musel omezit i počet chovaných dojníc a ještě dříve byl i bez volů. A dá se říci, že to uspíšil osud i jinak. Jeho poslední pár volů se nevyvedl. Jeden z volů měl nějakou vadu na nohou a tak jej tatínek prodal. Zbyl mu tedy jen jeden. Se samotným volem už nebylo možno sekat obilí sekačkou, i orání a jiné těžké práce nebyly možné a proto k němu tatínek připřahal krávu. Pak říkával tatínek, že má ženatý pár. Toho jediného vola pak ale držel delší dobu, než bylo normálně zavedeno. Vůl byl také větší a silnější a pak už nebyl takový problém dělat určité práce s ním samotným. Avšak ani ten „ženatý pár“ nebyl schopen tahat tu obilní sekačku a to donutilo tatínka tu plochu obdělávaných polí podstatně snížit.

Šlo to ale ještě dále, tatínek totiž nebyl později schopen toho hromotlukového vola ovládat. Jednou při jízdě vozem po poli tatínek upadl a jak měl oprat' obtočenou kolem ruky, byl smýkán snad desítky metrů po poli a měl co dělat, aby se nedostal pod kola vozu. Po této zkušenosti toho vola prodal. I počet krav byl omezován až na dvě a konečně na jedinou. Ale i ta odešla jednou z naší stáje.

Za dané situace jsem sekal obilí ručně hrabíci, pro některé práce si vypůjčoval vola od pana Pintnera, na orání sjednával některého kočího z litovického nebo hostivického dvora. Byl jsem zaměstnán v mlékárně státních statků a tak jsem se se správci jednotlivých statků dobře znal a oni mi ochotně vyhovovali.

Že jsem takovou práci musel potom zaplatit, to je samozřejmé. Nebylo to nic ideálního, Hostivice i Litovice jsou od Úhonic na deset kilometrů vzdáleny. Jinak se to ovšem řešit nedalo.

Jednou praktikanti mlékárny, kde jsem byl vedoucí provozu, sami zorganizovali akci, při které se u nás sváželo obilí do stodoly dvěma mlékárenskými, nákladními vozy. Tehdy jsme šli do toho všichni s nadšením a humorem. Obdobně, aniž bych k tomu někoho nutil nebo jej o to požadoval, byla organizována brigáda na sklizeň řepy na našem poli v Úhonicích. V době po práci v mlékárně se vrhla většina žen na tu naši řepu a za pár hodin bylo vše hotové.

Jinak jsem tu řadu těch běžných zemědělských prací dělal sám. Věnoval jsem tomu svoji dovolenou a dojížděl za tím účelem do Úhonic na kole. Jak už jsem se zmínil, měl jsem k dispozici od statkáře Pintnera vola, a když jsem to potřeboval, i dva, a tak to šlo bez nejmenších potíží.

Jako student kladenské reálky jsem totiž přiučoval jejich syna. Ten dostal v sekundě gymnasia v pololetí takové vysvědčení, že to vypadalo na propadnutí. Vzali jsme to poctivě do ruky a na konci roku mu chyběl jediný stupeň do vyznamenání. Jejich syn je asi o 6 let mladší než já a ta moje pomoc umožnila velmi přátelský vztah a též tu ochotu mi pomoci.

Tatínek – všemělec

Tatínek byl schopen udělat si sám nejrůznější opravy v hospodářství i v hospodě, ačkoliv s tím neměl zkušenosti ani potřebné zařízení. Pro práci se dřevem měl něco nářadí, které je asi k dispozici v každé i té nejmenší domácnosti, pár pilníků pro práci s kovy a pro zednické řemeslo pak zednickou lžici a kladívko, také hladítko, které si sám vyrobil. Zemědělské kosy na trávu a obilí si samozřejmě sám „naklepával“ a tak k tomu měl speciální kladívko a tak zvaného koníka, na kterém bylo možné sedět a v jehož přední vyvýšené části byla jakási malá kovadlinka, čtvercového tvaru, na níž se klepáním kosy dosahovalo její potřebné ostrosti.

Jestli se vrhal do nejrůznějších řemesel, pak to mělo důvod především ekonomický. Byl nucen šetřit všude a tak, jak to jen bylo možné.

Dokázal si vyrobit pro zemědělský vůz určité části, které byly poškozeny nebo zlámány. Byla to ku příkladu líšeň – to je vzpěra mezi osou kola a bedněním vozů, pak rozpěrák k vozů, který drží pevně a v určité vzdálenosti sešikmené stěny vozů; jsou dvě, jedna vředu a druhá vzadu. Výměna prken v podlaze vozů a v jeho dvou stěnách byla už docela snadná a jednoduchá záležitost. Jednou se dokonce vrhl i na výrobu oje, když se nešťastnou náhodou zlámala Tato oprava si vlastně nevyžadovala ani tolik řemeslné dovednosti, jako najít v zásobě dřeva kus dostatečné délky a síly. Kování bylo jednoduše odmontováno ze zlomené oje a nasazeno na tu nově vyrobenou. Zlomená oj byla přece dobrým vzorem při té jeho práci.

Natírání vozů nebylo žádné umění, k tomu stačil jen vhodný štětec a barva. Ta byla většinou zelená a mně se vůbec nelíbila, byla pro mne příliš všední. Ale po rozumném uvážení jsem musel uznat, že pro zemědělský vůz se ta zelená barva nejlépe hodí.

Jednou tatínek vyrobil celé bednění svého vozů z nových, pěkně ohoblovaných prken. Samozřejmě natření provedl zase v zelené barvě. Tehdy při tom natírání pomohl i strýček Karel, byl rovněž akademickým malířem a tak k tomu neměl tak daleko. Pěkně si strýček tehdy pohrával s nakreslením tatínkovy adresy na podélnou levou stranu vozů. Napsal tam tiskacími písmeny bílou barvou: Alois Vančura, Úhonice 88. Tatínek měl z toho nového vozů velikou radost a snad to byl také důvod, že si s ním sám zajel do pivovaru v Unhošti pro pivo. Zároveň měl v úmyslu přivést i určité množství mláta, které se hodilo dobře pro krmení. Mláto je pivovarský odpad z naklíčeného ječmene. Tím se pro výrobu piva vytvoří potřebné množství sladového cukru, který je potom zkvašován, a tím se dosahuje obsah alkoholu v pivě.

Když jel přes unhošťské náměstí, bylo mu divné, jak si ho četník nápadně prohlížel načež jej pozdravil: „Dobrý den, pane Vančura!“ V tu chvíli měl tatínek strach, zda neprovedl na ulici něco proti předpisu. Ale četník odešel, aniž mu něco vytýkal. Tak se přece jen uklidnil. Když jel zpátky s pivem a mlátem, tak jako s uděláním potkal zase toho samého četníka a ten ho už s jistým úsměvem zase zdraví. Tatínek si dodal odvahy a zeptal se ho, odkud ten četník tatínka vlastně zná. Pak už s hlasitým smíchem sdělil četník: „Vždyť to máte tak pěkně napsané na vašem novém voze.“ Tak to vyprávěl tatínek, co na tom bylo pravdy, to skutečně nevím, tatínek byl šprýmař.

Tatínek se se svým pořizem, speciálním nožem asi 25 cm dlouhým, který se drží se stran oběma rukama, vrhl na výrobu kuželky.

Na kuželníku je devět kuželek, ty naše původní byly pěkně vysoustruhované, avšak nevydrží věčně, dostávají tolik ran prudce vrhanou koulí, že není divu, že je takovým nárazem i rozpůlena. A tak si vzal tatínek patřičně silnou jasanovou větev, kterou podle rozpůlené, staré kuželky to dřevo pořizem opracovával, též pro nasazení malého, železného obruče ve spodní části té nové kuželky také přizpůsobil. Jeho výrobek sice nebyl tak elegantní a přesně kulatý jako to bylo u té vyřazené kuželky, ale ta tatínkem vyrobená plnila také dobře svůj účel.

Netrvalo to dlouho a musel tatínek zase vyrábět novou kuželku, když další z té staré garnitury vzala za své. Tentokrát ale tatínek neodhadl správně sílu použitého dřeva, a když začal jako poprvé od hlavy kuželky, zjistil, že ta nově vyráběná by měla hlavu příliš velikou. Napadlo ho ale, že by to potom mohla být koule, které hráči na kuželníku používají. Stejně bylo třeba počet provozních koulí doplnit. Tatínek si s tím dal hodně práce: vyrobit, jak se říká, na koleně kouli není vůbec jednoduché. Po mnohém dokreslování pomocí rašple ten tatínkův výrobek kouli přece jen odpovídal.

Dal ji slavnostně do provozu a počkal si také na to, jak se koule osvědčí. Vzal ji do ruky Karel Kučera – divadelník, kterého jsme jako stavěči kuželek znali, že dával vrhaným koulím mimořádnou prudkost. Avšak po jediném hození se rozpůlila ta tatínkova koule na dva kusy.

Vysvětlil jsem si to tím, že jasanové dřevo se na kuželníkové koule vůbec nehodí, je především příliš lehké a není v celé mase „pevně vázáno“, takže se „po letech“ snadno štípně.

Ověřil jsem si to na nové kouli, kterou jsem později koupil na Kladně. Ta byla mnohem větší a těžká, byla vyrobena z kořene afrického stromu. U tohoto materiálu byly všechny potřebné kvalitativní znaky. Tato koule stála také 62 Kč, což ke konci dvacátých let či na počátku let třicátých bylo hodně peněz.

Z uvedeného je zřejmé, že tatínek měl k dispozici především jasanové dřevo. Na dvoře jsme totiž měli dva statné jasany, ten u vrat byl velmi silný, jeho dlouhý kmen měl ve spodní části průměr asi 80 cm, o něco slabší byl jasan v koutě mezi hospodou a starou chalupou a pak ještě třetí na zahradě u jejího vchodu; ten už byl poměrně slabý. Tyto jasany bylo nutné občas prořezávat a to byl pramen dřeva pro tatínkovo řemeslování.

Hodně vhodného, dřevěného materiálu získal vybráním z klesti, kterou pro topné účely jsme dováželi z úhonických lesů. Zejména tak zvané probírkové hromady dávaly více možnosti pro tatínkovy opravy. Probírka je kácení určitých stromů v příliš hustém lesním porostu. Vše, co bylo použitelné, tatínek vybíral a skladoval. Ty jeho zásoby byly u studny v koutě mezi stodolou a přístřeškem, ve kterém byl výčep piva u lednice. Tam stály pěkně dlouhé a různě silné tyče, zbavené kůry, aby nebyly napadeny škůdlem.

Tatínek vyráběl také ošatky. Ty jsou nutné při pečení chleba. Jsou to jakési ploché mísy, do nichž se vkládá zpracované chlebové těsto ve tvaru bochníku. Jsou tedy kulaté, dno mají ploché, k němu šikmo do stran je připojeno podle velikosti vyráběných bochníků rozšíření ošatky. Ošatky jsou vyráběny ze žitné slámy, kterou je možno získat jen cepovým mlácením, aby si stébla udržela svoji délku, aby nebyla zlámána. Pak je k tomu třeba syrového proutí o síle asi jednoho centimetru, které se zbaví kůry seškrábáním a pak se pruty půlí.

Určité množství slaměných stébel se protáhne koženou trubičkou o průměru asi dvou centimetrů, její délka nepřesahuje 10 cm. Sláma se obtáčí připravenou půlkou prutu. Snadno to lze vysvětlit tak, že ošatka má tvar talíře a její stěny se skládají ze slámy a prutů, což lze přirovnat ke klobáse, při čemž je uvnitř sláma obtočená prutem a ty jednotlivé pruhy jsou spojovány tak, že nově tvořený pruh je svým prutem podvléknut pod prutem předchozího pruhu. Pro šišky chleba sloužily ošatky podlouhlého tvaru.

Ty kulaté ošatky se velmi dobře hodily pro vylíhlá kuřata, housata či kachňata. Do nich vložila maminka přiměřený kus látky, další ošatka představovala kryt a v té dobře tepelně izolované prostore byla dávána jednotlivá zvířátka po vylíhnutí, až se vyklubalo celé hnízdo, a pak to malé hejno bylo předáno jejich „mámě“, která je „vyseděla“. Je zajímavé, že kachňata vyseděla lépe kvočna a ta potom vodila po dvoře pyšně kachničky, jako kdyby šlo o kuřata.

Tatínek vyráběl i došky na střechu staré chalupy, které bylo možno tvořit jen ze žitné slámy, kdy při mlácení bylo použito cepů. K tomu potřeboval jen ve vratech stodoly upevněné dřevěné bodlo, jehož délka byla asi 30 cm, a sekerku zvanou širočinu se širokým ostrím.

Té dlouhé žitné slámy se používalo i pro výrobu povřísel, do nichž bylo vázáno posekané obilí. Příprava povřísel patřila především ženám, kdežto výroba došků byla mužská záležitost. A tak jsme se i my s bratrem už jako děti do jejich výroby zapojovali. Především byla naše pomoc nutná, když se na střeše staré chalupy došky vyměňovaly. Na střeše byl tatínek, který jednotlivé došky přivazoval na lať malým povřísem, s bratrem jsme oba při tom asistovali, jeden byl po ruce přímo pod střechem na hůře a druhý obstarával přísun došků a povřísel na dvoře.

K tomu posloužím s něčím zajímavým. Je známo, že i samotná sláma slouží jako krmivo pro hovězí dobytek, výborná je k tomu sláma ovesná a ječná. Žitná se naprosto nehodí. A když jsme na střeše došky vyměňovaly, tak ty staré byly už i nahnilé a porostlé mechem, který často byl v pěkných, kulatých chomáčích. A když tyto staré došky byly na dvoře na hromadě a my jsem se vrátili domů s fůrou jetele na krmení a volí měli při sekání možnost žrát nekontrolované množství čerstvého, paličkového jetele, že se vrhli na tu hromadu starých došků a žrali ji s větší chutí než ten jetel. Vysvětloval jsem si to tím, že buď v tom mechu nebo při tom rozkladném procesu slámy vznikaly jisté látky, které pro zdraví zvířat hrály jistou roli. A tak instinktivně se snažili naši volci být zdravější. Inu, příroda je nevyzpytatelná a mnohdy si pomůže sama a velmi účinně, bez výzkumnických pokusů a kombinovaných aparátů.

Mezi budovou hostince a stodolou, ve které byl také chlév, vydláždil tatínek v šířce asi čtyř metrů celou plochu hnědými, placatými kameny. Ty dovezl z lesní skály při silnici do Nenačovic. Jednotlivé vrstvy jsou v té skále jasně patrné a je poměrně snadné je vylamovat. Také ta práce s plochými kameny je docela příjemná a viděl jsem také na tatínkovi, že to skutečně s potěšením prováděl. Mezi tímto kamenným materiálem byly i silné a velké kusy. Ty posloužily na ohraničení hnojiště.

Jednou se tatínek pokoušel také nahazovat maltou sokl hospody. Omítka už byla velmi opadaná a zejména venku, na straně u silnice to nedělalo žádnou parádu. Z prken si stloukl provisorní truhlík, ve kterém si namíchal maltu (písek s vápnem) a malou zednickou lžící ten sokl nahazoval. Velkou lžící neměl a tou malou to na stěně vypadalo tak, jako kdyby tam seděly rybníční žáby, jedna vedle druhé.

V tu chvíli tatínkova zedničení šel kolem obecní policajt František Jirotko, byl už dost starý a v leccěms se vyznal. Bylo mu i při prvním pohledu patrné, že tatínek není žádný zednický mistr, a tak mu tehdy poradil, jak na to má jít, aby to nové omítnutí soklu vypadalo přece jen trochu odborně.

Bylo ještě mnoho prací a oprav, se kterými bylo nutno se běžně vypořádávat. To všechno čekalo na tatínka, on to dělal rád a dovedl si s mnohým dobře poradit.

Je samozřejmé, že my kluci, jsme se snažili také i v tom pomáhat, když jsme byli větší a stačili na ty určité úkoly silou a rozumem.

Voli orali sami

Jednou na jaře v roce 1929 byla v lese dražba na klest. Tatínek o tom dobře věděl, ale nemohl se jen přece rozhodnout na tu dražbu jít. V polích jej čekalo tolik práce a chybělo by mu orání „Na kosti“, to byla pole u lesa. Tam jsme měli 1 ha vlastní a 3 ha připachtovaná – farská pole.

Tehdy mi bylo 9 let, vím to podle toho, že jsme na obecné škole měli učitele Koláře, a nabídl jsem se ochotně tatínkovi, že budu s našimi volky orat sám. Tatínkovi se to nejprve nezdálo, ale přesvědčil jsem ho, že to klidně dokážu, jestli mi seřídí hloubku orání i šíři záběru. Měli jsme totiž v tu dobu zcela moderní železný plouh od firmy Pracner – sakovák se jmenoval – a na něm bylo možno pomocí dvou řetězů nařídit hloubku orání a posouváním na kolečkách i její šířku. Pak stačilo jen si dobře zajet do brázdy a orání šlo skoro samo. Ani nebylo nutné držet rukojetě plouhu, stačilo řídit levého (podsedního) vola v patřičné vzdálenosti od brázdy a šlo to jako na drátkách.

Dříve musel orač chodit za plouhem v brázdě a nakláněním plouhu pomocí rukojetí řídit šířku záběru. U našeho moderního pluhu to tedy nutné nebylo, určité nebezpečí spočívalo v tom, že mohl eventuelně kámen plouh ze záběru vyhodit, pak bylo nutné v přerušené brázdě znovu najíždět. Já ale, abych vypadal důležitě, chodil jsem stále v té brázdě a držel se pevně obou rukojetí, k tomu jsem měl v levé ruce oprat' a v pravé bič. Na konci pole jsem vyklonil pomocí rukojetí plouh do levé strany, tím se postavil plouh na špičku radlice a z brázdy vyjel.

Když jsem tak chodil v té brázdě, byl jsem o její hloubku, o 20 či 25 cm ještě menší. I tak jako devítiletý kluk jsem docela malý prcek, vždyť maminka říkávala, že jsem o hlavu menší než bratr Josef.

A tak jsem v té brázdě nebyl skoro ani vidět, zvláště když při určitém směru jsem byl ještě zakryt našimi volky. Viděl jsem, že kolem chodili do lesa ještě další zájemci o dražbu, ale já se tvářil velmi důležitě, ty kolem jdoucí jsem nesledoval a hleděl si svého orání.

Také musel jít do lesa kolem našeho pole pan Antonín Plešner, byl asi takový malozemědělec jako tatínek. Když pan Plešner došel na místo dražby a uviděl tatínka, tak už z dálky na něj volal: „Lojzo, jak je to možný, že tvoji voli orají na poli sami?“ Tatínek mu na to pyšně odpověděl, že tam má jednoho dobrého orače, že to sám jeho malý Vašek řídí a umí to pěkně.

Objel jsem při orání pole asi patnáctkrát za půl dne a byl jsem přece jen unaven, bolely mě nohy. Byl jsem na svou práci velmi hrdý, ve škole jsem se potom omlouval u učitele Koláře, že jsem nemohl do školy přijít, protože jsem musel sám orat. On se na mne dost nedůvěřivě podíval s dotazem: „Ty že jsi musel sám orat?“ Odpověděl jsem, že ano. „Tak si běž do lavice,“ s těmito slovy ukončil mou omluvu. Vycítil jsem, že mi nevěřil, ale jinak jsem mu to říci nemohl nebo snad vyprávěním mu to blíže vysvětlit.

Tatínek – muzikant

Tatínek byl zemědělec, hostinský a také dobrý muzikant. Hrál výborně na tahací harmoniku, měl solidní třířadovku. Noty sice neznal, aby podle nich mohl hrát, a na harmoniku hrát se naučil sám. Jako dítě začal se učit hře na housle. To bylo ještě v jeho rodišti, kde byl v Křečovicích na Sedlčansku jeho učitelem tatínek hudebního skladatele Josefa Suka.

Sám nám o tom jednou vyprávěl v lese při práci s klestí, jak pan řídící učitel Suk mu odhaloval tajemství hudebního umění. Daleko to s těmi houslemi ale nedotáhl a později to zkusil s harmonikou, která byla pro něj přitažlivější.

Když jsem měl i já možnost slyšet tu jeho hru na harmoniku, to už měl dávno ta svoje učňovská léta za sebou a byl uznávaným, dobrým harmonikářem a mnohý si jej rád poslechl. Tatínek dovedl hrát pěkně a s citem. Vždycky jsem rozeznával, jestli jsem slyšel na harmoniku hrát, že je to tatínek, a nemusel jsem ho přitom vůbec vidět. Často se o tu hru na tatínkově harmonice pokoušeli i jiní, ti ovšem hráli jen na plné „forte“ a mnohdy nedokázali vyhmatat každou notu hrané melodie. Tatínek říkával, že jim některé noty vypadávaly pod stůl.

Rovněž z vyprávění vím, že strýček Frantík dal v Úhonicích dohromady pěkné kvarteto. Sám byl výborný houslista a čtvrtým členem tohoto kvarteta byl náš tatínek se svou harmonikou. Podle not hrát sice neuměl, měl však výborný hudební sluch. Strýček mu to přehrál na housle, tatínek znal pak tu příslušnou melodii z paměti a dohromady jim to pěkně ladilo. Cílem tohoto kvarteta nebylo pořádání koncertů. Hráli pro svoje potěšení.

V našem hostinci se scházeli rovněž místní zpěváci, jejich soubor nesl jméno „Dalibor“. Zažil jsem ještě jeho činnost.

V pokojíku v prvním patře vedle sálu bylo harmonium a tam také probíhaly jejich zkoušky. Řízení sboru a doprovod na harmonium měl jistý pan profesor, který nepocházel z Úhonic. Neznal jsem jeho jméno a dnes nemám ani nejmenší představu, jak vypadal. Byl jsem tenkrát snad čtyřletý, pokud ne mladší.

Tatínek v tom souboru zpíval mezi prvními basáky. Jedna taková zkouška mi i přes ta dlouhá léta přece jen uvízla v hlavě. Viděl jsem, jak tatínek zpívá, v ruce má noty. I tu zvláštní hudbu harmonia jsem si přece podržel. Rovněž jsem byl svědkem toho, že tatínek od té zkoušky musel odbíhat, aby plnil i svou funkci hostinského.

Že měl tatínek hudbu rád, dosvědčuje ještě jedna vzpomínka. Při jednom bále u nás na sále byla hrána zcela nová písnička „Jede formánek po světě“. Tatínkovi se moc líbila a ještě po bále mu ji museli muzikanti kapely Antonína Šimka v šenkovně hrát, a to nejednou. Znovu a znovu ji dával hrát, ač tu melodii už dávno z paměti znal. Nevím, kolik piva ho ten „Formánek“ stál. Často se o tom později v humorném pojetí mluvílo.

Znám dobře melodii té písničky a rovněž přesně i její slova. Vyjadřují totiž tatínkův osud v mládí, kdy se ve čtrnácti letech vydal jako ten „formánek“ do světa.

Stejně rád a z podobných důvodů měl tatínek rád známou lidovou píseň „Ta naše hospoda je pěkně stavěná“. Věděl jsem o tom a požadoval jsem od dechové kapely, aby mu ji zahráli při pohřbu, když byla jeho rakev spouštěna do hrobu. Kapelník ji ale vůbec neznal a tak to přání nedokázal splnit.

K této písničce se vracím, když si někdy hraju na housle, pak přicházejí na řadu i další hezké písničky z mého mládí a i ty podstatně starší, které ani za ta dlouhá léta neztratily nic na své kráse a dojemnosti.

Tatínek byl několikrát i s úhonickými branci (regrůty) u odvodu v okresním městě Unhošti. Bylo těch kandidátů vojenské služby v Úhonicích dost velká kupa a tak se jim při harmonice těch necelých 8 km lépe šlapalo. Vždycky když jsem sledoval brance vyparáděné umělými květinami, jak si při muzice pěkně vyšlapují, těšil jsem se už jako kluk, až mi bude těch 19 či 20 let a budu sám také prožívat to brancecké veselí.

Myslím, že tatínek nebyl příliš nadšen chodit s těmi branci, museli jej k tomu přemlouvat. Dodnes slyším, jak žadonili: „Pane šéf, pojed'te s námi, všichni se na to těšíme a nedovedeme si představit, že bychom měli šlapat do „Sejrovny“ (to je přezdívka pro Unhošť) bez harmoniky nebo s někým, kdo na to „klepeto“ neumí pořádně zahrát.“

Ale stalo se, když po několikáté tatínek s branci do Unhoště šel, že na Červeném Újezdě, kdy vždycky ve vsích vycházeli zvědaví lidé, aby přehlídlí, kolik jich z Úhonic jde a jak se jim to vykračuje, že jedna panička vykřikla: „Ten starý jde zase s nimi.“ A to tatínka tak dojmulo, že příště ani velké přemlouvání nepomohlo.

Myslím, že tatínek při tom svém rozhodování přemýšlel především na to, že mu bude ten den v jarním období chybět při práci v polích. Vždycky v těch zemědělských termínech pokulhával, nebyl nikdy mezi prvními, ale naopak.

Tatínek býval často zván na svatby, samozřejmě pro tu svou harmoniku. Myslím, že byl i dobrý společník, dovedl lidi bavit, uměl pěkně vyprávět a nikdy nebyl schopen někoho urážet. Sám jsem nezažil, že by byl někdy se svou harmonikou na svatbu zván. Víím to jen z vyprávění, muselo to být ještě v dřívějších letech, snad když byl ještě svobodný.

Od jedné staré paní, kterou jsem považoval vždycky za „drbnu“, jsem jako kluk musel vyslechnout, že byl tatínek často opilý. To mi bylo velmi nemilé a nevěřil jsem tomu tvrzení. Vždyť jsem ho v takovém stavu nikdy neviděl, ani v podnapilém stavu, čemuž se říká ze zdvořilosti či opatrnosti „nálada“.

Dost jsem o tom uvažoval a vysvětlil si to tak, že na takové svatbě nemůže ani harmonikář sedět jako nekňuba a že je ostatními nucen si s někým připít a samozřejmě není to nikdy s limonádou. Pak je leccos možné a to hodnocení nějaké „drbny“ nemusí být objektivní.

Moje dětství a mládí – 2. díl

Dřevo – důležité palivo	101
Kropenatá kvočna	104
Husy v řadě jako vojáci	105
Tatínek rozdělval semeno řepy – cukrovky	106
Tatínek šprýmař	108
Tatínkova kniha dlužníků	109
Dobývání pařezů	111
Pálení čarodějnic	113
Požár stodoly Josefa Kučery	114
Únik před bouřkou	115
Pepíček Kučera	111
Vyhrál jsem máji	120
Cestovní biografy	121a
Posvícení v Uhonicích	122
Byl jsem také ministrantem	127
Autobusové neštěstí v den pohřbu TGM	130a
Kláčení ořechů	131
Mláčení	133
Mláčení – doložka	134a
Pěstování máku	135
Za bouřky z pole domů	138
Jetelové semeno – pěstování jetele	140
Naši učitelé na obecné škole	142
Pan učitel Herold	146
Moje zimní sporty	148
Moje letní sporty	152
Studium na reálce	155
Profesor Pavlík	163
Naše třídní profesorka Marie Pižlová	169
Moje studentské účetnictví	173
Vložka – originál mého studentského účetnictví	175
Mikulášská nadílka u nás doma	182
Vánoce	184
Velikonoce	188
Draní peří	190
Zabíječky	193

V těchto dvou dílech jsem vypracoval celkem 74 kapitol. Každý díl má přibližně stejný počet stran, které bylo možné dát do rychlovaže.

V tomto druhém díle jsem původně mínil zahrnout i tak zvané „figurky“ Úhonic. To jsou stručné popisy některých obyvatel, které jsem znal a které považuju za zajímavé a tudíž vhodné pro zpracování v mých „vzpomínkách“.

Tím by byl ale odhadnutý limit počtu stran v těchto dvou dílech poněkud překročen a tak se ony „figurky“ stanou součástí některého dalšího dílu.

Dřevo – důležité palivo

Naše tíživá hospodářská situace nutila šetřit všude a za všech podmínek, jak to jen bylo možné. To bylo patrné i na obstarávání topení. Uhlí bylo používáno jen v šenkovně a na sále. Nejvíce se topilo samozřejmě v kuchyni, především pro vaření a zároveň i pro vytápění. A k tomu sloužilo v převážné většině dříví. V blízkém lese bylo možno koupit hromady klesti. Byly to větve z pokácených stromů a palivo to bylo velmi laciné a zvláště tehdy, když ty hromady byly daleko od sjízdné cesty a přímo k hromadě nebylo možné s vozem zajet. A tak tyto nejlacinější hromady byly tatínkovým cílem. Hromady byly prodávány v dražbě, kterou vždy řídil lesní pan Poustka. A když taková hodně vzdálená hromada přišla na řadu v prodeji, říkával: „Tož, pane Vančura, tohle by bylo něco pro vás.“ Tatínek takové upozornění nerad slyšel, bylo mu to trapné, ale na věci nemohl nic měnit. Pak ve většině případů takovou klest za babku koupil. Věděl, že s pomocí svých volů bude možné přitáhnout klest k cestě a že ani s odvozem nebude mít potíže.

Když jsme s bratrem nebyli více caparti, ale už kluci, tak jsme to tahání větví obstarávali sami. Tatínek nám připravil přiměřený balík, dospodu dal větší, prostornější větve a na ni pak několik menších a my jsme si to upalovali k cestě. Později byly ty balíky větví pro nás pochopitelně větší a také jsme si je i sami připravovali.

Už jako kluci jsme uvažovali o tom, že bychom si tu přepravu větví měli jistým způsobem vylepšit, ten přesun smykem převézt na kola či na kolečka. Nic vhodného jsme doma neměli a vyrábět takovou věc se speciálním zaměřením a z ničeho, to možné nebylo. A tak jsme po určitém hledání přece jenom objevili železná kolečka od staršího železného pluhu, kterého tatínek už nepoužíval. Vůbec jsme nepovažovali za chybu, že ta dvě kolečka měla tak rozdílný průměr. To, které se při orání pohybovalo v brázdě, muselo být o hloubku orání větší. Zato výhodou bylo, že na jejich konstrukci byly po stranách ve svislém směru nahoru dvě železné tyče, snad 30 či 40 cm dlouhé, toho se dalo využít pro zvýšení vrstvy narovnaných větví. Plánovali jsme, že ta kolečka budeme tahat společně a tak i větší balík byl žádoucí.

A šlo to velmi dobře. V den prvního pokusu však jsme v poslední fázi naší dopravní dráhy museli větve táhnout k silnici bez spádu po rovině a ještě k tomu v měkkém terénu kolem potoka, dokonce i přes ten potok jsme se museli dostat. Rovněž na zpáteční cestě do kopce bylo to přece jen dost namáhavé s těmi železnými kolečky. Z těchto důvodů jsme od tohoto zlepšovacího řešení upustili.

Vožení klesti na voze domů si vyžadovalo účelného řešení a dobré praktiky. Tatínek sám srovnával na voze větve, které jsme mu podávali. Musel se snažit o maximální využití plochy a prostornosti vozu. Zároveň musel myslet na to, že lesní cesta v určitých úsecích má příliš velký spád a pak je nebezpečí, že vysoko navrstvené větve by mohly přepadávat na potah. V takových případech se muselo počítat i se spolehlivým brzděním a pak často nestačilo brzdit běžným způsobem, to je šroubovým zařízením tlačít dřevěné špalky na přední kola vozu. V tom případě bylo nutné zaklesnout řetěz na špici zadního kola, konec řetězu upevnit na stabilní část vozu a tím zabránit otáčení kola, které se potom pohybovalo po cestě smykem. Na jednom úseku lesní cesty, bezprostředně před vjezdem na pohodlnou už silnici byl tak příkrý spád cesty, že tatínek musel nasazovat dva řetězy, aby obě zadní kola brzdila smykem. A i potom bylo nutné postupovat opatrně dolů. Uvedený úsek strmé cesty nebyl příliš dlouhý, snad jen asi 20 m či 30 m. V tomto případě bylo výhodou, že tento úsek byl hluboce zakousnut do terénu, tedy po obou stranách cesty byly příkré břehy, které při určitém vyklonění vozu by nedovolily, aby vůz padl. Vzpomínám si, že jsem v této situaci měl vždycky dost velký strach a jak jsem si oddechl, když jsme to měli za sebou.

Doma jsme házeli všechny ty větve na velkou hromadu, čímž byla zaplněna velká část dvora. Určité větší kusy už při skládání byly vybírány, jestliže bylo možno je použít pro určité opravy v hospodářství, na budovách či na plotech apod.

Na špalku byly slabší větve rozsekávány a tyto části o určité dálce se srovnávaly do otýpek, které byly svazovány slaměným povřísem. Toto otýpkové dříví mělo délku asi 35 cm a bylo jimi topeno v kuchyňské sporáku. Takto byly zpracovávány i ty nejslabší větve, ty borové s dlouhým jehličím byly dokonce výborné pro topení, i když v kamnech velmi rychle shořely. Při takovém topení bylo nutno u kamen trvale sedět. Zato výhřevný efekt byl velmi dobrý a rychlý. Zejména v troubách při pečení koláčů či buchet a také pečení se toto topení dobře osvědčovalo. Je samozřejmé, že zkušenost nejlépe ukázala, jak na to s tím topením otýpkami jít, aby se snad ty produkty hospodyně nespálily.

Klest ze smrků se dobře nehodí a jen v krajní nouzi tatínek takovou klest kupoval. Jehličí totiž z větviček opadá a pak na takové otýpce skoro nic není. Je sice možné to opadané krátké jehličí přikládat do ohně samotné pomocí lopatky. Je to však krajně nebezpečné, protože celá ta nová nálož najednou rychle vzplane a část z toho může i nečekaně vypadnout dvířky kamen. Otýpky byly ukládány na hůře staré chalupy nad dřevníkem. Vytríděné silnější a silné větve jsme řezali ruční pilou na části v délce asi 20 cm. Pamatuju se, že jednou o prázdninách jsme celé to velké množství větví řezali se strýčkem Karlem.

A pak další prázdniny jsem to zvládl všechno sám. Syrové dřevo se řeže docela snadno. Zato se suchým jsou potíže, pak i měkké dřevo smrkové či borové jde ztěžka. Suché větve dubové, habrové či bukové jsou úplný kámen. Stejně je tomu tak i při štípání, syrová polena se štípají bez potíží, zatímco při štípání suchých polen se člověk pěkně zapotí.

Celý cyklus práce se dřevem, to je kácení stromů v zimě, dražby klesti na jaře, pak před létem zpracování klesti na dvoře v předprázdninové době, je výhodně sladěn s podmínkami, které u nás existovaly. Totiž to řezání a pak štípání, což byla podstatná část těch úkolů, připadla do doby prázdnin, kdy školáci mohli být touto prací dobře využiti.

Rozštípané dříví bylo nejprve skladováno při dřevníku, venku u staré chalupy, kde bylo toto palivo z valné části kryto pod převislou střechou a zároveň vystaveno hřejivým paprskům slunce. V půlkruhu byla vyrovnána zeď do výšky asi jednoho a půl metru a další dřevo bylo za tuto stěnu volně naházeno.

Během léta dříví dostatečně proschlo, pak bylo přeneseno do dřevníku a pak podle potřeby v koších byla jeho poslední cesta ke spotřebě v našich kamnech. Pod sporákem bylo určité množství vyrovnáváno, kde byla i další možnost, aby dokonale doschlo.

Kropenatá kvočna

Dříve si každý malý zemědělský podnik odchovával svoje kuřata sám. To se praktičtěji tak, že kvočně bylo dáno asi 13–15 oplozených vajec a ona na nich seděla, její tělesné teplo umožnilo vývin kuřete a za 21 dní se kuřata ze skořápky vyklubala.

Kvočna je normální slepice, která v době „kvokání“ přestane snášet vejce a snaží se na podložených vejcích trvale sedět, až je ten vývoj malých kuřátek ukončen. Poznává se mezi slepicemi tím, že kvoká, vydává docela jiné zvuky a nenechá se snadno vyhnat z vajec, na která si eventuálně sama sedla.

Po vylíhnutí se kvočna o svá kuřata stará, vodí je po dvoře, učí je žrát a pít a velmi ostražitě je hlídá. Sežene-li mimo běžné krmení nějaké zrníčko či něco, co kuřatům chutná, ihned je svolává a dělí je o tu nalezenou pochoutku.

Normálně každá slepice může být kvočnou, tím ale není řečeno, že každá kvočna musí být dobrou kvočnou.

Měli jsme v Úhonicích jednu kropenatou kvočnu, která i těm dobrým kvočnám mohla být tím nejlepším vzorem. Maminka ji pro tuto dobrou vlastnost držela mnohem déle, nosnice se normálně chovají po dobu tří let. Naší kropenatá kvočna byl dopřán poměrně delší život. Nejen že pečlivě seděla na vejcích, ale i vzorně se starala o ty své malé svěřence a bylo jí možno zasadit i dvakrát do roka. Jak se říká, „vyváděla“ v roce dvoje kuřata. A jak dovedla pro ta malá písklata shánět po dvoře, to bylo obdivuhodné. Až se jí to jednou škaredě vyplatilo.

Nevím, jak jsme přišli na myšlenku rozbít slepicím kosti a tak jim připravit mimořádnou pochoutku. Šlo především o kosti drůbeže, králíků a zajíců a i lesních či polních ptáků, které člověk konzumuje a zpestřuje si tím svůj jídelní lístek. Jedná se tedy o kosti poměrně slabé, které kladivem nebo čepelí menší sekerky jsou na kameni či na kuse železa rozbíjeny. Slepice i ty roztřepené kosti velmi rády polykají. Kostí nemusí být úplně rozmělněné, zřejmě slepičí zažívací trakt je dokáže bez potíží zpracovat. Dokonce ani ty roztrášené části kostí jim neublíží.

Jednou jsem měl k dispozici větší množství kostí a roztloukal je slepicím. Byly všechny kolem mne a dokázaly o ně i prát. A ta naše kropenatá kvočna byla v tu chvíli aktivnější než všechny ostatní slepice. A stalo se, že chňapla po kousku kosti na kameni ve chvíli, kdy jsem na zpracovávanou kost kladívkem udeřil a zasáhl její zobák, který se rovněž skoro rozštěpil. Byla to zoufalá situace. Ta přední část zobáku jí dokonce odpadla, ten zbytek se přece jen zahojil i srovnal. Ale špička zobáku chyběla a tak nebyla schopna sbírat zrníčka ze země. Dávali jsme jí proto zrní v hrnku, kde byla vyšší vrstva obilí, z níž bylo přece jen možné, aby jednotlivá zrnka tou troskou zobáku mohla uchopit a pozřít.

Dokázala i v tomto stavu svá kuřata odchovat, dokonce v následujícím roce vyvedla ještě jedno hnízdo svých opeřenců.

Husy v řadě jako vojáci

Už jako malé dítě, snad žák na obecné škole v prvních letech, měl jsem povinnost pásti naše husy. S malými housaty na jaře bylo možné využívat zelené travičky na poli za naší zahradou. Přitom jsem se ale velmi nudil.

A tak jsem se dal do zpívání. Nevím ale, jaký jsem měl k tomu důvod, ale nezpíval jsem různé písně, ale zvolil jsem si vždy jedinou a tu jsem stále opakoval. Vzpomínám si však na jedinou, která tím mým počínáním musela tolik trpět. Byla to slovenská píseň „Pod Prešpurkem kraj Dunaja“. Mně to soustavné opakování téže písně vůbec nevadilo. Ale muselo to být otravné až protivné, jestli mě někdo z okolních zahrad poslouchal. To se ale nepotvrdilo. Dokonce stará paní Machová to přijímala s plnou spokojeností, což i vyjádřila slovy: „Náš zpěvák už zase zpívá.“ A já měl představu, jak je přísná, nekompromisní a že jí to moje zpívání musí jít určitě na nervy.

Když bylo po žních a žlutá housátka se změnila v bílé a dost velké husy, chodil jsem je pást na blízká pole. Tam už nehledaly travičku, ale zbylé klasy obilí. Jistě to bylo pro na vydatnější a snadnější, což bylo patrné na jejich volatech, která se rychleji plnila. V tom případě byl tedy čas, abych je hnal zase domů.

Byl tehdy krásný sluneční den před polednem. Jako první si vykračovala stará husa a za ní devět jejích dětí. Těch osm šlo pěkně v jedné řadě, jen ta jedna vzadu, ta devátá se loudala a byla úplně vybočená z té řady, a to asi o celý půlmetr. A to se mi vůbec nelíbilo. Kdyby byla poslední v řadě, tak bych měl možnost prutem, který má každý pořádný pasák husí, přimět ji k tomu, aby se vyrovnala. Ale ona si v poslední chvíli povyskočila a byla někde u té páté. Pokoušel jsem se o to házením kamínku vně toho jejího vybočení. I když jsem to dobře trefoval, ona na to nereagovala. To mě velmi dopálilo a použil jsem trochu většího kamínku a trefil jsem ji přesně do hlavy, u lidí bychom řekli do zátylku. Zřejmě ten kamínek nebyl asi tak docela malý, v tom rozčilení jsem to musel přehlédnout, protože ta neukázněná husa se najednou zapotácěla, roztáhla křídla a plazila se po zemi. V tu chvíli jsem dostal strach, že jsem ji zabil.

Bylo už to blízko od domova a tak jsem pohotově vzal tu husu pod paždí a hnal rychle ostatní husy domů, a to bez ohledu na spořádaný pochod. Tu nemohoucí husu jsem na dvoře posadil pod pumpu a rychle na ni pumpoval vodu. Po chvíli se přece jen zvedla a dokolébala ke svým kamarádkám. Netrvalo už to potom dlouho a byla zase skoro normální. Mně se tím značně ulevilo, husa to přežila docela dobře. Já se však doma nepochlubil, co daný husí pochod způsobil.

Sám jsem tu příhodu nezapomněl a pamatuju se na ni do všech detailů.

Jak tatínek rozdělával semeno řepy – cukrovky

V obvodu Úhonic bylo možno na většině polí pěstovat i řepu cukrovku. Ta vyžaduje dobře vyhnojené pole a hodně ruční práce při odstraňování plevelu a jednocení a pak i při sklizni.

Tato řepa je surovinou pro výrobu cukru v cukrovarech a i přes tu náročnost při jejím pěstování je tento směr zemědělské specialisace výhodný. Cukrovary určují kontingenty jednotlivým zemědělcům a jen do výše tohoto kontingentu vykupují vypěstovanou řepu. Cukrovary mají zájem na tom, aby řepa měla dostatečnou cukernatost, tedy obsah cukru v bulvách, který se pohybuje mezi 18 až 20 %. Cukrovary z těchto důvodů obstarávají semeno řepy pro své pěstitele.

A náš tatínek převzal službu pro cukrovar, rozdělával totiž semeno jednotlivým zemědělcům. Ti sami rozhodovali, kolik kg semene převezmou, a rovněž velikost osevní plochy si řídili sami. Museli ovšem při dodávce řepy respektovat ten uvedený kontingent.

A tak nám už počátkem každého roku bylo dodáváno cukrovarem semeno cukrovky pro obec Úhonic a Ptice. Byly to veliké pytle, asi trojnásobného obsahu jako normální pytle na obilí. V každém pytli bylo 50 kg semene, je totiž velmi lehké.

Tatínek na decimální váze odvažoval množství podle přání pěstitelů, psal k tomu dodací lístek, ten byl stvrzen podpisem zemědělce. Tyto doklady byly pak předány ke zúčtování do cukrovaru.

Tatínek byl za tuto práci samozřejmě odměněn. Nevím, co za to dostával. Snad to byla ta bedna kostkového cukru v množství 50 kg, která byla v pokojíku u sálu skladována a kterou jsme někdy jako kluci navštěvovali. Vzpomínám si, že potmě kradené kostky při prohrabování jiskřily, což mě úplně vyděsilo při prvním pokuse dostat několik kostek do vlastní kapsy.

Pro výdej semene nebyl určován přesný plán během dne a tak zemědělci přicházeli podle svých možností. A bylo samozřejmé, že tatínek se nemohl proto po celé dny zdržovat doma. Obstarával si nezávisle na rozdělávání semene svoje povinnosti v polích. Ale i my děti jsme se s tím dokázali vypořádat, navážit semena a napsat dodací lístek. Byli jsme dokonce pyšni na to, že jsme to mohli dělat. A tak jsme měli i možnost poznat sedláky a zemědělce nejen z Úhonic, ale především i ze Ptice, se kterými bychom jinak do styku nepřišli. Ten výdej semene byl tatínkovi zavedeným způsobem honorován.

Z této funkce mu však neplynuly žádné výhody při určování kontingentu dodávané řepy, ani při zpětné dodávce řízků pro krmení. Tyto řízky byl odpad po získání cukru z rozstrouhaných řepných bulv a jejich množství bylo ve vztahu s množstvím dodané řepy.

Únik před bouřkou

Od Václava Kučery-Nového jsme měli několik let pronajaté pole za vsí k Drahelčicům. Rozlohou bylo asi více než polovina hektaru, mělo výbornou černou půdu. Pole bylo ale na škodě, jak se říká, táhlo se těsně podle zahrad jednotlivých úhonických obydlí, a to od drahelčické silnice ve směru k lesárně až k polní cestě za zahradou a domkem kostelníka Blažka.

A tak tam z obou stran, zejména za Blažkovic zahradou, dělali nepříjemnou škodu husy a slepice. Se strany od drahelčické silnice to nebylo nejhorší, protože tam konec pole byl ohraničen křovím a stromy a navíc tam byla menší podezdívka, jelikož pole bylo asi o jeden metr vyšší než kolem jdoucí silnice.

Přesto ta drůbež havěť pana Kučeru tak rozčilovala, že nám to pole raději pronajal. Dokonce za poměrně dost nízkou cenu, což by jinak od tohoto nejbohatšího sedláka z obce nikdo nečekal.

A tatínek si s tou „havětí“ docela dobře poradil. Na té straně vedle Blažkovic zahrady jsme postavili poměrně nízký, laťkový plot, a to nejen po celé šíři pozemku, ale ještě na rohu ve směru délky pole. I tam jsme postavili ještě další dvě či tři plotová pole. Tím byla drůbež odraděna na naše pole vůbec jít a skutečně to dobře fungovalo. Na straně u silnice stačilo jen menší opatření pomocí větví, čímž proniknutí na pole bylo drůbeži znemožněno.

Na tom poli jsme měli jeden rok pšenici. Ta byla skutečně výborná, jak říkával tatínek „jako stůl“. Hustá a pěkně urostlá a nepolehla ani po velkých bouřkových deštích.

Dobře jsem věděl, kdy byla zralá, a jako velmi často, kdy už jsem nebyl docela malý kluk, dělal jsem plány, kdy na ni vyrazíme. Tatínkovi ale taková aktivita nebyla vůbec vhod, nešla mu pod fousy, podle lidového úsloví.

Sám jsem se tedy rozhodl, že provedu přípravu pro sekání této pěkné pšenice. Tak jsme se na ni vypravili s maminkou a se strýčkem Karlem. Nejprve bylo nutné pšenici „obsekat“, jak se říká. To je ruční sekání hrabíci po obvodu na šíři jedné „rány“, aby tím byla vytvořena cesta, po které táhli volí sekačku. A v daném případě bylo nutné sekat podél zahrad pořádnou ránu s ohledem na převislé větve ze zahrad. Oba konce pole, tedy jeho šířku, bylo nutno prosekat dvěma „ranami“, a sice s ohledem na plotovou zábranu.

Vrhli jsme se do té práce s chutí, sám jsem sekal, strýček hrstkoval pomocí srpu. To je shromažďoval posekané obilí tak, aby dvě „hrstě“ daly jeden snop, které vázala maminka do povřísel ze žitné, cepové slámy. Pšenice byla bez trávy a tak mohla být ihned po sekání odvezena. S tím jsem také počítal, aby jednak snopy nepřekážely při práci s potahem a se sekačkou a pak pro blízkost vsi raději pšenici odvézt, aby na poli nebyla příliš lákavá pro polní pych, to je kradení na poli.

Počasi bylo velmi pěkné a tak jsme tu práci zavčas zvládli a já jel na kole domů, abych přijel se žebříňákem, do kterého byli zapřaženi oba volí.

Když jsme začali nakládat z pole přenešené snopy, ukazovaly se od západu, od lesa tmavé, bouřkové mraky. Bylo tedy nutné si pospíšet. Těch snopů z obsekávky bylo poměrně dost, celá dvouvrstvová fůra. Normálně jsme nakládali tři vrstvy.

Když jsme konečně měli naloženo a vyrazili na silnici, ukazovaly se už první kapky deště. Nešel jsem při jízdě podle potahu, ale seděl na fůře a oprati, to je dlouhý provaz, kterým se potah řídí, bičem a současným voláním „víje“ jsem provokoval voly k rychlejší jízdě. Zřejmě to dobře pochopili a po chvíli zvedli ocasy a dali se dokonce do cvalu. To mi velmi vyhovovalo, protože už přšlo velmi vydatně. Byl jsem v tu chvíli asi raritou pro občany obce a sám jsem si připadal jako úspěšný cowboy. Projížděl jsem vsí velmi rychle. Když jsem ale pomyslel na to, jak vjedu s tím dlouhým vozem do poměrně úzkých vrat, když napřed musím jet se silnice doprava a pak vzápětí zase stočit doleva, měl jsem z toho hrozný strach.

Při tom tempu jsem nemohl seskočit s tak vysoké fůry a voly před vjezdem zmírnit. Ale ti volí byli mnohem moudřejší, než jsem očekával. Před odbočením se silnice zvolnili tempo a nasadili docela mírný krok a tak jsme vjeli perfektně do otevřených vrat a do dvora.

V tu chvíli někdo intuitivně či plánovitě otevřel vrata stodoly. Tam se normálně za účelem skládání obilí dostáváme couváním.

Na to ovšem pro stále větší déšť nebylo ani pomýšlení. Rychle jsme vypřáhli voly a zajeli se žebříňákem do stodoly s ojí napřed. Za tím účelem byl stejně ve zdi proti vratům otvor, speciálně vystavěný pro tu ojí, a tak byl celý náklad poměrně rychle pod střechou.

Druhý den jsme s fůrou vyjeli na dvůr, vrchní snopy byly dost mokré. Svítalo ale vydatně sluníčko a tak brzo proschly, aniž bylo nutné je rozvazovat a tím hřejivým slunečním paprskům vystavit i ty prostřední části snopu. Tak bylo bez námahy všechno zase v pořádku.

Nikdy nezapomenu na to závodnické tempo se pšenicí a na tu výhodnou a rozumnou reakci našich volů.

Mláčení

Mlátit ze sklizně nashromážděné obilí nebyla u nás jednoduchá záležitost.

Byla to velmi důležitá fáze zemědělské činnosti, na kterou jsme nestačili sami, ale bylo nutné zajistit ještě dost značný počet pracovníků, aby byly všechny úkony tohoto procesu obsazeny. Navíc situaci komplikovala skutečnost, že jsme neměli normální stodolu, ale jen hůru nad chlévem a maštálí. To zdaleka nestačilo pro 8 ha obhospodařované půdy. A tak byla naplněna obilím i besídka, porážka a také mlat ve stodole. A z těchto důvodů musela být mláticí souprava několikrát přestavována.

Protože to mlácení se uskutečňovalo v září nebo počátkem října, tedy v době, kdy jsme chodili zase do školy, nezbyvalo nic jiného, než že jsem pro ty tři dny jednoduše zůstal doma a na omluvenku pak uvedl nějakou nemoc, většinou to byla chřipka.

Měl jsem zato, že mě v ty dny bylo doma potřeba. Už přesně nevím, jak to při našem mlácení bylo se mnou v dětských letech, ale v době, kdy jsem dosáhl patnácti let, byl jsem rád, že jsem mohl nosit pytle. Nebyla to sice nejsnadnější práce s pytlím na ramenou jít přes celý dvůr a pak po schodech do výše druhého patra, tedy na půdu nad sálem, který byl v prvním patře. Zejména ty poslední schody, už v půdním prostoru, byly velmi strmé a tudíž i namáhavější.

Že jsem si rád zvolil to nošení pytlů, to mělo několik důvodů. Byla to práce přerušovaná; nelíbilo se mi dělat něco lehčího, jestli to bylo jednotvárné jako na běžícím pásu. Také s pytlím na ramenou už jsem si připadal přece jen jako chlap a ne jako nějaká baba s povříslím v ruce. Nechal jsem si vždy napadat do každého pytle asi 60 kg, podle mého odhadu a vedl si evidenci vymláceného obilí tím, že jsem si za každý odnesený pytel obilí dával na prkénko jedno zrnko, pak jsem ta zrnka jednoduše spočítal a věděl jsem, jaké výnosy jsme dosáhli z osetých ploch. Později byl takový přehled nutný i pro různá hlášení a zjišťování zásob. Podle těchto výsledků bylo snadnější rozhodovat, kolik obilí může být prodáno, aby zbylo na celý rok na krmení a zajištění výživy a také na setí.

Tatínek tuto moji přesnou evidenci nerad viděl, ale myslím, že později přece jen uznal její důležitost.

Ještě jeden důvod musím přiznat, proč jsem rád nosil pytle. Nemusel jsem být celý den v zaprášeném prostředí a pak, na půdě byla uskladněna jablka, jimiž jsem si svou chlapeckou práci zpříjemňoval. Když mi mezi tím nošením pytlů zbyla přece jen malá, volná chvílka, vypomohl jsem rád všude, kde to bylo třeba. Těch volných chviliek bylo ale málo, byl jsem většinou stále v pohybu.

Ve škole jsem musel potom tu svou absenci dohonit, což pro mne nebyl velký problém. Důležitější bylo řádně se omluvit, na omluvence uvést přesvědčující nemoc. Tím jsem si ale tak jist nebyl, cítil jsem se za ten podvod přece jen provinile.

Jednou ale – bylo asi po mém prvním nasazení jako nosič pytlů – mi pomohlo, že mi ve škole nebylo potom dobře. Zřejmě v té době byla ta námaha pro mne příliš velká. Hlásil jsem se při hodině naší třídní profesorky Pižlové. Chtěl jsem ji požádat a dovolení jít na záchod, bylo mi na zvracení. Ona však po celou dobu mou snahu nerespektovala. A tak, když bylo riziko, že to zvracení nepřemohu, šel jsem bez výzvy k jejímu stolku a uvedl svoje přání.

Ona samozřejmě dala k tomu souhlas a ještě dodala: „Je vidět, že nejste ještě docela zdráv a že by bylo lepší, kdybyste zůstal ještě v posteli.“

A toho dne jsem byl doma o dvě hodiny dříve, profesorka mě sama poslala domů, abych se uzdravil.

Měl jsem v úmyslu jí to po létech po pravdě všechno vysvětlit, bylo to v době, kdy jsem si s ní z ciziny dopisoval. Měl jsem však obavy, že by se urazila, že jsem ji podvedl. Dnes už to udělat ale nemohu, protože ona před čtrnácti lety zemřela.

Ještě něco k našemu mláčení

Někdy v roce 1930 jsme použili k mláčení velké mlátičky o daleko vyšším výkonu, která byla zřejmě družstevním majetkem úhonických sedláků. Bylo to robustní zařízení, poháněné parním strojem – lokomobilou – vytápěnou uhlím. A my jsme potom s naším mláčením byli za jediný den hotovi.

Nejtěžší část – vlastní mlátička – musela být při přepravování mezi statky tažena dvěma páry koní.

Když byla tedy u nás na dvoře, bylo nutno s ní zacouvat do naší stodoly. To nebylo sice daleko, přesto šlo o dost obtížný problém. Tatínek měl dobrý nápad – do zadní části mlátičky zapřáhnout jednoho našeho silného vola – dva by měli při vtažení mlátičky do stodoly málo místa. Bylo nutné řídit pomalu směr jízdy ojí vpředu a zajet s určitou pomocí pákami přes práh stodoly. Pamatuju se, jak se vůl vzepjal, jeho hřbet se vyboulil do oblouku a on malými a rychlými kroky jakoby se zapichoval do terénu dvora, uvedl toto monstrum do pohybu a ve chvíli byla mlátička na místě. Byla to mohutná síla tohoto téměř tunového tahouna, která tento přesun uskutečnila. Tento výkon lze přirovnat k výkonu vzpěračů, kteří na kratičkou chvíli dokážou zdvihnout břemena značně těžší, než je jejich váha.

A u této mlátičky došlo asi v roce 1934 k velkému neštěstí. Toto mohutné zařízení bylo tehdy v objektu sedláka Kučery-Nového, kde mlácení vždycky trvalo více než týden.

Postavení a obsluhu mlátičky měl na starosti Václav Bureš, mladý, statný a vysoký kovář. Měl ku pomoci mladého kováře, který byl krátce po vyučení – Jendu Preka. A ten onoho osudného dne se snažil během provozu mazat olejem příslušné místo lokomobily, a to těsně u velkého setrvačnického kola, jehož otáčení se přenášelo pomocí širokého řemenu a pak navázáním celé řady nejrůznějších řemenů a řemíneků na všechny strojové části mlátičky a lisu.

Jenda Prek byl při mazání zachycen osou a upevňovacím klínem toho kola za montérskou blůzu, po chvíli se stalo jeho tělo součástí toho kola a on se s ním otáčel jako vrtule. Zachycen byl asi uprostřed trupu, takže jeho nohy byly více vzdáleny od středu té živé vrtule a narážely na sud s vodou, kterou byla pravidelně doplňována lokomobila, aby tím byla nahrazena voda, spotřebovaná na pohonnou páru. Ten sud Jendovy nohy úplně rozbily a v kritickou chvíli přiběhl sedlákův syn Václav Kučera, který lokomobilu zastavil.

Jenda – ve strašném stavu – byl dopraven do nemocnice na Kladně, kde s ním měli velmi mnoho práce, ale přece jej po dlouhé době dali dohromady. Bez Jendova kulhání to sice nevyšlo, ale i tak bylo jeho zachránění možno považovat za malý zázrak. Však pro primáře nemocnice prof. Dra. Niederleho se stal Jenda přesvědčujícím důkazem schopností lékařského umění.

Myslím, že i potom zůstal Jenda u svého řemesla, k tomu se naučil foukat dobře křídlovku a stal se z něj i výborný muzikant.

A chci popsat ještě jednu příhodu, která byla ve spojení s touto mohutnou mlátičkou. Došlo k ní v době, kdy už jsem byl v emigraci, a dnes nejsem schopen přesněji určit, kdy k onomu neštěstí došlo. Víím o tom z dopisů od své příbuzné Helky Rajtorové – Kozlové.

Tato mlátička byla později majetkem JZD a posléze státních statků. Při mlácení se stalo, že paní Kučerová, manželka politického funkcionáře Bohumila Kučery „dávala“ do mlátičky, to je rozvázané snopy obilí vsunovala do stroje, ve které v první fázi bylo obilí zachyceno, klasy rozdroleny, aby se uvolnila klasová zrna. Stalo se ale, že byly zachyceny i její ruce, rozervány, jakož i její tělo, které bylo do mlátičky vtaženo. To zařízení mělo velikou sílu, jestli zajišťovalo při mlácení veliký výkon a tak se samo nezastavilo ani při vniknutí lidské paže a pak i těla. Jednotlivé části jejího těla byly, podle líčení v dopise, vyjímány a ukládány přímo do rakve. Byla to děsivá událost, která se nepříhodí často a která svou hrůzou zapůsobila na všechny občany obce.

Sám jsem o podobném případě nikdy neslyšel. Tu paní Kučerovou jsem dobře znal, byla rozená Jonáková a byla asi ročník mé nejstarší sestry Hely, její rok narození by tedy asi 1910.

Pěstování máku

V našich úhonických podmínkách je možné pěstovat mák, a to se solidním úspěchem. Je však přitom třeba hodně ruční práce, nejen při vlastním pěstování, ale také při sklizni a získávání semene z makovic, pokud není používáno běžného mlácení, které pro kvalitu máku není výhodné.

Ekonomický efekt je však dobrý a tak v našem hospodářství bylo pěstování máku zavedeno a v některých letech byla mákem oseta poměrně velká plocha. A pro celý cyklus těch prací od setí až do prodeje byla u nás vypracována sice jednoduchá, ale účelná „technologie“, pokud si ten náš způsob práce takové pojmenování vůbec zaslouží. Ten pracovní způsob odpovídal objemu výroby a také našim možnostem nasadit pro určité úkony, fyzicky ne příliš namáhavé, vlastní pracovní síly – bylo nás pět dětí.

Pro setí je nutno připravit půdu velmi pečlivě jako na zahradě. Pak tak zvaným „markérem“ se naznačí řádky, jichž hloubka není pro malá seménka nutná. Markér, to jsou robustnější hrábě, jichž asi čtyři kolíky o dostatečné síle jsou ve vzdálenosti řádků.

Semena máku se vpraví do větší plechové krabičky od krému, její spodní hlubší část je nutno po stranách opatřit asi pěti dírkami pomocí hřebíku. A toto dno je přibito na dřevěný kotouč, jehož průměr je asi 20–25 cm. Ten kotouč je pomocí šroubu připojen na držadlo o délce asi 1,5 m, a to tak, aby se kotoučem dalo otáčet.

Do krabičky se dá semeno a uzavře se víčkem. Kotoučem se projíždí po naznačených řádcích, do nichž dírkami v krabičce propadávají semena máku. Pak se použije menšího ručního válce, tím se řádky zakryjí a zároveň při tlačí půda k seménkům.

Když jsou rostlinky máku v řádcích náležitě patrné, provádí se podle potřeby odstranění plevelů a nakypření půdy. Další prokypření a odstraňování plevelů se provádí podle situace a počasí. Potom už se čeká na dozrání makovic – do hnědého tónu. Při pěstování ve velkém, kdy je mák sekán strojově, je nutno, čekat, až všechny makovice dozrají. My jsme však makovice řezali nožem pod jejich krčkem a plnili je do pytlů. Měli jsme tedy možnost začít se sklízit dříve a ponechat ještě dozrát ty dosud zelené makovice. To byly většinou ty největší makovice, které měly vegetační dobu delší.

Takže jsme domu dováželi v pytlích jen makovice, kdežto makovina zůstala na poli. Doma jsme makovice rozložili po podlaze na sále ve vrstvě asi dvaceti centimetrů, aby důkladně proschly.

Normálního mláčení jsme nepoužívali, to bylo praktikováno v zemědělských, podnicích, kde bylo seto větší množství, snad i hektary máku. My jsme pěstovali mák jen na několika málo arech (1 ar jest plocha 100 m²), snad jen jednou jsme zaseli mák na větší ploše asi na půl strychu, což je 14 arů.

Při normálním mláčení výkonnými stroji dochází k porušení některých zrněk máku, tím se uvolňuje jeho olej, který na vzduchu oxyduje a mák pak hořkne.

My jsme si vypracovali technologii úplně jinou, při níž k hořknutí máku nedochází.

Krouhali jsme suché makovice na krouhačce, které se v malých zemědělských provozech používá ke krouhání řepy pro krmení dobytka. Je to vlastně ve větším měřítku a v bubnovité formě strouhadlo na jablka, které je v každé domácnosti. Mák a rozdrčené makovice padají do velkého, kruhovitěho síta – řitice se jmenovalo. Otvory drátěného pletiva v jeho dně byly úměrné velikosti makových zrn. Jimi prodával mák a jemné části rozkrouhaných makovic do mohutné dřevěné mísy, jejíž průměr odpovídal průměru řitice. Drtivo v síti bylo ručně prohrabáváno, aby ve vnitřních příhrádkách větších částí makovic nezůstávala semena máku.

Ten prosátý mák s jemnými úlomky makovic byl zpracován na tak zvaném „fukaru“, v němž ručním otáčením byl uměle vytvářen slabý vítr – pomocí dřevěných lopatek, upevněných na dřevěné hřídeli. Tím docházelo k odstranění jemných částí makovic a také neoplozených semének, které byly v červené barvě. Byly velmi lehké, stejně jako úlomky makovic, které prošly sítím řitice. Rychlost otáčení fukaru bylo nutné velmi opatrně řídit, aby s tím odpadem nebyla odstraněna i semena máku. Ta jsou sice těžší než ten odpad, ale příliš velký rozdíl v té váze není.

Ta maková semena jsme potom rozprostřeli po stolech na sále, na nichž byly nejprve rozloženy čisté papíry. Mák byl na stolech ve vrstvě asi pěti centimetrů, občas bylo nutno tuto vrstvu prohrabávat. To byla vlastně poslední fáze úplného dosušení máku. A teprve potom mohl být mák prodáván a ta dobrá kvalita byla při naší technologii zaručená.

Nepamatuju se přesně, jaká byla cena máku v době mého dětství. Domnívám se, že to bylo asi 6 Kč za 1 kg.

Se suchou makovinou na poli nebyly vůbec žádné potíže. Při normálním orání byly tyto poměrně silné stvoly rostlin polámány tažným dobyt看em a také kolečky pluhu, a to ve směru jízdy a tím byly snadno a dobře ukryty v půdě. Při orání zapadaly na dna brázdy a biologickým procesem bezpečně rozloženy.

Pěstovaný mák však potřeboval velmi dobré hnojení. I tak dokázal půdu důkladně „vymrskat“, jak tvrdil tatínek, a tak bylo nutné pro další kultury po máku nezapomínat na hnojení.

Odpad z rozdrcených makovic jsme pálili v kuchyňském sporáku. Tato manipulace nebyla příliš snadná a ani nějaký valný topný efekt to nevydalo. Do normálního chlívského hnoje jsme tento odpad nedávali, bylo to poměrně velké množství, které by se za přiměřenou dobu zrání hnoje nerozložilo.

Svého času projevil chemický průmysl zájem o tuto drť, byla totiž snaha vyrábět z toho opium. Ale nezavedlo se to, což si vysvětluju tak, že opium se získává nařiznutím zelených makovic, v našem případě šlo o vyzrálé a suché makovice.

Za bouřky z pole domů

Jednou jsme měli mák na poměrně velké ploše na poli „U ručiček“. Bylo to pole ve směru do Chýně a už nedaleko od katastru této sousední obce.

Bylo to po žních, kdy dozrávají makovice. Náš mák už byl také v převážné většině zralý a na řezání makovic se podílela téměř celá rodina. V pozdějších odpoledních hodinách už bylo dost pytlů makovicemi naplněných, a tak bylo dohodnuto, že zajedu na kole domů a přijedu s vozem, do kterého zapřáhnou jednoho vola, abych tu část sklizně dopravil domů.

Ty makovice jsou velmi lehké a tak i ten plný vůz není ani pro jediného vola nic těžkého.

Snažil jsem se dojet s vozem co nejrychleji, protože od západu se ukazovaly dost hrozné mraky. Z těchto důvodů už naše rodina utíkala k domovu, pro mne nebylo žádným problémem ty pytle sám naložit. Velmi jsem s tím pospíchal, ale dříve než jsem byl s naložením u konce, začínaly padat velké kapky deště, zatím ale ne příliš hustě. Než jsem se dostal z pole na silnici, byl už ten déšť dost vydatný. Potom dost rychle zesiloval déšť a zároveň se přihlásila i bouřka. I ta se ukazovala stále ve větší síle a netrvalo dlouho a blýskalo se a hřmělo téměř bez přestání. Už dávno jsem byl úplně promáčen, měl jsem na sobě jen trenýrky a košili. Zda jsem byl bos nebo měl přece něco na nohou, to nevím.

Vzpomínám si, že jsem šel při voze a pobízel vola, aby stále rychleji vykračoval. K utíkání jsem nemínil ho vyprovokovat, měl jsem strach, že tím bude větší pravděpodobnost, že do nás uhoří. Velmi jsem se bál, snažil se, abych byl co nejvíce vzdálen od stromů, které byly sice až při polích vedle strouhy, ale na obou stranách. Některé byly přece jen dost vysoké a měl jsem vždy větší strach, když jsem se k některému vyššímu stromu přibližoval. Oddechl jsem si, když jsem takový vyšší strom minul.

Velmi úzkostlivě jsem se držel s vozem přesně ve středu silnice, abych byl od obou řad stromů stejně vzdálen. Tolik jsem si přál, abych byl už konečně v naší vsi, kde jsou domy vyšší než stromy a zvláště mlýn, který je na okraji vsi, je dokonce hodně vysoký a má na ploché střeše tolik hromosvodů. Komín mlýna je ještě mnohem vyšší a má také hromosvod. Ve vsi už bude pro mne nebezpečí mnohem menší. Ale i tam jsem si umiňoval, že se budu zase držet přesně v polovině silnice, aby pravděpodobnost, že do mne uhoří, byla co nejmenší.

A ta bouřka zuřila po celou dobu, než jsem dorazil s vozem domů. Ta vzdálenost byla snad jen pouhé dva kilometry a i to tempo naší jízdy bylo dost rychlé, přesto byl pro mne ten čas v tom hrozném strachu nemilosrdně dlouhý.

Nebyl jsem si příliš jistý, že z toho vyvážnu, ale vyslovoval jsem toužebně přání, aby mi to přece jen vyšlo. Ta myšlenka, kterou jsem si symbolisoval svými dětskými slovy, nebyla nic jiného než křesťanská modlitba. Nevázala se ovšem na stereotypní pronášení naučených slov normální modlitby, byla to extrémně procítěná prosba z této nebezpečné situace vyvážnout.

Vyšlo to v tomto směru tedy dobře. Doma jsme vůz zatlačili rychle do stodoly, po dešti odnesli promáčené pytle na sál, kde jsme makovice vysypali na podlahu. Otevřeli jsme všechna okna a dřevěnou lopatou na obilí a vidlemi na řípu jsme makovice přehazovali. Usušili jsme je, že bylo potom možné je potom našim způsobem zpracovat, aniž kvalita máku utrpěla.

Tolik strachu z bouřky jsem nikdy před tím a ani později nezažil.

Jetelové semeno

Pro zelenou a sušenou píci jsme pěstovali především jetel. Ten jsme seli vždy na jaře do žita, když už bylo urostlé asi ke kolenům.

Setí se dělo pomocí normálního secího stroje – sečky –, ke které se dal přišroubovat lehký truhlík, v němž otáčením osy, na kterou byly připevněny kotoučky se žabkami, které vynášejí a vysypávají semena mezi stébla žitného porostu. Pro vzejití stačí i minimální množství vláhy.

Pak při sklizni žita, koncem července, je jetel 10–15 cm vysoký, čímž hodnota žitné slámy pro krmné účely je podstatně vylepšena.

Někteří zemědělci sejí jetel do ovsa, ten je ovšem při sklizni poslední na řadě; oves se seje na jaře, kdežto žito na podzim, a to už koncem září. Ta složka jetele ve sklizeném ovse představuje větší podíl, oves musí být proto delší dobu v panákách na poli a u ovsa je mimořádné nebezpečí vypadávání semen z plev klasu. Za deštivého počasí také ovesná zrna velmi snadno klíčí, čímž se kvalita zrna značně zhoršuje.

Když jsme sklídili žito, ve kterém byl zaset jetel, bylo za příhodného počasí možné ještě na podzim jetel sklízet. Dokonce jsem jednou zažil rok na poli „Za horou“, že ten jetel byl velmi hustý a vysoký, že vydal ve hmotě více než normální první seč jetele na jaře příštího roku. Navíc tento podzimní jetel, panenský se mu říká, je mnohem kvalitnější, má vyšší procento živin – bílkovin. Nevýhodou je, že v tu dobu už nelze jetel sušit, do siláží se však výborně hodí.

Je ovšem zcela normální, že ke sklizni jetele dochází až na jaře příštího roku po zasetí. Velmi vydatná je první seč, která se krmí především v zeleném stavu, také se i suší. Přijde-li sušší rok, pak už druhá sklizeň mnoho nevydá. Ve velmi vlhkém roce je i druhá sklizeň bohatá a stane se, že i třetí seč se sklízí.

Jeden rok byl mimořádně suchý a tak nestálo zato tu druhou sklizeň použít ke krmení. Avšak na tom chabém porostu byly velmi bohaté paličky, to jsou květy kulovitého tvaru, červené barvy, které dokážou opylovat jen čmeláci, mají k tomu dostatečně dlouhý sosák.

A z té části našeho jeteliště u lesa „Na kosti“ tehdy ta druhá sklizeň přece jen vyrostla a byla semeny dokonce nabitá, napěchována. Za četných slunných dnů měli čmeláci na svou práci dost času a na těch jetelových paličkách to bylo vidět.

Tehdy jsem přiměl tatínka, aby tu plochu asi 20 × 20 m, to je 4 ary, nechal pěkně dozrát a pak využít na semeno. Na krmení by to skoro nic nevydalo, i tak byly jetelové stvoly už nastojato vlastně suché.

Tak se také stalo, bylo v tom roce i nadále sklizeň dostali do stodoly ve skvělém stavu. Mlátili jsme ovšem na našem žentouru, to je malá jednoduchá mlátička, kterou je možno pouze uvolňovat zrna z obilních klasů a z jetelových paliček pak jeho semena.

Při mlácení jetele je ovšem nutné vložit do části, ve které k tomu drolení dochází, speciální struhadlo. Získaná semena se slabým prouděním vzduchu zbaví prachu a rozmělněných částí paliček, v nichž byla ta malá semena jetele uložena.

To mlácení je velmi nepříjemné, vzniká přitom velmi mnoho jemných částic ve velikosti prachu. Všechna semena jetele nejsou uvolněna ihned po prvním projetí mlátičkou a je třeba ještě asi dvakrát tu semennou směs podrobit působení tím vmontovaným struhadlem.

Z uvedených těch čtyřech arů jsme tehdy získali 80 kg semene.

Pamatuju se, s jakou radostí jsem nesl ten těžký pytel na půdu, kde jsme skladovali obilí.

Tatínek si část sklizně ponechal pro sebe a myslím, že 70 kg prodal hospodářskému družstvu v Dušníkách. Tenkrát za 1 kg se platilo 20 Kč.

Velikonoce

Velikonoce jsou církví uznávány jako veliké svátky. My jako děti a studenti jsme je ovšem tak nehodnotili. Byly pro nás důležité především těmi prázdninami, které sice byly kratší než ty vánoční, přesto znamenaly od školy určitý oddech.

Tyto svátky byly příjemné ale tím, že slibovaly brzký příchod jara. Jestli probíhaly počátkem dubna a jestli počasí trochu posloužilo, byly to nádherné dny, které si zasloužily, abychom se oblékli do toho nejhezčího, co jsme měli. Zejména na „vzkříšení“, to byla církevní pobožnost na „bílou sobotu“ večer. To se každý vyparádil, jak jen mohl a na tu slavnostní mši přicházeli i občané, kteří jinak neměli o kostel ani ten nejmenší zájem.

Po mši si přátelé a známí popřáli hezké velikonoční svátky.

Ten den rovněž znamenal pro věřící ukončení přísného půstu, který trval celý čtvrtek a pátek a byl ukončen teprve během kostelní mše v sobotu ráno.

Po dobu půstu „odletěly i zvony do Říma“ a tak ranní, polední i večerní zvonění nahradily řečtačky a různé klapačky menších dětí. Byla to většinou klukovská záležitost. Pokud některé holky měly o účast zájem, byly vždy zcela kolegiálně přijaty.

Ten řečtačkový, klukovský průvod vedl v Úhonicích v naší klukovské době syn kostelníka „Fanouš“ Blažek. Největší účast byla vždy večer, o něco méně se nás sešlo v poledne. Jak to vypadalo ráno, to ani nevím, zřejmě uboze, já sám, pokud se pamatuju, jsem si na to ranní „řehtání“ snad nikdy nepřivstal. Velmi slabé obsazení bylo v pátek ve tři hodiny odpoledne, kdy se „řehtáním“ připomínalo Kristovo úmrtí na kříži.

Na „velký pátek“ byl velmi přísný půst. V tom případě jsme nevěděli, čeho se chytit, měli jsme velký hlad. Jedny velikonoce byla u nás teta Kašparová a slíbila nám, že připraví na „velký pátek“ tak zvaného Jidáše. To měly být bílé vdolky, upečené na plotně, bez tuku. Ty jsme nožem v polovině prořízli, ne však úplně, byla totiž ze vdolku utvořena jakási kapsa a do ní jsme plnili sirup z cukrovky. Velmi nám to chutnalo. Museli jsme si ovšem pozorně počínat, jinak jsme byli sirupem nepříjemně upatlaní. A místo sirupu hodlala naše teta použít medu. Velmi jsme se na to těšili, protože jsme u nás med jinak nikdy neměli. Teta dostala někde včelí med a byla zřejmě i poučena, že je nutné nejprve med uvařit. A tak se i stalo a netrvalo dlouho a my jsme se zakousli do svých vdolků se včelím medem. Ale lepilo se nám to na zuby a příliš medové chuti v tom také nebylo. Teta totiž uvařila současně i medovou plástek, která má voskový charakter. Pokud vím, odděluje se med od pláství pomocí odstředivé síly a konsumuje se jen ten tekutý med. Tolik jsme se těšili na toho Jidáše s pravým medem a nakonec jsme byli rádi, že jsme si s tím výrobkem hubu úplně nezalepili. Co bychom to potom byli za kluky, kteří by hubu nemohli vůbec otevřít?

O velikonoční pondělí byla tak zvaná „pomlázka“. V ten den švihají mládenci děvčata „pomlázkou“ upletenou z proutí, většinou vrbového, a dostávají od děvčat malovaná vejce. Děvčata při honičce po vsi zase chlapce polévají vodou. Tento způsob je dosud hojně praktikován na Moravě, u nás v mých klukovských letech to pomalu vymizelo. Ale my jako děti jsme chodili po vsi a zpívali: „hody, hody, doprovody...“ Za to se dostávala vařená vajíčka či nějaká jiná maličkost. My jsme s bratrem chodili jen k tetě Šafaříkovic, kde jsme dostali každý dvě vařená a pěkně obarvená vejce. Někdy jsme sebou brali i nejmladší sestru Elišku, když už trochu povyrosla. Pavla s námi nikdy nechodila, a to jak na pomlázku a ani na vánoční koledu.

Svatodušní svátky, které připadaly na letní období, také jsou někdy jmenovány „letnice“ – se nedaly vůbec přirovnat k velikonočům a v žádném případě k vánocům. Ani školní prázdniny o těchto svátcích nic nevydaly, snad to bylo jen to svatodušní pondělí, kdy jsme nemuseli jít do školy.

Během doby bylo slavení těchto letních svátků zrušeno.

Draní peří

Draní peří patřilo vždy k zimnímu období. Mívali jsme asi deset husí a tak jejich peří bylo vždy v zimě zpracováváno. Jemné, odrané peří bylo plněno do peřiny. Maminka vždycky říkala, že každé dítě, tedy i nás dva kluky, vybaví dobře nacpanou peřinou. Na objem to bylo mnoho peří, ale nemám nejmenší představu, kolik kg peří to vlastně bylo. Ani nevím, z kolika husí bylo nutno peří shromažďovat, aby to pořádnou peřinu vydalo.

Zbytek peří po draní, tedy ta vnitřní osa jednotlivých brček – ostenky – nebyly vyhazovány, plnily se jimi „osteňáky“, ty byly plochou rovnocenné peřinám, které sloužily za pokrývku, ten „osteňák“ byl pokládán na prostěradlo a na něm se tedy leželo. Podobně ostenkami byl plněn menší „osteňák“, který byl ve velikosti polštáře a ukládal se také pod polštář v horní části postele.

Z křídelních brk střední velikosti, jejichž délka byla asi 15 cm, byla dráním zbavena peří jen v dolních dvou třetinách, v té horní části bylo peří ponecháno. Byly z nich vyráběny „mašlovačky“. Asi 15 takových brk se pevnou nití proplétáním spojilo a opéřeným koncem „mašlovačky“ se natíraly plechy a pečivo, které bylo ještě ve stavu těsta, tedy před pečením v troubě. Natíralo se vaječným bílkem či rozkverlaným vajíčkem, čímž se dosahoval na pečivu patřičný lesk.

Plechy, dříve než na ně byly uloženy těstové produkty, pomocí mašlovaček natírány roztaveným tukem. To mělo ten účel, že hotové, upečené produkty nedržely pevně na plechu, ale snadno se od plechu oddělily.

Velká brka z husích křídel neměla valného použití. Z těch spodních částí silnějších brk se po vhodném proříznutí, a vyjmutí duše brka, dala vyrobit dětská brkačka, která ovšem dlouho nesloužila.

Více bylo používáno peroutek pro zametání mouky na těstovém prkně a podobně. Byl to jakýsi jemný smeták, připravený z křídla, a sice z jeho horní poloviny od křídlového kloubu ke křídlovému konci.

Pro draní peří se scházelo několik žen, většinou starších, když se setmělo a v kuchyni bylo příjemně zatopeno. Vyprávělo se přitom všechno možné, zajímavé i méně zajímavé. Mezitím byl uvařen dobrý čaj s rumem či citronem, podle gusta jednotlivých „draček“. K tomu byl vhodný zákusek, moučník. Mně nejlépe chutnal perník, který byl upečen poněkud v tlustší vrstvě. Na povrchu byl pomazán rozpuštěným cukrem s citronem či s rumem, v polovině byl perník proříznutý a namazán přiměřenou vrstvou marmelády.

To draní u nás trvalo asi týden či deset dní. Někdy se dralo i odpoledne.

Jako student jsem nebyl dráním příliš nadšen, byl totiž problém oblek od peří dobře očistit, abych nepřišel do školy jako „perný žid“, jak se říkávalo. Ale jako školák jsem při draní též pomáhal, nepodával jsem sice tak velký výkon jako zkušené dračky, ale příliš daleko jsem od nich nebyl. Naše maminka po celodenní práci byla dost unavená a pak v teple při draní často usínala.

To je rovněž patrné na fotografii, kterou z té doby mám. S určitým soucitem k ní v tu chvíli přihlížejí naproti sedící dračky. Na závěr draní byla vždy uspořádána tak zvaná „doderná“. To byl poslední večer draní. Nechal se vždycky jen malé množství peří, které bylo třeba ještě sedrat. A pak nastalo veselí. Pro ten účel bylo napečeno více perníku, velkých koláčů a jiné sladké pečivo. Čaje bylo také více k dispozici a nezůstávalo jen při tom čaji. I tatínek se nechal ovlivnit a hrál na harmoniku. Rovněž se tancovalo v šenkovně, kde bylo pro ten večer pěkně zatopeno. Přišli i někteří hosté, ti se zúčastnili veselice, ale museli předem sedrat alespoň tři brčka, aby nedostali „uvodřenou“ – to bylo míněno umouněnou, ušmudlanou ženu.

Tehdy jsem také tancoval, ač jsem ještě vůbec neuměl. Jen jsem dokázal v rytmu hudby poskakovat, tatínek by řekl jako kozel. Těm babkám to ale vůbec nevadilo.

To se táhlo asi do půlnoci. Pak každá dračka dostala domů ještě pěknou „výslužku“ – koláče a pečivo a vždy nějakou látku na šaty, zástěru nebo hezký šátek na hlavu.

Nebyla to sice veliká odměna za ty hodiny draní, bylo to ale v zimní době, kdy večer není už tolik práce a při draní v teple je docela příjemné besedování. Rád jsem se v tyto dny staral o topení, když jsem měl k dispozici několik otýpek klesti, zejména z borových větví. Seděl jsem celou dobu u sporáku a pravidelně přikládal. Při topení se zároveň uvařil čaj a i ostatní věci, které byly na kamnech připraveny.

Zabíječky

V každém i malém zemědělském provozu alespoň jednou v roce přichází o život vykrmený a pěkně urostlý vepř. U nás se někdy zabíjelo i dvakrát do roka.

Tento den dostával potom slavnostní rámec a zúčastnili se jej i členové rodiny, kteří už v Úhonicích nebydleli. Bylo přitom dost práce a také dost masného a tučného jídla a většina účastníků se na tento den velmi těšila. Patřil jsem rovněž mezi ně, ale to vlastní zabíjení – tedy usmrcení vepře – mě vůbec nelákalo. Bylo mi toho čuníka líto, pomoci však jsem mu nemohl.

Vždycky při tom bolestném křiku mordovaného vepře jsem si říkal, jak bylo možné, že tatínek přišel někdy s myšlenkou, při které litoval, že mě nenechal vyučit řezníkem, abych mohl být potom jako náš děda Šidlík hostinským a řezníkem. Tatínek při těch úvahách argumentoval tím, že tyto dvě profese se výhodně doplňují a navíc byla u nás vestavěna dostatečně prostorná udírna i obstojně vybavená porážka.

Nedokázal bych ale vepře ani jiné zvíře zabít, dokonce ne sekerou či železnou paličkou, jak se to dříve dělávalo, nemohl bych zaříznout ani husu, kachnu či slepici. Stejně nemožné by pro mne bylo mrtvého vepře dále zpracovávat, vypouštět mu krev a potom zvláště při proříznutí břicha a vyjímání střev a dalších vnitřních orgánů by mi bylo určitě na zvracení. Dokonce i dotyk se syrovým masem mi dělal a dosud dělá dost potíží.

Teprve po kuchyňském zpracování vařením, pečením, i jinými způsoby upravené maso ztrácí ty moje naznačené problémy. Ale i potom jsem si při domácí zabíječce toho živého čuníka raději nepředstavoval.

Při zabíječce bylo vždy velmi mnoho práce, a to v nejrůznějších a ve zcela neobvyklých formách. Sám jsem při nich mnoho nepomáhal, protože bylo většinou nutné brát do rukou syrové maso či jiné části rozporcovaného prasete a to mi nebylo vůbec milé.

Po zabití čuníka bylo nutné jej přesně píchnout, aby z něj vytekla všechna krev, tomu se též pomáhalo mírným pohybem mrtvého zvířete. Krev se jíjala do hrnce a bylo nutné s ní náležitě kverlat, my jsme říkali „kvedlat“ a ten dřevěný nástroj, který k tomu sloužil, byla pro nás „kvedlačka“. Od těchto manipulací jsem se raději isoval.

Stejně mi nelahodilo obracení a praní střev. To praní se dělo ve více vodách, načež byla střeva na prkénku ostrým nožem rozřezávána na patřičnou délku a každý takový kus střeva byl na jedné straně uzavírán pomocí špejle. To se musí umět, já to neuměl a nikdy jsem se o to nesnažil.

Zabíječka slibovala po celý den různé formy masových pochoutek. Jako první byl ovar. To byla vlastně rozporcovaná prasečí hlava, která se vařila v jednom či ve dvou velkých hrncích. V případě, že byl požadavek mít více ovaru, pak se k tomu muselo přidat ještě něco z těla prasete. Také se vařila játra, plíce a srdce, to vše patřilo do skupiny „ovar“.

Ovar byl výborný s chlebem, s hořčicí nebo s křenem. Dokázal jsem později konsumovat i trochu tlustější kousky ovaru, což jsem v dětských letech vůbec nesnášel. Nikdy však jsem nedokázal pochopit, že si někdo liboval na oušku, rypáčku nebo i na jazyku. Rovněž maso s kůží, na které byly ještě patrné štětiny jsem nedokázal jíst, dokonce mi dělalo potíže, když jsem sledoval labužníky, kteří to s velikou radostí dokázali konsumovat.

I kůži drůbeže jsem odmítal, stejně jako biskupa, vemínko nebo telecí nožičky, ačkoliv jsem znal dost lidí, kteří se na takové pochoutky vyloženě těšili.

Co se z ovaru nesnědlo nebo nepodarovalo sousedům a známým, bylo potom zpracováno do jitrnic, jelítek a tlačenek.

Výbornou náplň do jitrnic uměl připravit můj švagr, manžel Hely, Antonín Burgr. Jeho jitrnice byly vyložená pochoutka, uměl je přesně osolit i okořenit. Jitrnicová náplň se vtlačovala jednoduchým pístovým zařízením do střev, které potom stejně jako jelítka či tlačanky byly uzavírány špejlí. Pak se jednotlivé druhy vařily ve vodě, ve které už byl vařen ovar. Jelítka byla plněna do tlustých střev jako i malé tlačanky. Velká tlačanka se plnila do žaludku.

Jelítková náplň byla prasečí krev, s vařenými kroupami (z ječmene), do níž bylo přidáno něco z rozsekaného tlustého ovaru, samozřejmě byla přidávána i sůl a koření. Zatímco u jitrnic byla náplň jemně mleta, jelítková náplň se promíchávala jen ručně a kostičky rozkrájeného ovaru byly v tlačence, to za přidání něco krve se promíchávalo rovněž ručně.

Často střeva z poraženého vepře nestačila na potřebný počet jitrnic a tak se střeva přikupovala. Většinou šlo ale o tenká střeva na jitrnice.

Jestli po naplnění všech připravených střev zbyla ještě jitrnicová či jelítková náplň, pak se ten zbytek pekl v troubě v pekáči, tím byl vyroben „prejt“, a to bílý z jitrnicové náplně a černý z náplně jelítkové.

Voda, ve které byl vyvařen ovar, pak jitrnice, jelítka a tlačěnka, byla základní surovina pro výrobu prasečí polévky. Přidal se do ní zbytek krve a koření, byla to především „marjánka“ – tedy majorán. Též něco soli, jinak požadované solení si při konzumu mohl každý individuálně upravit.

Té polévky jsme měli dva veliké hrnce a mohlo to být asi 40 až 50 litrů. Byla výborná, s dostatečným množstvím ječných krup, stačil mi k ní kus chleba a mohla být tím uhrazena skromnější večeře. Konsumování té polévky se prakticovalo v poledne, k večeři a někdy i dopoledne. Bylo totiž dobré polévku dlouho neskladovat, v zimě to bylo výhodnější, ale v teplejším období bylo riziko, že polévka zkysne a pak není k potřebě.

Druhý den po zabíječce následovalo škvareň sádla. Jednotlivé řemeny sádla byly pomocí ostrého nože zbavovány kůže. Sádlo bylo řezáno na kostičky, jichž hrana byla o něco menší než 2 cm. To se dalo do litinového hrnce a na sporákové plotně se za pravidelného míchání uvolňoval tuk. Ten byl potom cezen, na zvláštním síti byl vymačkáván zbytek sádla a pak zůstaly škvarky ve zlato-žluté barvě. Ty trochu osolené byly pak výborné s chlebem, i studené, ale lepší ohřáté.

Při těch řemenech sádla byly často i kousky masa, které se nožem daly snadno vyříznout a pak v troubě na pekáči z nich byly kousky výborné pečeně, ty jsme jmenovali „vrabci“. S bramborem nebo s chlebem to bylo znamenité, i když s vyšší kalorickou hodnotou. Současně s vrabci byly upečeny i ledvinky. I po této pečení zbylo v pekáči dost sádla.

Množství získaného sádla bylo při zabíječkách velmi důležité. Vyjadřovalo se v žejdlících. Byl to objemový výraz a představoval asi půl litru. A jestli se naškvařilo hodně sádla, tak se mluvilo o tom, že šlo o dobré prase. My jsme mívali z jednoho prasete asi 80 žejdlíků i více. To byl vlastně pro nás nejdůležitější tuk, se kterým jsme měli vystačit po celý rok. Máslo, které jsme vyráběli, bylo převážně prodáno.

Další výrobek z prasete byl sulc. Vyráběl se vařením kůží ze sádelných řemenů, tomu se přidávalo i trochu masa. Po uvaření a vystydnutí vznikla rosolovitá, průhledná hmota, která vychlazená chutnala dobře s octem. Tento sulc měl podstatně nižší kalorickou hodnotu a tak se konsumoval většinou bez chleba.

Zbylé maso bývalo nakládáno v solném roztoku. Po určité době bylo pak uzeno v udírnách, a to tak, že kousky masa, asi po 1 kg byly na kovovém háčku zachyceny a zavěšeny na dřevěných tyčích či slabých rourách v udírně. Ve spodní části se mírně topilo bukovým či jiným tvrdým dřevem. Cílem tohoto topení bylo vyrábět kouř, který zavěšené maso konzervoval.

Dobře vyuzené maso s knedlíkem – i bramborovým – a se zelím (z naloženého kyselého zelí) je něco tak výborného, že podle mne se tomu vyrovná jen „svíčková“ pečeně, jak ji uměla připravit naše maminka.

Při zabíječkách na venkově se pamatuje rovněž na sousedy a na dobré známé. Odnáší se jim tak jistý zabíječkový pozdrav, to je několik jitrnic a jelítek, menší tlačěnka, různé části ovaru a černá, prasečí polévka. Jako děti jsem rád chodil s tímto „roznášením“, vytěžili jsme z toho nějakou korunku. Později jsme se za to odměňování styděli a tak se tato záležitost řešila jinak a vždycky dobře.

Přímí hosté na zabíječce si odnášeli tento speciální pozdrav sami a normálně jim k tomu maminka přidávala ještě kousek masa.

Vzpomínám si, že jsme jako děti chodili rádi se zabíječkou do Dušníků ke strýci Toníkovi. To byl tatínkův starší bratr a měli domek hned na kraji vsi ve směru k Úhonicům a tak to ani pro děti nebyl žádný problém. Bylo to daleko pouhé tři km a strýček s tetou nás vždy rádi viděli a tak to byla pro nás příjemná záležitost.

Když byla v mé vlasti zavedena jednotná zemědělská družstva, nebyla už u mých rodičů žádná krmivová základna pro výkrm čuníka a tím tedy byly u konce i ty tradiční úhonicke zabíječky. Snažil jsem se tuto tradici udržet, opatřil jsem pro rodiče podsvinče a též potřebné krmivo. I tak to byla pro ně určitá zátěž a tak už jsem se o to více nepokoušel.

Po maturitě

Po maturitě	1
U Vančurů jsou zloději	4
Zelináři a vepřové škvarky	7
Do čeho se vrhnout?	9
A tak se stal ze mne mlékař	12
Do Radlické mlékárny jsem se nedostal	16
V Hostivické mlékárně - holka pro všechno	18
Zavedení litrové a tukové bilance	21
Nedělní a sváteční služby	23
Mlékárna podléhala vrchní správě st. statků v Jenči	24
Ředitelství státních statků v Praze – Dejvicích	26
Kapacita mlékárny Hostivice	28
Stal jsem se zástupcem mlékárny při schůzkách ředitelů	30
Mizerný, dělnický plat za ředitelskou funkci	32
Dojíždění do Hostivic	35
Nový ředitel	37
Po válce – studovat ale jak?	39
Studium a mlékařina. Jak do toho?	42
Stěhování na pokračování	45
Technika mého učení	47
Pomoc doma v Úhonicích	51
V září 1949 jsem bydlel s rodinou celý měsíc v Úhonicích	55
Ještě několik vzpomínek na pole od Mašků	56
Mlékařina po ukončení studia	60
Zicha se snažil vzdát své funkce ředitele	66
Po uhelné brigádě	67
Pojízdná laboratoř	69
Praktikanti v mlékárně Hostivice	71
Závodní škola práce	75
Výzkumný ústav mlékařenský	79
Stal jsem se vedoucím oddělení	81
Nový úkol - šetření energií	85
Vedení technologického oddělení	88
Kysané mléčné výrobky – jogurty	90
Moje výlety v Rakousku	93
Vývoj nových výrobků	97
Návštěva rakouských přátel v Praze	99
Týden napětí a strachu	101
Patronátní JZD v Líšanech	105
V Rakousku jsem se neuchytil	105
Závěr	110

Další díl svých vzpomínek jsem nazval „Po maturitě“

V tomto díle míním zpracovat toto období až do 29.11.1968, kdy jsem odešel do ciziny. Bude to především popis mých zaměstnání a tak se to bude týkat hlavně mlékařiny, do které mě osud dovedl 1. prosince 1939 a ve které jsem pracoval nejen do doby své emigrace, ale ještě ve Švýcarsku jsem zůstal v tomto oboru až do 1. května 1972.

Při té mlékařině jsem v celém tom třiatřicetiletém období dělal tolik nejružnějších prací, k čemuž mě donutila situace, že moje práce byla mizerně honorována. Mohu klidně prohlásit, že i moje píle pomáhala k tomu, že jsem po celý život pracoval více, než to vyžadovalo moje hlavní zaměstnání.

Přesto míním zpracovat rovněž samostatně pod názvem „Havířina“ období, kdy jsem byl zaměstnán jako havíř na dole „Nosek“. Také „Stavba rodinného domku v Hostivici“ si zaslouží obsáhlejšího zpracování. Tak bude asi vhodné tuto část vzpomínek též odděleně sepsat.

A ještě dříve, než se zakousnu do té mlékařiny, chci uvést ještě dvě kapitoly, a sice „Zelináři a vepřové škvarky“, ta je z mého dětství a druhou „U Vančurů jsou zloději“, ta je zase z mého mládí. Tyto dvě kapitoly jsem měl už dříve zpracovat, ale pro rozsáhlost a rozmanitost té práce, do které jsem se v dubnu 1993 s plnou vervou vrhl, jsem na tyto historiky úplně zapomněl. A jelikož jsou to příhody, které se v životě tak často neopakují, chci je zařadit alespoň tou improvizovanou formou, jak jsem to naznačil.

Rovněž poměrně rozsáhlou kapitolu „Figurky obce Úhonic“ míním vpravit do tohoto dílu. Zatím nejsem ale zcela rozhodnut, zda před jeho začátkem, či po jeho ukončení. To ještě usměrní rozsah tohoto dílu. Je docela možné, že ty figurky spojím s kapitolou, kterou mám v úmyslu pojmenovat „Neuvěřitelné skutečnosti“. A pak by tyto dva náměty představovaly samostatný díl.

Z tohoto úvodu i z těch částí, které jsem dosud zpracoval, je jasné, že nemám s podobnými úkoly žádné zkušenosti a že realizace „Vzpomínek“ se formuje teprve během práce. Rovněž je patrné, že jsem si před začátkem tohoto sepisování, a ani později, neuvědomoval, do jakých rozměrů se to všechno rozroste. Ani dnes, kdy již můj záměr dostává konkrétnější formu, není ještě vše u konce. Velkou výhodou je ta zvolená, jednoduchá forma kopírování textu a jejich stejně jednoduchá vazba podle dílů; při této technice je každá změna a úprava, doplnění i vypuštění možné. Dalo by se očekávat, že tento určitý chaos by mohl být kritizován, a to plným právem. Ale nejde zde o nějaké umělecké dílo, ale o sepsání mých vzpomínek, jichž je skutečně mnoho. Je sledována především snaha zachovat ty historiky těm, kteří k nim mají určitý vztah a nebo je jednoduše považují za zajímavé. Pak není tak důležitá forma podání jako její smysl.

Při této příležitosti uvedu myšlenku svého kolegy z Prahy, který dostal můj první díl „Moje divadlo“. Ve svém dopise mimo jiné líčí, jak je překvapen, kolik textů z divadelních doslovně uvádím. Domnívá se, že musím mít k dispozici spoustu materiálů, že snad není normálně možné si to všechno po tolika letech pamatovat. A já mám skutečně k dispozici jen tu svou paměť. Když jsem odcházel do ciziny – před 25 lety –, tak mě ani ve snu nenapadlo, že bych se někdy pokoušel o sepisování svých vzpomínek. Tehdy jsem si vzal sebou především vysvědčení a další doklady o své odborné kvalifikaci a též odborné knihy, jak to situace dovolila. Teprve později jsem dostal svoje divadelní album a v něm jsou skutečně jen obrázky. Ani názvy jednotlivých her v něm nejsou uvedeny nebo alespoň data, kdy ta představení byla hrána.

Původně jsem počítal, že mi hodně pomůže „Kronika Úhonic“, ze které jsem si v Praze okopíroval všechny strany. Ale v té kronice jsou především hospodářské údaje, informace o výstavbě, o úrodě a pohromách v obci a podobně.

Nemohl jsem tam najít nic, co by potvrdilo klukovské vzpomínky a co by se týkalo jen naší rodiny či našich nejbližších přátel.

A tak, když jsem se ve svých historkách snažil podchytit, kdy se to stalo, nebo jak jsem byl tehdy stár, musel jsem si to srovnávat s řadou jiných událostí, o kterých jsem byl lépe informován, aby moje údaje byly zcela pravdivé nebo nejbližší ke konkrétnímu datu.

Pokud jde o určitá jména, která v textech uvádím, tak mi velmi pomáhá moje podvědomí. To je jisté „computerové“ zařízení v mozku každého člověka. Uložím mu, hlavně před spaním, aby mi pomohlo. Na jistá jména si člověk nemůže vždycky hned vzpomenout. Potom to ten „computer“ vyhledá a zejména po probuzení to ve většině případů jasně „servíruje“.

Všeobecně, když se člověk probudí, je jeho paměť schopna nabízet mnohé, co by se jinak mohlo považovat za zapomenuté a pak je výhodné mít po ruce papír a tužku a udělat si užitečné poznámky, a to nejen o jménech, ale i o další řadě informací.

Do čeho se vrhnout?

Po maturitě jsem se hlásil svým dopisem u firmy Baťa ve Zlíně. Vylíčil jsem, že jsme při našem školním výletě v roce 1935 zároveň navštívili jejich podnik a stal jsem se obdivovatelem toho, co tam dokázali vybudovat nejen pro dobrou prosperitu podniku, ale i pro své zaměstnance. Zároveň jsem vyjádřil svou snahu být u nich zaměstnán, přitom jsem zdůraznil, že rád absolvuju každé školení v jejich speciální škole, pokud to bude žádoucí.

Bylo samozřejmé, že jsem vedle svých dat uvedl, že jsem studoval střední školu s vyznamenáním a že i maturitu jsem stejně úspěšně absolvoval. Těšil jsem se, že brzo dojde k realizaci mého záměru.

Můj bratr, který maturoval o 20 dní dříve než já, měl už příslib u ČZ (ve zbrojovce), v Praze, kde měl pracovat jako konstruktér.

Očekával jsem netrpělivě zprávu ze Zlína, ale ta nepřicházela. Nedošlo vůbec nic, ani nějaké snad i velmi stručné odmítnutí. Nepovažoval jsem za vhodné posílat do Zlína nějaký dotaz a tak jsem pilně pracoval doma na polích a v hostinci, a to po dobu svých posledních prázdnin a pak i celý následující měsíc září.

Tehdy v novinách byly uveřejňovány určité rady absolventům středních škol, kteří měli zájem o pokračování ve studiu na vysoké škole. Podle informace novinářů, hodlalo mnoho studentů dát se zapsat na vysokou školu technickou pro chemické zaměření. I já jsem měl původně ten úmysl. Pravděpodobně vznikly z toho nadměrného zájmu určité obavy a novináři doporučovali studium komerčního inženýrství. Zdůrazňovali důležitost znalosti jazyků a dobré vyhlídky v tomto zaměření. Nechal jsem se tedy přesvědčit. Tomu mému přeorientování pomohla i skutečnost, že v chemickém oboru byly poměrně vysoké poplatky pro absolvování povinných praktik v laboratořích. Ty nebyly závislé na placení školného a museli je studenti v každém případě zaplatit. A tyto poplatky nebyly nízké, bylo jich skutečně hodně.

Na komerčním oboru bylo těch poplatků mizivě málo. Já byl tak jako tak odhodlán i vysokou školu studovat bez pomoci rodičů. Na své spořitelní knížce jsem měl jen 300 Kč. Bylo mi jasné, že bych ani na vysoké škole nemusel platit školné. Ale těch 300 Kč by nestačilo ani na ty laboratorní poplatky. A já měl v úmyslu stejně jako na střední škole kupovat si sám i prádlo a oblečení.

A co se stalo po té novinářské agitaci?

Na komerční inženýrství v Praze se dalo zapsat neočekávané množství studentů. Věděl jsem dobře, kolik nás tehdy bylo, ale to číslo, které mi nyní bloudí v hlavě, raději neuvedu, abych neztratil věrohodnost. Nejsem si tím zcela jist. Jen z naší třídy, ve které nás došlo k maturitě 35, byli jsme zapsáni čtyři (Schroll, Ryšavý, Volek, Vančura).

Bylo nás tehdy strašně mnoho. Měli jsme děkanství v Dejvicích na Vítězném náměstí, ale naše přednášky byly organisovány v nejrůznějších posluchárnách pražské techniky i jiných fakult. Něco jsme odposlouchávali v Dejvicích, ale museli jsme se plahočit i na Albertov či na Karlovo náměstí, také na filosofickou fakultu u bývalého parlamentu. Určitě jsem i některá ta odlehlá místa zapomněl, vždyť moje studium na vysoké škole tehdy dlouho netrvalo. Už 17. listopadu 1939 nám Hitler dal zavřít vysoké školy, bylo ohlášeno, že na tři roky. Nám však bylo jasné, že to bude značně delší, přinejmenším do konce války.

V tom 17. listopadu 1939 bylo chmurné, deštivé a mlhavé počasí, bylo to v pátek a my jsme měli přednášku na filosofické fakultě, kde nám od 15 hodin měl přednášet profesor Josef Macek o národním hospodářství.

Jezdil jsem i do Prahy na kole a tak jsem nebyl vázán na jízdní řád veřejných dopravních prostředků. Stačilo mi vyrazit asi ve 13,15 hodin, abych tu přednášku stihl.

Dopoledne jsem proto využil pro práci na poli, orál jsem tehdy na našem poli u lesa, říkalo se tam „Na kosti“.

Pamatuju se, že jsem měl tehdy velmi chatrné střevíce, podrážka na tom pravém vůbec nedržela. V jednom místě bylo v brázdě hodně vody z deště předešlého dne a já měl snadno střevíc plný vody.

Když jsem se vrátil na poledne domů, měl jsem tam vzkaz od svého bratrance Aloise Vančury, který byl šoférem v mlékárně pana Josefa Rota a vozil mléko a mléčné výrobky do Prahy. On samozřejmě věděl, co se v Praze stalo, a radil mi, abych na přednášku nejedil. Nesouhlasil jsem s jeho názorem a chtěl jsem do Prahy za každou cenu jet.

On však mi vylíčil i určité, nemilé detaily a tak jsem raději zůstal doma.

Večer ve zprávách v radiu v 19,00 hodin bylo ohlášeno, že jsou všechny vysoké školy zavřeny na tři roky. Bylo vysvětleno, že je to potrestání vysokoškoláků za jejich manifestaci 28. října a pak i v pozdějších dnech.

Ve středu 15. listopadu byla manifestace, spojená s pohřbem Jana Opletala, studenta medicíny, který byl postřelen při manifestaci 28. října. Středeční manifestace byla potom záminkou pro zavření všech vysokých škol. Tím bylo moje studium už v samém začátku ukončeno.

Rozhodl jsem se však už ihned po tom ohlášení v radiu, že budu přesto dále studovat doma, abych potom po otevření vysokých škol měl náskok a šlo mi studium snadněji a rychleji.

A tak se stal ze mne mlíkař

S tím studiem jsem také ihned začal. Ale tatínek měl o mne jisté obavy a mluvil o tom také s panem Krchovem. Ten byl zástupce banky SLAVIA. Měl svou kancelář v Unhošti na náměstí, naproti hospodářské spořitelně, vedle známé restaurace „U Hamouzů“.

A pan Krchov mě přijal jako bezplatného praktikanta. Začal jsem u něj už v pondělí 20. listopadu 1939. (Dnes 20.11.1993 je tomu přesně 54 let).

Úkolů jsem od něho mnoho nedostal a tak jsem se soustředoval především na psací stroj. Ten jsem doma neměl. Vlastnil jsem sice příručku po naší Pavle – „Všemi deseti“ se jmenovala a Pavla ji potřebovala ve 4. ročníku na měšťanské škole. Byla to dobrá pomůcka, ale psací stroj nahradit tak docela nemohla. Její klávesnice měla i ploché rozměry, které odpovídaly psacímu stroji, ale byla to jen plochá, potištěná tabulka, takže nebylo možné se orientovat o správnosti prstokladu, jestliže jsem se snažil psát „poslepu“.

V kanceláři jsem si naklepal docela malinkou tabulku, na které jsem těsně vedle sebe otiskl celou klávesnici a pak na kole jsem jednotlivým prstům prikazoval, které písmenko jim náleží. Vzpomínám si na ten sled zleva: ASDF a zprava: POIU a jiné kombinace. Času jsem měl na to dost a vryl jsem si to důkladně do paměti. A do dnešního dne jsem si podržel téměř perfektní dodržování prstokladu ve smyslu „Všemi deseti“, i když ten důraz malíčků na okrajová písmenka je podstatně slabší a musím to klepnutí dost často opakovat.

Toto moje praktikantství trvalo ale velmi krátce. Zašel tehdy za mnou majitel mlékárny v Úhonicích pan Josef Rot a poslal mě na Červený Újezd, kde pan František Janda měl podobnou mlékárnu a potřeboval pro svou kancelář úředníka.

Zašel jsem si tam ihned, a to 30. listopadu, to bylo ve čtvrtek a příští den v pátek 1. prosince 1939 jsem začal v jeho kanceláři. Byl to tedy první krok v mé mlékařské „kariéře“.

Dal mi nejprve opisovat nějaké doklady. Později jsem sečítal dodávky mléka jednotlivých zemědělců za listopad, načež jsem na malé počítačce, říkal jsem jí „vrtička“, dělal ručním otáčením klíčkovou výpočty, vlastně vyúčtování dodávek, které dělá měsíčně každá mlékárna.

Na Červený Újezd jsem jezdil na kole, byla to pouhá čtvrtina vzdálenosti, kterou jsem dříve každý den musel absolvovat do školy na Kladno. Začínal jsem v 8 hodin a končil v 16 hodin.

Ze začátku to byla pro mne příliš dlouhá doba, ve škole trvalo vyučování jen 5 hodin.

Dále jsem potvrzoval dodávky selského másla od zemědělců z určitých obcí, kam se tehdy nesnadno zajíždělo denně pro mléko. Bylo to v obvodu pana Jandy obce Podkozí, Chyňava, Železná, Malé Přílepy a také samoty, především mlýny na Kačáku.

Za svou práci jsem dostával 400 Kč čistého platu. Za tu první výplatu jsem si koupil na Kladně v konfekci u Nehery tmavošedý oblek, za druhý plat jsem si pořídil náramkové hodinky s fosforovým ciferníkem, na němž jsem mohl kontrolovat čas i v noci, tedy ve tmě.

Tehdy na mlékosvazu byl kontrolor Sládek. Byl to pomalý starší pán, který při řeči velmi často používal výrazu „tento“. Na příklad uvedu: „Jak bysme to udělali... tento, když ono... tento“. A ten jednou u nás kontroloval dodávky selského másla z velké obce Chyňava a vůbec mu to nešlo dohromady s hlášením, které měl mlékosvaz v Praze k dispozici. Bylo tedy rozhodnuto, že do Chyňavy zajedeme a na místě si to zkontrolujeme. On jel autobusem přes Unhošť a já rovněž přes Unhošť uháněl na svém kole, šlo mi totiž o to, abych se snadno zase dostal domů. Ukázalo se, že si v Praze zaměnili ty dva sběrače té velké obce, a sice Soukupovou a Kříčka. Bylo tedy samozřejmé, že jim to dohromady jít nemohlo. Zpátky jsem se nechtěl vracet zase mohutným obloukem přes Unhošť, ale zvolil jsem si přímý směr kolem potoka Kačáku. Byl to sice náš kraj, ale nějakou kloudnou cestu jsem neznal. Byl jsem toho názoru, že se budu držet Kačáku a že musím brzo narazit na cestu, kterou znám. Těsně podle potoka jsem ale jít nemohl, žádná cesta vedle něj nevedla, samozřejmě o jízdě na kole se v této fázi nedalo vůbec uvažovat. Musel jsem několikrát přecházet potok na druhý břeh a brzo zase zpět. Tehdy byly v cestě ještě polámané stromy, přes jejich kmeny jsem musel přenášet také kolo. Dalo mi to mnoho námahy, než jsem se dostal konečně na cestu, na které jsem mohl alespoň pohodlněji jít pěšky.

Cestu jsem si sice zkrátil, ale značně prodloužil její dobu po cestách s těmi neočekávanými překážkami. Domů jsem se vrátil úplně zchvácený. Ten den nebyl vůbec žádný mráz a tak jsem se přitom i pořádně zapotil.

A to byl také důvod, že jsem si příští den vyjel na Červený Újezd jen v kloboučku a docela nalehko. Ještě než jsem opustil Úhonic, zdálo se mi, že je velmi nepříjemný mráz. Když jsem se ale blížil ke Ptícům, už mě uši vůbec nezábly, naopak jsem v nich pociťoval mimořádné teplo. Vysvětlil jsem si to tak, že se dokáže organismus snadno přizpůsobit.

Když jsem ale přijel na Červený Újezd, cesta trvala jen asi 20 minut, vyhnal mě pan Janda ven na dvůr, abych si ihned třel uši sněhem, měl jsem je úplně bílé. Při té práci se sněhem mi ale začaly zase bělat konečky prstů, což po chvíli ustalo a i uši dostaly zase červenou barvu. Pak mi uši ale značně opuchly, otekly, takže jimi byla zcela zaplněna původní volná prostora mezi ušima a hlavou. Doma jsem si na uši dával zvláštní mast a po několika dnech bylo možné z nich stahovat proužky kůže, jako když jsme se někdy v létě velmi opálili na sluníčku. Po pár dnech se tloušťka uší ztratila a vypadaly zase normálně.

Když jsem se po dalších dnech styděl v autobuse mít na uších klapky, ač byl tehdy i v autobuse mírný mráz, znovu mi uši namrzly, a sice ta nová, jemná kůže, která se sloupávala jen v jemných šupinkách. To bylo jedné soboty, kdy jsem jel autobusem na Kladno, kde byl organisován režisérský kurs pro divadelní ochotníky.

Po práci jsem se zcela pravidelně doma zdokonaloval v těsnopise a v prstokladu na psacím stroji.

Tenkrát se mi líbila Boženka Lišková ze Ptíc, která tutéž práci v kanceláři dělala u svého strýce pana Rota v Úhonicích a tak jsme si sdělovali svoje zkušenosti a úspěchy v kanceláři a také jsme se předstihovali v ukončení vyúčtování dodávek mléka a různých hlášení. Podle jejího vyprávění měla v porovnání se mnou velký předstih. Trochu jsem se za to styděl, ale ona pracovala v té kanceláři už delší dobu a pak měla pro tu práci lepší průpravu než já, absolvovala obchodní školu, zatím co já na střední škole o kancelářskou problematiku vůbec nezavádil.

Do provozu Jandovy mlékárny jsem se nedostal, měl jsem snad takovou příležitost jen jedinkrát a tak o nějaké technologii zpracování mléka jsem neměl ani tu nejmenší představu. Neměl ani příležitost ochutnat jejich mléko, ač jsem měl mléko vždycky velmi rád. Doma nám přidělovala maminka malý hrneček, obsah byl pouhý čtvrtlitr, nanejvýš jedna třetina.

Moje kancelář byla v místnosti, kde spala jejich babička, maminka paní Jandové, roz. Tůmové z Nučic. Takže ta stará babička musela vstávat dost brzo, aby před osmou hodinou, kdy jsem začínal svou práci, bylo vše uklizeno a vyvětráno.

S panem Jandou jsme si dobře rozuměli, lépe než s paní Jandovou. Ta ovšem většinou o všem sama rozhodovala a šlo to tedy podle jejího komanda. S panem Jandou nás trochu sblížovalo i ochotnické divadlo, i on se také rád ukázal na divadelní scéně, jak mi o tom vyprávěl. Dával mi i dobré rady do života.

Trochu mě překvapilo a bylo mi to i dost líto, že když se u nich „zabíjelo“, měl jsem volno.

Avšak to úředničení u pana Jandy netrvalo příliš dlouho. Už po pěti měsících německy řízený mlékosvaz v Praze jeho mlékárnu uzavřel. Přesně to bylo 5. května 1940. V tutéž dobu byla zavřena i Rotova mlékárna v Úhonicích a Merglova v Hořelici.

U Jandů jsem byl až do 10. května 1940. Bylo třeba, abych pomohl ještě v některých závěrečných písemnostech. Potom jsem byl tedy bez zaměstnání.

Do Radlické mlékárny jsem se nedostal

Po 10. květnu jsem byl tedy bez zaměstnání a pokoušel jsem se najít si místo v největší mlékárně republiky v Radlicích. Byl jsem vděčen, že mě pan Rot vzal sebou, když jel do této mlékárny, aby tam dostala zaměstnání jeho neteř Boženka Lišková, která dosud pracovala v jeho kanceláři.

Tato záležitost byla vyřízena poměrně brzo a domníval jsem se, že se pan Rot přimluví i za mne, přinejmenším jsem očekával, že se zmíní, že jde o pilného chlapce z Jandovy mlékárny, který je rovněž z Úhonic. Tak jsem o tom uvažoval a byl si vědom, že mi tím dost pomůže.

Ale nedělo se nic, pan Rot jistě prosazoval svoje dva syny, staršího Josefa, to byl náš spolužák z obecné a měšťanské školy, absolvent obchodní akademie a pak mladšího Jaroslava, který byl v tu dobu ještě v mlékařské škole v Kroměříži.

Čekal jsem dost dlouho na chodbě a nevěděl jsem, na čem vlastně jsem. A tak jsem se nechal ohlásit u ředitelova tajemníka. Jeho jméno už jsem zapomněl. Po určité době jsem byl zavolán do jeho kanceláře, ale nic dobrého jsem s ním nepořídil. Posílal mě do Hostivic, protože tamní mlékárna převzala rayon pana Jandy. Do Hostivic se mi ale nechtělo, byla to docela malá mlékárna a spojení z Úhonic tam nebylo žádné, musel bych po mizerných silnicích jezdit na kole a pak Boženka Lišková už to měla jisté v Radlicích.

A tak jsem se nechal ohlásit přímo u ředitele Ing. Adama. Vzpomínám si, že o mne neměl valný zájem, stál dlouho u velké mapy či plánu, na němž různobarevnými šňůrkami byly označeny svozní či rozvozní linky. Mnoho toho nenamluvil, jen stále naříkal, že je to těžké a že nemají nic volného a pak mne poslal přímými dveřmi k tajemníkovi, u kterého jsem už dříve byl. Bylo mi to velmi trapné, ale i od něj jsem i potom slyšel tu známou povídačku, že Hostivice převzaly Jandův obvod a tak je i jejich povinností mě zaměstnat.

Bylo to pro mne zklamání v několika směrech. Ale vypravil jsem se tedy na kole do Hostivic a argumentoval tam podle slov tajemníka z Radlic. V Hostivici zase správce Halaš dokazoval, že jeho mlékárna sice převzala Jandův obvod, ale všechny konve a oba nákladní vozy, že prodal pan Janda Radlicům.

Přesto mi doporučoval, abych si napsal německo-českou žádost, která půjde na ředitelství státních statků do Dejvic, jenom tam je možno rozhodnout, zda budu přijat.

Ale ta německo-česká žádost mě nahněvala. A zajel jsem si proto za panem Jandou do Červeného Újezda a všechno jsem mu vyprávěl. Ten se poněkud rozzlobil, že mu přece v Radlicích slíbili, že mě vezmou a že se mezitím i příslušný činitel měl dotazovat, kdy už konečně přijde ten „Jandův účetní“.

A dojednali jsme den, kdy tam pan Janda se mnou půjde. Snad si myslel, že to tak daleko s tou mou záležitostí ani nedojde, protože teprve v Praze v tramvaji se rozhodl, že se musí dát oholit, když tam má jednat. Dohodli jsme, kde se potom sejdeme a půjdeme společně do Radlic.

Čekal jsem tedy zase na chodbě. Když se pan Janda ke mně vrátil, sděloval mi, že mne snad přijmou jako dělníka a že budu muset hodně dřít. Sám však musím ještě jednat s tajemníkem či se ředitelem.

Čekal jsem, že mne někdo zavolá. Pan Janda tam měl ještě nějaké vyřizování, myslím, že mu šlo o jeho vlastní místo a také o synova, který v tu dobu byl rovněž v mlékařské škole v Kroměříži a určitě plánoval s místem v Radlicích. Byli tam potom také oba zaměstnání, a to až do svého důchodování.

Dlouho mě nikdo nevolal a nechal jsem se tedy ohlásit u ředitele. Jeho „těžká situace“ se mezitím ani trochu nezměnila a doporučoval mi, abych si tu německo-českou žádost v Hostivici podal.

Nic jiného mi tedy nezbývalo. Na Červený Újezd už jsem ale nejel. Vypůjčil jsem si psací stroj od pana Kučery-Nového a tu žádost jsem dal přece dohromady. Osobně jsem ji zavezl do Hostivic a 19. května jsem tam začal tu svou mlékářskou kariéru. Mezi 10. květnem, kdy jsem u Jandů končil, a 19. květnem, kdy v Hostivici začínal, bylo vlastně jen 8 dní. Pro mne to strašně dlouhá doba nejistoty a zklamání, i když jsem v dnech neležel, ale pilně pracoval na našich polích.

V Hostivické mlékárně – holka pro všechno

V Hostivici jsem byl skutečně holka pro všechno. Byl jsem přijat jako dělník za 25 korun denně, a to bez ohledu na počet odpracovaných hodin. Ale pracoval jsem už od prvního dne jako úředník v kanceláři a technický úředník v provozu.

V kanceláři jsem začal s evidencí konví. Byly předtištěny hezké formuláře, ale v nich byla ta konvová evidence vedena zcela nezodpovědně. Bylo totiž patrné, že kočové a závozníci u aut vyplňují záznamy jednou za celý měsíc. A bez pravidelných podpisů odběratelem pak taková evidence neměla žádnou cenu. U této práce jsem se vyloženě nudil a často jsem zápasil s tím, abych u stolu neusnul.

S tím papírovým evidováním konví se ale brzo skončilo, když jsem doložil, jakým způsobem je to vedeno.

Zřejmě bylo původně počítáno také s tím, že budu na sběrných jednotlivých obcích odebírat vzorky mléka jednotlivých dodavatelů, a to za účelem zjišťování tučnosti mléka.

Už z tohoto plánu bylo patrné, že vedení mlékárny nemělo vůbec představu o objemu té práce, která byla ode mne požadována, ale neměli ani trochu ponětí o smyslu správného odebírání vzorků.

Ty měly být odebírány nejméně třikrát do měsíce. Sběr se prováděl v brzkých ranních hodinách a obce z převážné části okresu Unhošť byly od sebe dost vzdáleny. Musel bych se věnovat jen tomu odběru vzorků a nedokázal bych to ani při nejlepší vůli zvládnout. Navíc se čekalo, že toto budu organisovat na svém kole.

Už tato skutečnost znamenala, že předem dovezou zaměstnanci svozu do sběrů kufříky s lahvičkami a tak už dodavatelé byli předem upozorněni, že se budou odebírat vzorky. Abych absolvoval ten předepsaný počet odběrů, musel jsem si plánovat více sběrů v jediném dni a tak se stalo, že někdy museli dodavatelé ve sběrně čekat, až přijedu. Pak se dalo počítat s tím, že ten den budou mít všechny vzorky mimořádně vysokou tukovou hodnotu a příští den by nám mohli dodávat i odstředěné mléko.

Na tyto okolnosti jsem včas vedení mlékárny upozornil a tak jsem po sběrnách dlouho nejezdil. Tato povinnost byla potom převedena na sběrače. Tím bylo mnoho manipulací s tukem odstraněno, i když ani v tomto případě to nestačilo, aby bylo všechno v úplném pořádku. Určitou možnost, jak to mléko šidit, si někteří dodavatelé vždycky našli.

Za krátký čas byl konec měsíce a přidělili mi měsíční litrovou uzávěrku, výpočet průměrné tučnosti mléka od jednotlivých dodavatelů a vlastní vyúčtování mléka za měsíc květen. Bylo to dost práce a abych ji včas ukončil, vzal jsem si na neděli tu malou „vrtičku“ – i v Hostivici měli tu malou počítačku – a veškeré podklady domů a pracoval na tom celou neděli.

Nikdo mi neřekl, že některým dodavatelům byly v polovině měsíce vyplaceny zálohy a teprve později, když v bilanci chybělo mnoho tisíc, zjistili ten přehmat a bylo to považováno za mou chybu. A ještě dlouhou dobu mi to bylo škodolibě připomínáno. Zároveň jsem se musel zaběhnout rychle do vedení provozu, provádění laboratorních zkoušek a rozborů, jejich evidenci, denní uzavírání příjmu mléka. Abych co nejdříve celou tu problematiku ovládl, vypůjčil jsem si od vedoucího provozu jeho knihy z mlékařské školy a mlékařinu po zaměstnání poctivě studoval. Byl jsem vlastně už od samého začátku zástupcem vedoucího provozu, ovšem s platovými podmínkami špatně placeného dělníka. Byly vlastně ještě o něco horší než ty dělnické, nebraly totiž vůbec ohled na počet odpracovaných hodin a já musel dělat 10–11 hodin denně za 25 korun.

A moje pracovní náplň byla soustavně rozšiřována. Musel jsem převzít i výdej másla – písemně, evidování odběrních listů, zboží bylo vázáno – lístkové hospodářství ve válečné době. Zároveň jsem musel ovládnout veškerý předpis prodeje všech druhů tekutých výrobků, jogurtů a tvarohu, abych mohl zastupovat v době dovolené či v nemoci úředníka, v jehož resortu byla tato práce.

Bylo toho strašně mnoho, co na mne postupně přesunovali. Bylo však snadné si vysvětlit, jak k té nerozumné organizaci došlo. Mlékárna v Hostivici byla mlékárna státních statků, postavená v roce 1935. Tedy v tu dobu to byla zcela moderní, nová mlékárna. Před okupací dodávalo mléko 15 státních statků. Kočové jednotlivých statků dopravili mléko na rampu mlékárny. Bylo tedy jen 15 dodavatelů a vyúčtování jejich dodávek bylo provedeno na jediném listě, který byl poslán vrchní správě státních statků v Jenči. Ale v době okupace

po zrušení malých mlékáren (Jandova v Červeném Újezdě, Rotova v Úhonicích, Merglova v Hořelici) měla hostivická mlékárna k těm 15 státním statkům ještě více než polovinu okresu Unhošť, kde asi ve 40 obcích bylo určitě přes 1 000 dodavatelů, jen jediná ta největší obec Chyňava měla 144 dodavatelů. A s tím bylo nutné se ihned vypořádat, šlo o zjišťování a výpočet tučnosti, shrnování dodávek a jejich měsíční vyúčtování. K tomu se nahromadila množství nejrůznějších hlášení, pak odběrní lístky vázaného hospodářství vlastně na celý sortiment výroby a na to všechno byla přijata jediná síla označená dokonce jako dělnická výpomoc. A nebyl jsem schopen to včas zvládnout, chybělo mi i těch 5 minut, kdy dělnice umývala dlážděnou podlahu u mého stolu. Otevřeně mohu říci, že jsem neměl ani čas jít se vyčůrat.

A ještě se vrátím k tomu provozu. Bylo tam tolik práce, že vedoucí neměl čas mi ukázat, jak se vede výrobní přehled, příjem a výdej mléka, jeho další zpracování na smetanu, máslo, jogurty, tvaroh, vyjádření ztrát a vyčíslování zásob.

Přesto odešel v červenci (to jsem byl v mlékárně teprve 2,5 měsíce) a měl jsem to pak na krku všechno. Musel jsem ty formuláře při tom všem zatížení nejen vyplňovat, ale vlastně nejprve studovat, abych poznal ty vztahy a o co vůbec jde.

A šlo ještě o mnohem víc, zodpovědnost za kvalitu, za plnění předepsaných norem, za zásoby obhospodařovaného zboží. Bylo nutné obezřetně kontrolovat množství zboží, aby se ztráty pohybovaly v přiměřené, dovolené výši.

Byl jsem z toho zoufalý, dělal jsem si denně skonta zásob, abych neztrácel přehled. Vůbec jsem se nemohl ohlížet na počet hodin, které jsem k tomu nutně potřeboval.

Nejednou jsem uvažoval, co mám všechno na starosti a co za to dostávám. Pomýšlel jsem i na to, že takové zaměstnání raději opustím, zvláště když jsem si uvážil, jak bych byl užitečný doma, kde odešel bratr za svým zaměstnáním a všechny tři sestry se zatím vdaly. A moje rodiče už tehdy měli skoro šedesátku a tolik starostí i práce po celý život. I doma jsem měl co dělat a k tomu se přiřadily i úkoly, které přinesla právě ta válečná doba.

Ale opustit to svoje těžké zaměstnání jsem nemohl, nevím, co by mě potom čekalo a zda by to nebylo ještě horší.

Zavedení litrové a tukové bilance

Aby mlékosvaz snížil litrové a tukové ztráty a zároveň aby získal dokonalý přehled o výrobě, zavedl litrovou a tukovou bilanci. Ta musela být denně uzavírána, čímž byla usnadněna kontrola provozu a měsíční a roční sumarizací byly dány dobré podklady pro plánování a organizaci vázaného (lístkového) hospodářství.

K tomu byly připraveny vhodné tiskopisy, základní bilance byla na čtyřech stranách, jichž plocha byla asi 40 × 50 cm. Pro máslářnu a pro sýry byly samostatné knihy.

Tekuté výrobky byly uváděny sice v litrech, ale pro bilanční závěry byly litry přepočítávány na kilogramy tím, že hodnota v litrech byla pronásobována faktorem 1,03.

Tyto přehledy byly zavedeny v roce 1941 a měl na nich pracovat pan Rychetský, někdejší poklasný ve dvoře v Litovicích. Jako poklasný musel být dobrý pro svou přísnost a důslednost, na ty záležitosti mlékařské, zvláště na ty zaváděné novoty a formuláře však nestačil.

Měl k dispozici na tehdejší dobu velmi moderní, poloautomatickou počítačku Mercedes-Euclid. Ale to mu nic nepomohlo. Byl přijat už koncem roku 1940, aby zajišťoval organizaci ve sběrném obvodu.

Sledoval jsem ho, jak už několik dní hloubá nad těmi tiskopisy, které měl vyplnit zpátky od prvního dne toho měsíce, to bylo asi za uplynulých 10 dní. Některé cifry tam dopsal z dosud používaných dokladů, ale vůbec k žádnému závěru se nemohl dopracovat. Ptal jsem se ho proto, s čím se tak trápí. Podle toho co mi vysvětloval, bylo mi jasné, že tomu vůbec nerozumí a že není schopen to dělat. Vzal jsem to tedy sám do ruky a vypracoval ty uplynulé dny, později pak se ukázalo, je nutné, abych si ty bilance převzal. A to mi potom nadobro zůstalo a držel jsem se těch výrobních přehledů i v době, kdy jsem byl jmenován vedoucím provozu a zástupcem ředitele.

Dokonce jsem na nich samostatně pracoval i v době, kdy na mne byly přeneseny obě uvedené funkce v plném rozsahu, tedy vedení provozu i ředitelování.

Z těchto přehledů jsem měl v malíčku celou kontrolu provozu, přehled o ztrátách a výtěžnostech. Z nich se dala dedukovat i různá vhodná opatření i zlepšení a usnadnění kontroly při přípravě zboží v chladárně a pak při výdeji v noci a v brzkých ranních hodinách.

Poměrně brzo jsem dal návrh na nové výplatní listiny pro dodavatele mléka. Později jsem zavedl průpisové vyúčtování dodávek, kdy na jednom listě bylo 25 kompletních vyúčtování. Tím byla umožněna i přesná kontrola účtovacích položek pomocí přesné průměrné tučnosti všech celoměsíčních dodávek mléka. Stačilo vyjít z průměrné tučnosti, která byla vyjádřena šesti místy za desetinnou tečkou procenta tuku. V tomto případě, kdy cena přijatého mléka od zemědělců obnášela milion korun za celý měsíc, byla zaručena přesnost v rozdílu jediné koruny.

Pak nebylo vůbec nutné kontrolovat propočet ceny mléka, stačila sumární cifra porovnaná s průměrnou cenou za jeden litr podle uvedené přesnosti. A já jsem měl možnost na té moderní počítačce bez potíží pracovat nejen se šesti, ale osmi desetinnými místy. Při vyúčtování jsem docházel k závěrům plus-minus deset korun. Pak kontrola jednotlivých účtů nebyla vůbec nutná.

A srážkové položky, jako konevné, dodané máslo či odstředěné mléko, těsnící papír a další rovněž bylo možné jednoduše kontrolovat podle součtů.

Už v prvních letech svého zaměstnání v mlékárně v Hostivici jsem si osvojil předpisy a techniku výpočtů a vyřizování tak zvaného „vyrovnávacího fondu“. V tomto případě šlo o velké obnosy a dobrá znalost byla nesmírně důležitá pro ekonomiku závodu.

To všechno byly velmi cenné znalosti, dávaly mi možnost o všem vědět a s mnohým si umět poradit. Takže ta jistá pohodlnost vedení mlékárny a moje strašné přetížení tolika pracemi mi dala tuto možnost ovládnout problematiku mlékařiny do posledního puntíku, čehož bych v té největší mlékárně asi nedosáhl.

Nedělní a sváteční služby

Dost nepříjemné byly pro mne nedělní služby a služby o svátcích. Střídali jsme se s panem Štarmanem a tak to znamenalo každou druhou neděli mít na starosti sám celý provoz. Ten probíhal ve stejném rozsahu jako každý jiný den v týdnu.

Když se k těm nedělím připlétl nějaký uznaný svátek, pak ta další samostatná služba přišla dříve, než uplynulo 14 dní.

V neděli se v mlékárně začínalo už v pět hodin ráno, aby ta práce netrvala až do večera jako ve všedních dnech. V tom případě jako vedoucí provozu jsem musel být v mlékárně už ve 4,45 hod. Cesta na kole, pokud byla bez obtíží, mi trvala 35 minut. Vstávat jsem tedy musel asi ve 3,45 hod. I v tom případě jsem se nesměl příliš ospale vypravovat. Při nedělní službě bylo pro mne více práce, protože byl omezený technický personál. Počet dělnic na jednotlivých střediscích musel být tentýž jako ve všední dny, výrobní linky musely být obsazeny. A s tím byly skutečné potíže.

Muselo být proto obsazení pro neděli přesně definováno a projednáno s personálem. A i tak bylo často nutné improvizovat.

Pak ale jisté poruchy na strojích či jiné nečekané problémy dokázaly udělat z neděle naprosto všední den, i když ten nedělní začátek byl posunut o dvě hodiny dříve.

Další nepříjemnou skutečností bylo, že jsme za ty neděle nedostávali žádný příplatek. Já dokonce v prvních letech „kroutil“ takovou neděli za 25 korun. Při pozdější úpravě měsíčního platu byly nedělní služby zahrnuty do tohoto platu bez jakéhokoliv dalšího honorování nedělní práce.

A tak se to táhlo až do konce války. Potom už se mnohé změnilo, zvláště pro mne.

Po celou dobu okupace jsem se věnoval velmi pilně studiu mlékařiny. Opatřil jsem si mnoho knih se zemědělským zaměřením.

A už tehdy jsem se rozhodl, jestli že budou zase otevřeny vysoké školy, že budu studovat zemědělské inženýrství.

Měl jsem v úmyslu dohonit potom něco z těch ztracených let tím okupačním zavřením vysokých škol a předpokládal jsem, že mi to přípravné studium tu práci usnadní.

Mlékárna podléhala vrchní správě státních statků v Jenči

Již v roce 1941 byly nejvyšší funkce na ředitelství státních statků v Dejvicích obsazeny Němci. I na vrchní správě v Jenči byl německý komisař Otto Bittelmann. Hostivická mlékárna podléhala jenečské vrchní správě a za okupace se jmenovala „Protektorát Čechy a Morava – mlékárna Hostivice“. To všechno bylo nejprve v němčině a pak v češtině uvedeno velkými plechovými písmeny v modré barvě na straně budovy k ulici. Toto označení bylo na střeše nad rampou k provozu a chladárně a též na přední části budovy, kde byly v prvním patře kanceláře.

V mlékárně byly pro vnitřní styk zavedeny jen německé tiskopisy a knihy, pro styk se zákaznictvem pak tiskopisy německo-české.

Z komisaře Bittelmanna se stal později inspektor, brzo vrchní inspektor a nakonec ředitel – nikoliv mlékárny, ale celé vrchní správy v Jenči. Pod ní patřilo 15 státních statků, mlýn, pivovar, pekárna, cihelna a také mlékárna. Ta tedy byla jen malý díl tohoto velkého hospodářského objektu.

Bittelmann se objevil dost často v mlékárně, přijížděl autem nebo i na koni a přicházel vždy přes naši kancelář, pozdravil nás „Guten Tag“, jen zřídka „Heil Hitler“ a pokaždé jeho cesta vedla k důchodnímu Klečkovi. S Halašem snad sám nikdy nejednal, ten německy neuměl, kdežto s Klečkou, který byl absolventem obchodní akademie, se mohl domluvit. Já s ním také neměl nikdy žádný rozhovor, ať už jsem byl v kanceláři nebo v provoze; vždycky kolem mne prošel velmi rychle, což mi vůbec nevadilo.

A přece mi jednou pomohl, alespoň jsem si to tak vysvětloval. Dne 13. ledna 1942 byl jsem totiž předvolán na pracovní úřad na Kladně. Tam jsem šel ještě s dalšími kamarády z Úhonic. Byli jsme lékařsky vyšetřováni a o mně bylo rozhodnuto, že mám být pracovní nasazen v Říši. Bránil jsem se tomu a poukazoval jsem na to, že zastávám v mlékárně důležitou funkci – samozřejmě jsem se nepochlubil, že jsem tam byl přijat jako dělník. Tehdy jsem byl dotazován, zda dělám kontroly a já v tu chvíli ihned prohlásil, že ano. Měl jsem totiž na mysli kontrolu tučnosti mléka v provoze mlékárny a další rozbor, což způsobilo, že jsem tak odpověděl přesvědčivě a s naprostou jistotou. Teprve později jsem si uvědomil, že si ti úřadové představovali, že dělám kontroly u země...

(Chybí kopie strany 25.)

Ředitelství státních statků v Praze Dejvicích

O tom, že jsem byl přijat do mlékárny Hostivice, rozhodl pan Ing. Jirsík z pražského ředitelství. A ten dokázal dělat velmi důležitého. Jednou byl v mlékárně na inspekci a sledoval mou práci, když jsem dělal i expedici mléka za nepřítomného pana Nováka. Skutečně jsem nevěděl, kam dřív skočit, abych to vše zvládl, aby provoz nemusel při přípravě zboží čekat na mnou vypracované objednávky. Musel jsem nejprve zpracovat velké množství odběrních listů na mléko pro nemocné. Těch měly některé prodejny i stovky. Nebyly předepsány vždy na stejné množství a rovněž jejich platnost se nekryla vždy přesně s termínem běžného zásobovacího období. Některé byly vystavovány na 14 dní, jiné na celé období (28 dní), další dokonce na delší dobu, i na celá dvě období.

A pan Ing. Jirsík sledoval dost dlouho tu mou zoufalou práci a prohlásil, že tu evidenci musím mít v naprostém pořádku a zároveň se vyjádřil, že: běda kdyby mi chyběl jen jediný odběrní list. Byl jsem tak nahněván, že jsem se ho dotázal, co by se stalo. Jeho odpověď zněla, že by mě vyhodil. Načež jsem zcela klidně a drze odpověděl, že to může udělat ihned a sám si tu práci převzít. On beze slova odešel.

On vůbec neměl tu nejmenší představu o té vši práci a rovněž si asi neuvědomoval, že to nebyla práce pro dělníka.

Bylo mi jasné, že se chtěl ukazovat a jeho prohlášení nebylo žádným důkazem inteligence a organisátorského vtipu. Však o tom později podal jasný důkaz, když byl jednou u nás na kontrole Ing. Sties z mlékosvazu. Tehdy shodou okolností byl v mlékárně i Ing. Jirsík. A tehdy rozhodl mlékosvaz „velmi moudře“, že dodávky mléka za dobu od 20. srpna budou lépe honorovány, v tu dobu už byl měsíc září, ve kterém ty doplatky měly být realizovány. Jednalo se o příplatek 6 haléřů za každý dodaný litr mléka. A ti dva akademici řešili teoreticky ten problém. Stáli ve dveřích mezi laboratoří a mou kanceláří, každý se opíralo jedno „futro“ a pronášeli svoje názory. Nebyli si totiž jisti, zda bude správné pro ty doplatky použití tučností mléka, které byly zjištěny v měsíci srpnu, či jen ty v druhé jeho polovině, nebo pro jednoduchost použití tučností měsíce září.

Připadal jsem si, jako kdybych spadl z višně, když jsem slyšel ty vážné a moudré úvahy. Když dále rozvíjeli své these v uvedeném smyslu, nedokázal jsem se udržet a přerušil jsem jejich hovor a vyložil jim, že nemusíme vůbec o žádných tučnostech mléka uvažovat, vždyť bylo nařízeno zaplatit za to příslušné období po šesti haléřích za litr a tak nám stačí zjistit jen počet těch litrů a ten příplatek pro ně vyčíslit.

Oni však na to vůbec nic neřekli, snad mě ani neposlouchali, podobně jako ti šéfové pražských mlékáren při svých poradách.

A dále jsem musel slyšet, jak rozvíjeli ty své úvahy kolem toho problému. Ale měl jsem co dělat se svou prací, tak jsem jim tu logiku víc nevyvracel.

Teprve po delší době jeden z těch moudrých prohlásil: „Pane kolego, my bychom vlastně při těch doplácích ani žádnou tučnost v úvahu brát nemuseli, nám přece stačí vyjádřit ty doplátky z toho období po šesti haléřích“.

Jaké moudrosti se tito akademici dopracovali a tak brzo!

Přál bych jim tehdy, aby museli vypracovat písemně expedici mléka na jediný den, vyčíslit nároky podle všech odběrních listů, pak dát dohromady počet konví podle různých obsahů a lahví podle velikosti, také dát do figury ostatní druhy mlékárenských výrobků. Nakonec vypočítat ceny, protože se většinou inkasovalo při dodávce zákazníkům. Pak by ty ceny musely přesně souhlasit podle křížové kontroly, kdy jsme měli podle zásobovacích území různé ceny pro Prahu, pro Kladno a venkov. Ty ceny se dále členily, byly různé pro prodejny, pro přímé spotřebitele a nakonec velkospotřebitele. To byla věru makačka.

Podle mého by to nedali vůbec dohromady ani za týden a možná, že by jim to trvalo ještě podstatně déle.

Měli by však možnost zakalkulovat do toho příslušnou tučnost mléka, podle svých zkušeností bych jim doporučoval průměrnou květnovou tučnost, ta je při přechodu ze suchého (zimního) krmení na krmení zelené (na jaře) nejnižší z celého roku. Pak by byla naděje, že by to přineslo určitý dobrý ekonomický efekt, zejména u hubeného tvarohu, který nemá žádný tuk. Zdař Bůh!

Kapacita mlékárny Hostivice

Kapacita mlékárny se stále zvyšovala, její sběrný obvod byl značně rozšířen. Produkce mléka z vlastního obvodu nestačila krýt dodávky mléka odběratelům, jelikož i zásobovací obvod byl rozšiřován. Z toho důvodu bylo nutné přikupovat mléko z jiných mlékáren.

A vlastně jsem s tím začal sám v době, kdy byl pan Štarman na dovolené a já měl na starosti celý provoz. Tehdy mi chybělo na expedici dost mléka. Obrátil jsem se tedy telefonicky na poměrně blízkou mlékárnu v Lounech. Tam jsem byl totiž před tím na školení máslačů, které organizoval mlékosvaz, a znal jsem vedoucího provozu i ředitele této mlékárny.

Snadno jsem se s nimi dohodl a poslal jsem tam auto pro 100 konví – 2 500 l egalizovaného mléka. Oni dodávku řádně vypravili, opatřili plombami a já mohl těch 100 konví uskladnit jen v chladírně a příští den šlo mléko normálně do Prahy.

A pak jsem do Loun posílal každý den jeden vůz pro 2 500 l mléka v úpravě pro přímý konsum. Produkce v našem obvodu se totiž vůbec nezlepšila. Po určité době pan Fiala z mlékosvazu – velmi důležitý pán – mi vynadal, jak si to představuju, že si dovážím mléko z Loun a oni na mlékosvazu o tom vůbec nic nevědí.

Já mu na to odpověděl, že jsem to mléko nepotřeboval pro mlékosvaz, ale pro naše zákazníky v Praze. Pěkně jsem ho naštvál.

Napříště jsem ale musel mlékosvazu to vždy ohlásit a později se tato otázka řešila tak, že každý den ráno jsme museli hlásit naše zásoby a vyslovit nároky, kolik mléka potřebujeme dovézt z jiných podniků. A přitom zůstalo už po všechna další léta. Postupně muselo být dováženo stále větší množství, a to i z mlékáren hodně vzdálených. Znam z té doby hodně jmen mlékáren, kam jsme jezdili sami či naši sjednaní dopravci, ale nikdy jsem v těch mlékárnách nebyl. Mnohdy jsem si ani neuměl představit, kde ty mlékárny vůbec jsou. Ku příkladu Křížanovice, Kruh u Jilemnice, Horní Krušec atd.

Někdy se na takové dodávce 2 500 l mléka podíleli i tři mlékárny; to bylo ve válce, kdy byly se zásobováním strašné potíže, vždyť tehdy denní dávka pro normálního spotřebitele byla 1/16 l odstředěného mléka, to je 0,06 l, tedy lepší půl „decí“.

Po válce se začalo dopravovat mléko v cisternách, tím byla ušetřena dřina a zmenšeny ztráty. I sběr mléka od zemědělců byl postupně prováděn v cisternách.

Množství přijatého mléka se velmi stupňovalo. Když jsem v Hostivici začínal, měli jsme z vlastního sběru denně 18 000 l. Sběrný obvod jsme během let měli větší a dotáhli jsme to na dvojnásobek. Především mléka z jiných mlékáren bylo daleko více. V době, kdy jsem odešel do výzkumu, byl celkový denní příjem 70 000 l. Tomu bylo nutné zvýšit kapacitu pasteurů. Výkon toho původního 3 000 l/h brzo nestačil a tak byl k němu přikoupen německý pasteur zn. Ahlborn, jehož výkon byl 5 000 l/h. Později byl vyřazen ten malý aparát a instalován nově vyvinutý, český pasteur zn. Škoda o výkonu 5 000 l/h.

Byla koupena i velká myčka konví na výkon 400 ks/h a také myčka a plnička lahví s výkonem 5 000 ks/h.

Když slavila mlékárna 25 let své činnosti, to bylo v roce 1960, její provoz začal v roce 1935, tehdy jsem vyčíslil množství přijatého mléka za těch 25 let, což dosahovalo 274 milionů. Je to úctyhodné číslo, ale nelze si pod ním téměř nic představit.

A tak jsem pro článek do okresních novin uvedl data, jichž představa byla možná. Průměrný denní příjem za celou tu dobu byl 30 000 l mléka. Kdyby všechno to mléko mělo být naplněno do rybníku ve Břvech, jehož plocha je 8 hektarů, pak by hloubka mléka v tomto rybníce dosahovala 3,42 m, ale to by bylo po celé ploše, tedy už od všech okrajů.

To mléko naplněné do cisteren o obsahu 2 500 l by představovalo kolonu aut těsně seřazených na trati od Aše až k nejvýchodnější hranici republiky na Slovensku. Představíme-li si to mléko v půllitrových lahvích, které by byly v těsné řadě, pak by ta řada obepnula celou naši Zemi. Byla by 40 070 km dlouhá.

V článku jsem tehdy uvedl i množství vyrobeného másla, také tvarohu a jogurtů za těch 25 let. To představovalo rovněž velká množství. Výroba těchto produktů značně vzrostla, jestli jsme ji porovnali s množstvím, které bylo vyráběno v prvních provozních letech.

Stal jsem se zástupcem mlékárny při schůzkách ředitelů pražských mlékáren

Získané vědomosti mi nebyly vůbec ke škodě. Za dané situace jsem se stal nejlépe informovaným zaměstnancem mlékárny a tak bylo samozřejmé, že jsem byl poslán na porady ředitelů pražských mlékáren. Byly to mlékárny: Radlice, Troja, Vysočany, Nusle, Hostivice a Bratrství.

A tak se stalo, že jsem zasedal u jednoho stolu s panem ředitelem z Radlic s Ing. Adamem, který mne kdysi nemohl přijmout ani jako dělníka, kterého podle sdělení pana Jandy měla čekat v Radlicích jen velká, dělnická dřina.

Bylo samozřejmé, že jsem se nemohl rovnat těm ředitelům velkomlékáren z Prahy. A i oni byli jednou mladí a museli také začínat. Oni mě však velkoryse přehlíželi a těžko jsem se dostával ke slovu a tím k vyjádření názorů a požadavků naší malé mlékárny, která představovala jen 5 % pražského trhu, Bratrství bylo ještě o něco menší než my. Často jsem měl i dobrý nápad, ale pro dlouhé řeči velkých ředitelů zestárl a nehodilo se s ním po určité době vůbec přijít.

Když jsem se přece jen někdy dostal k vyjádření svých názorů, nesnažili se mě ani poslouchat. To jsem si ověřil, když jsem přišel jednou na dobré řešení, které vyplývalo ze zkušeností mlékárenského provozu a teprve po hodině či ještě delší době přišel někdo z těch „velkých“ konečně s výborným nápadem a byla to vlastně ta myšlenka, kterou jsem před drahným časem nabízel. Oni totiž byli všichni vyloženi ekonomikové, zvláště ten z Trojské mlékárny Ing. Hroník. Ten věděl při každé cenové změně, jak se to projeví v konečné kalkulaci a mohl ihned říci, zda to bude pro ně lepší či horší. Zato jim ale chyběly technologické a vůbec provozní zkušenosti. K tomu tam měli své správce, vedoucí a mistry, takže s takovými problémy si nedokázali dobře poradit.

Uvedené poměry na těch ředitelských poradách mi nebyly vůbec příjemné, a i když pro mne znamenaly určitou satisfakci, raději bych na ně nechodil. Ale správce hostivické mlékárny by na takové poradě nebyl vůbec nic platný, protože z pohodlnosti se o nic nestaral a nebyl informován. On měl zájem jen o hony a o flintičku a o všechno, co k tomu patřilo, a jestliže přece jen někdy projevil o něco zájem, pak se to týkalo jen snahy o jeho určitý prospěch či o snahu, aby se ve své funkci přece jen udržel.

Ale doba a technika měla stále nové podmínky a požadavky a tak bylo nutné nejen se informovat o provoz a celé dění v mlékárně, jeho funkce si vyžadovala mnohem více, jít s pokrokem, s novou technikou.

Nejvíce mě na těch ředitelských poradách hněvala ta skutečnost, že ti „velcí“ čekali, až zmizím a se mnou zástupce mlékárny Bratrství a pak si dělali rychlou poradou jen sami mezi sebou. Velmi brzo jsem to vystihl a pokud to šlo, tak jsem jim tu příležitost umožnil. Nebylo to vždy jednoduché. Mně dělalo největší potíže, když ty pozdně odpolední porady se táhly dlouho do večera. Do Hostivic jsem jezdil na kole, a když trvalo to jednání příliš dlouho, tak jsem nevěděl, zda by nebylo výhodnější jet z Prahy přímo autobusem do Úhonic nebo po návratu do Hostivic se v noci plahočit na kole domů. Při využití autobusu do Úhonic jsem měl příští ráno příležitost jet do Hostivic s vozem, který sbíral v Úhonicích mléko. Také jsem zkoušel po pozdním návratu do Hostivic improvizovat spaní v kanceláři mlékárny. Se spaním to ale bylo velmi špatné. Těžko jsem usínal před půlnocí a po dvanácté hodině už byly nakládány první fůry na Prahu. A rámus konví na podlahu auta, stejně jako řinčení prázdných i plných lahví v dřevěných přepravkách nebylo rovněž tiché.

Párkrát se mi stalo, že jsem zastihl na Smíchově u Štefáníkových kasáren, jak mi autobus do Úhonic ujíždí. Pak jsem jel tramvají na konečnou „patnácky“ do Košíř na Zámečnici a pak šel pěšky deset kilometrů.

Někdy jsem si při takové smůle zašel k příbuzným na Smíchově a příští ráno jel vlakem do Hostivic. Takové řešení však jsem nemohl často opakovat. Byly to pro mne velmi těžké podmínky a zdá se to jistě neuvěřitelné, když jsem byl přijat jako dělník a tak mizerně placen.

Bylo v tom hodně nepochopení a bezohlednosti.

Mizerný dělnický plat za ředitelskou funkci

V jedné z předešlých kapitol jsem se zmiňoval o tom, že jsem byl v mlékárně „holka pro všechno“. To jsem doložil celou řadou funkcí a prací, které mi byly svěřovány, lépe řečeno, byly na mne přenášeny.

Zmiňoval jsem se též o tom paradoxu, kdy jsem se zúčastňoval ředitelských porad v rámci pražských mlékáren. A i v tu dobu byla moje práce honorována těmi 25 korunami za den, i když jsem se po takové poradě dostával domů někdy až v půlnoci.

Ten paradox se ještě více vyhrotil, když v důsledku stálého zvyšování kapacity mlékárny museli být přijímáni ještě další úředníci, především do kanceláře. Šlo tehdy rovněž o středoškoláky, které jsem musel zapracovávat a také jsem za ně zodpovídal. To bylo někdy v roce 1942.

Ti noví byli přijímáni už podle nové vyhlášky, jejich plat byl tedy 1 100–1 200 korun měsíčně a já zapracovaný zaměstnanec, který zastupoval mlékárnu i na té nejvyšší úrovni, dostával stále těch 25 korun denně. A nejspitnější, a řekl bych až neuvěřitelné, bylo, když si mě šéf mlékárny jednou zavolal a sdělil mi, že dostávám za každý den v měsíci, když mám každou druhou neděli volno. Účetní Klečka mi skutečně vyplácel 25 korun za všechny dny v měsíci a já měl nedělní službu (sám v provozu) jen každou druhou neděli. Zřejmě si dobře uvědomoval, že i tak ten můj plat je ubohý a vůbec nedopovídá tomu, co v mlékárně dělám a kolik práce zastanu. Z těchto důvodů by účetní Klečka měl dost argumentů, aby toto „přeplácení“ vysvětlil. Byl jsem však vyplácen v kategorii dělnického zařazení, výplaty byly vypracovány v mlékárně a nešly přes ředitelství v Praze jako u úředníků.

Lze těžko pochopit, že si vedoucí mlékárny Václav Halaš mohl dovolit proti mně takovou výtku, když sám z lenosti nebyl o problémech provozu a mlékárny vůbec natolik informován, aby byl schopen se zúčastnit těch ředitelských porad v Praze a posílal tam mne, ačkoliv dobře věděl, že jsem byl přijat jako dělník. Na tu jeho výtku jsem dokázal tenkrát dost potrefně reagovat. Odpověděl jsem, že by si měl uvědomit, co všechno v mlékárně dělám a jak jsem za to placen. Vybídl jsem ho, aby se raději postaral o to, abych dostal alespoň plat, který je přiznáván nezkušeným začátečníkům, které musím zaučovat a také za ně zodpovídám. Pak se pan Halaš konečně probudil. Dostal jsem potom těch 1 200 korun měsíčně.

Dnes už si nevzpomenu, kdy jsem se ozval proti té hrubé, neuvěřitelné nespravedlnosti a kdy mi byl konečně přiznán trochu lepší plat. Byl jsem k tomu vlastně vedoucím mlékárny vyprovokován.

V té platové mizerii jsem si vypomáhal tím, že jsem vypracovával propočty pro sběrný mléka (většinou to byli dodavatelé jedné obce). Mlékárna totiž zaplatila celkovou dodávku sběrný a já dělal podle počtu dodaných litrů a zjištěné průměrné tučnosti soukromě výpočty pro jednotlivé dodavatele. Postupně jsem vyřizoval tuto účetnickou práci pro všechny sběrný v našem obvodu. Tuto práci jsem vykonával po večerách v mlékárně, často až do půlnoci a nejednou i do tří hodin po půlnoci. Velkou pomocí byla ta poloautomatická počítačka „Mercedeska“, na které jsem práci perfektně ovládal. Při sečítání, které jsem praktikoval levou rukou, abych měl pravou volnou pro psaní, jsem se nemusel na klávesnici vůbec dívat, i při tom jejím velkém rozsahu šly mi prsty na příslušné knoflíky automaticky a přesně, cifry po pravé straně jsem vnímal pouze vizuálně. Dokonce jsem to jednou zkoušel a při sumarizaci příjmu mléka s tou počítačkou jsem dokázal i telefonovat a nedopustil jsem se ani v tom případě žádné chyby. Samozřejmě i po tomto zdařilém experimentu jsem se později nesnažil pracovat soustavně takovým způsobem. To bych se možná brzo zbláznil, nebo by mi bylo přiděleno ještě o nějakou tu práci víc.

Byl jsem nakonec spokojen s tím, že jsem mohl dělat ty rozpočty pro sběrný. Byl to dobrý přivýdělek k tomu mému „ředitelskému“ platu. Dělal jsem je velmi pečlivě a rychle. Dokázal jsem, že ve většině případů měly sběrný moje detailní výpočty dříve, než došly oklikou přes banku hotové peníze.

Zavedl jsem si takový mechanisovaný postup práce, který byl nejen rychlý, ale i přesný, svoje výpočty jsem nikdy nekontroloval, prováděl jsem jen křížovou kontrolu součtů.

Vzpomínám si, že když byla do mlékárny dodána ta skvělá počítačka, že jsem v mlékárně nebyl. Snad jsem si vzal jeden den ze své dovolené, abych pomohl při nějaké nutné práci rodičům doma. A tak byl tento stroj předán a předveden účetnímu Klečkovi.

Příští den jsem byl první v kanceláři a viděl jsem ten stroj na stole. Pokusil jsem se zmáčknout jeden knoflík z té rozsáhlé klávesnice a on zůstal viset. Měl jsem strach, co jsem s tím provedl a od stroje raději odešel. Pak přišel účetní Klečka a snažil se mi vysvětlit obsluhu stroje. Zásunul zástrčku kabele stroje do elektrické zásuvky a knoflík ihned vyskočil. V tu chvíli jsem si oddechl. Účetní mi vysvětlil sečítání a odčítání, též násobení. To bylo docela jednoduché a bylo možno je poněkud přirovnat k té malé „vrtičce“, kterou jsme zatím vlastně jedinou v mlékárně měli.

Pak se snažil mi vysvětlit dělení, které po nasazení dělence a dělitele mělo probíhat automaticky. Ale vůbec se mu to nevedlo, i když to zkoušel znovu a znovu. Prostě to zapomněl. Sledoval jsem to jeho usilovné snažení a po chvíli jsem sám na ten způsob přišel, ačkoliv mi to předvedeno nebylo.

A to byl první krok na tom „kouzelném klavíru“, na které jsem uměl tak dokonale hrát. Tak to totiž nazval jeden náš zákazník Jan Šimůnek, když obdivoval, jak mi to dobře a rychle na tom stroji jde.

To předvedení účetního Klečky proběhlo v ranních hodinách. Odpoledne už jsem si na stroji přivydělal 20 korun, když jsem dokázal ochotně vyhotovit rozpočet dodávek mléka pro sběrný Jeneč pro přítomného sběrače Václava Štědronského, a to byl zase první krok k tomu, že jsem po čase dělal rozpočty pro všechny sběrný našeho obvodu, jak už jsem se o tom zmínil.

Brzo se o těch mých schopnostech na té počítače vědělo po celé obci a tak jsem zakrátko pro většinu obchodů dělal i propočty inventurních listů. Nejmenší rozsah práce byl v potravinářských prodejnách, to bylo asi 15 listů, v textilní prodejně už šlo o 25 stran a největší počet sortimentu byl v železářství, tam to vydalo 90 stran či snad ještě více.

Ty mou propočítané souhrny byly odesílány do příslušných centrálen v Praze a dozvěděl jsem se, že ty moje výpočty nechtěl nikdo kontrolovat. Bylo to strašně nudné, nebyly nalezeny žádné chyby, ačkoliv jsem svoje výpočty nekontroloval, spoléhal jsem na přesnost svých cifer.

Dojíždění do Hostivic

Bylo možné pouze na kole. Bylo snad spojení i autobusem, který přes Chýni a Břve jel potom na Radost a Prahu.

Znamenalo to ovšem jet pouze na Břve a odtud jít pěšky do Hostivic, což bylo asi 2 km. Snad ty 2 × 2 km denně by nebyly tak nepřekonatelné, ale časy jednotlivých autobusových spojení naprosto nevyhovovaly. A tak zbylo skutečně jen to kolo. Nebylo to z Úhonic tak příliš daleko, přes Chýni asi 8 km, přes Hájek a Jeneč 9 km, přes Červený Újezd a Jeneč 11 km a konečně přes Unhošť a Jeneč 15 km.

Možností bylo tedy dost, ale ty mnou používané byly ty první dvě, tedy přes Chýni a přes Hájek a Jeneč. Na kole to docela dobře šlo, když bylo sucho, ale za deštivého počasí, zejména v době okupace, kdy byly tyto silnice ještě štěrkové, vymlácené, to nebylo nic příjemného za deště po nich jet. Zvláště v době sklizně řepy, kdy bylo na trať přes Chýni nataháno strašné množství bláta z polí, se vůbec jet nedalo. Přední blatník se tak zacpal blátem, že celá jeho plocha působila na pneumatiku jako brzda. Pak ta jízda byla strašně těžká. Pomáhal jsem si tím, že ze stromů, které byly po obou stranách silnice, ulomil jsem vždy větvičku a to bláto vyšťourával. Bylo to opatření, které trochu pomohlo ale na necelou minutu, pak jsem mohl vyšťourávání zase opakovat.

Za této situace bylo milejší, když velmi přšelo a z toho tuhého bláta se stala téměř tekutá břea, ta už blatník tak neucpávala, i když pohled na takovou silnici byl zoufalý. Jak jsem ale po takové jízdě vypadal, to si i bez velké fantazie umí jistě každý představit.

Přes Jeneč byla cesta o málo delší, ale v době sklizně řepy byla tam jízda úplně nemožná. Těžké vozy státních statků dokázaly úsek ke křížku, to bylo asi 1 km od Jenče tak rozervat, že se tam ani jít nedalo. Vznikly tam strouhy více než 30 cm hluboké a musel jsem přes ně kolo přenášet.

V tom případě bylo lepší jet přes Červený Újezd, i když šlo o delší cestu. Úplně bez potíží byla cesta přes Unhošť, ale ta už byla dvakrát tak dlouhá jako trať přes Chýni.

A když napadl sníh a byl navát ve velkém množství na silnici. Ty tratě byly málo frekventované a nebyly sněhovými pluhy většinou vůbec projížďeny. A jestli k tomu i někdy došlo, tak to příslušné pracovní skupiny dělali jen z dišperace, nebo když neměli do čeho píchnout.

Pak to znamenalo se bez velkých úvah rozhodnout pro to nejdelší spojení přes Unhošť.

Také jsem to zkoušel na lyžích. Uvažoval jsem, že mohu volit přímou linku přes pole bez silničních zákrutů. To bylo možné jen tehdy, když nebyla mlha. I takovou zkušenost jsem prodělal.

Jízda na lyžích byla ale pro mne moc namáhavá, nebyl jsem na ni vůbec zvyklý. A tak jsem přijížděl do mlékárny pozdě a úplně schvácený. Nebylo to sice kritisováno, ale cítil jsem, že to bylo mým spolupracovníkům nemilé. Ti všichni bydleli v podnikových bytech, do práce to měli jen pár kroků a neměli ani tu nejmenší představu, kolik mě ta námaha po cestě do práce a z práce stála síly a vyčerpání.

Nabyl jsem tak zkušenost, že v těch kritických případech je lepší jít pěšky po silnici a ty závěje překonávat. Vzpomínám si, že jsem se potom nijak pro ty potíže nerozčiloval a dokázal přitom učit ještě italštině a ruštině a dodnes znám z té doby hodně frází z těchto jazyků.

Asi dvě noce, kdy ty moje podmínky pro cestování do Hostivic byly obzvláště těžké, nabídl se pan Roubal a spal jsem u nich v Litovicích. On byl totiž správcem mlýna v Úhonicích a jistě nejednou zkusil to cestování, měl to v obráceném směru než já. Měl proto pro mne pochopení a snažil se mi pomoci.

Po válce byly silnice asfaltovány a tak potom se dalo i přes Chýni a Jeneč jezdit na kole daleko pohodlněji. Já už to v tu dobu ale nepotřeboval, bydlel jsem v Hostivici a jen, když jsem jel na kole do Úhonic, abych pomohl rodičům v některé práci na poli či v zahradě, tak jsem využíval zlepšení těch tratí.

Nový ředitel

Snad v roce 1944 dovedl Václav Halaš svou funkci ředitele ke konci. Byl propuštěn a převzal organizaci a poradenskou činnost ve sběrném obvodu, tedy styk se zemědělci.

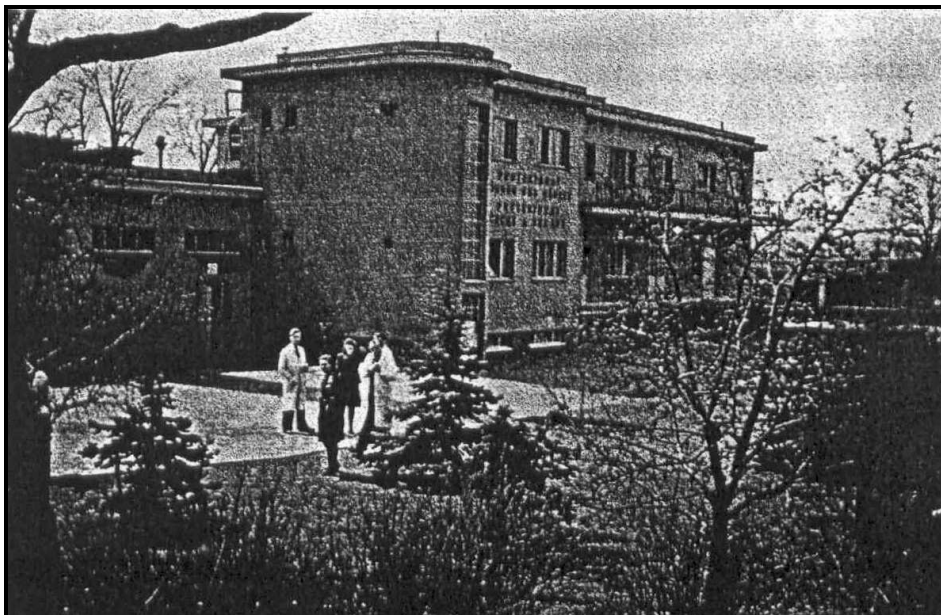
Jak tu funkci prováděl, nemohu dobře posoudit. Důležitost a rozsah nového zaměření nebylo možno vůbec srovnávat s tou jeho někdejší funkcí ředitelskou, které se on ovšem vůbec nevěnoval.

Neměl řidičský průkaz a tak musel do obcí jezdit na kole. Měl jsem ale dojem, že toho mnoho nenajezdil, protože už době svého ředitelování si velmi často stěžoval na „vnitřní horečku“ a jisté srdeční potíže. Zda to naříkání bylo odůvodněné, nebo jen hrané, to nemohu posoudit.

Po Halašovi nastoupil jako ředitel mladý inženýr Jan Janout. Jeho rodiče měli na Kladně na hlavní třídě, nedaleko hlavního náměstí u okresního úřadu, známou parfumerii.

Nový ředitel byl asi o 5 let starší než já a vzal tu svou funkci vážně do ruky. Opíral se především o svoje známé kolegy, kteří v mlékárně pracovali a byli už v tomto oboru dost známí. S nimi vedl rád dlouhé telefonické rozhovory, když od nich něco potřeboval. Poznal jsem však, že nedokázal dovést takový rozhovor k nějakému konkrétnímu závěru. Končil s tím, že se k té určité záležitosti ještě vrátí a že později zavolá.

Snažil se jako ředitel mlékárnu reprezentovat a zbavil mě některých porad, na které jsem musel dříve sám chodit. Jak byl ovšem schopen se na nich prosazovat, to nemohu posoudit. Fakt byl, že v mlékárně samé nechával běžet vše po starém, kdy jednotliví úředníci si samostatně vyřizovali své záležitosti.



Mlékárna Hostivice
ze severní strany
k ulici



Mlékárna
z jižní strany



Autor v plné akci

Tak pan Štarman zajišťoval v provozu rozdělení pracovníků, já vedl všechny výrobní přehledy, dělal hlášení (týdenní a měsíční) a uzávěrky všech výrobních přehledů, též příjmu mléka, vypracovával jeho vyúčtování, zajišťoval podklady a vyúčtování vyrovnávacího fondu a styk s mlékosvazem v tomto zaměření, objednával u mlékosvazu potřebné mléko z cizích mlékáren a zajišťoval cizí dopravce. Garážmistr Šmíd zodpovídal za šoféry a závozníky, samozřejmě i za dopravní park a garáže. Důchodní Klečka vedl hlavní účetnické knihy, požadované ředitelstvím státních statků.

Podklady pro účetnický styk s mlékosvazem jsem zajišťoval sám, byly koncentrovány v tak zvaném vyrovnávacím fondu, měly dost společného s technologií výroby a jejich vtipné zpracování představovalo pro mlékárnu důležité, velké obnosy.

Měl jsem tedy těch povinností dost a hodně se jich nahrnulo na konci měsíce a byly vždy spojeny s měsíční uzávěrkou. Abych si tu práci trochu rozložil, dělal jsem si u příjmu mléka již předběžnou uzávěrku ke dni 27. v měsíci. Pak netrvalo dlouho připočíst k tomu tři nebo čtyři dny. Byl to výborný náskok. K tomu dni jsem si dělal i informativní bilanci přijatých tukových jednic z mléka od zemědělců, abych ještě před vlastním ukončením měsíce dokázal odhadnout procento tukových rozdílů, které pro hospodaření i pro dodržení ztrát byly velmi důležité. Myslím, že už v té době jsem měl na starosti také kontroly účtů firem, které pro mlékárnu pracovaly, jako lakýrníci, elektrikáři, stavební firma atd. Kontroloval jsem nejen množství dodaného či použitého materiálu, ale i ciferní výpočty.

Ve všech výrobních přehledech jsem si dělal uzávěrky po dekádách, takže po ukončení měsíce bylo nutné uzavřít ještě poslední dekádu a k ní přičíst ty dvě předešlé.

Mnoho z těch dekádních součtů se hodilo i pro hlášení na mlékosvaz.

Po válce – studovat, ale jak?

Po válce se vrátil Václav Halaš a znovu se ujal funkce ředitele, a to s naprosto stejným zaujetím, jako pracoval dříve. Otevřeně řečeno – mnoho toho nepotrhal.

Ing. Janout se stal ředitelem mlékárny v Mariánských Lázních a tak to svoje místo v Hostivici pro Halaše klidně a hladce uvolnil. A Halaš byl dělnictvem přijat jako poškozený a rehabilitovaný ředitel, kterému okupanti neprávem ublížili.

Dohodl jsem s Halašem, že budu studovat vysokou školu a že jsem ochoten pracovat při tomto studiu dále v mlékárně. Zavázal jsem se, že budu denně sumarizovat příjem mléka a měsíčně dělat jeho uzávěrku i kompletní vyúčtování, k tomu též evidenci rozborů tučnosti a výpočet jejího průměru pro všechny jednotky, od kterých mlékárna denně přijímá mléko.

Do své pracovní náplně jsem uvedl i vedení litrové a tukové bilance, a to denně i s periodickými součty pro pravidelné hlášení, které bylo rovněž součástí mé práce. Také celou agendu pro vyrovnávací fond jsem si naplánoval.

Vymínil jsem si, že nebudu většinou v závodě během dne, že budu v tu dobu navštěvovat přednášky a studovat. Zaručil jsem se, že všechny ty práce budu denně vyřizovat tak, aby výsledky jednotlivých dní i výtěžnosti, ztráty, zásoby byly v přehledu vždy k dispozici. Uvedl jsem, že na těchto úkolech budu pracovat většinou po večerách a v noci a někdy podle mých podmínek i během dne.

Ředitel s tím souhlasil a nabídl mi za tuto práci 3 000 Kč měsíčně, což jsem přijal. Měl jsem sice možnost dostat bez práce měsíčně 1 500 Kč jako stipendium. Těch studentů bylo ale příliš mnoho a představoval jsem si, že při uvedené výši stipendia to bude pro republiku neúnosné. S těmi penězi bych zřejmě vyšel, ale rodičům bych ale pravděpodobně pomáhat nemohl. Také jsem počítal s tím, že budu schopen i při studiu a práci v mlékárně vypracovávat rozpočty pro sběrný obvod, což pro mne představovalo dalších 1 000–1 500 Kč měsíčně. Bylo to odvážné rozhodnutí, ale byl jsem si jist, že to určitě dokážu.

A tak jsem si vyřídil všechny formality a už 1. června 1945 jsem začal navštěvovat přednášky na fakultě zemědělského inženýrství v Praze-Dejvicích. Tehdy neplatily žádné letní prázdniny, propásli jsme přece celých pět a půl roku a tak to jelo nyní na plné obrátky.

A mně nestačily ty tři uvedené povinnosti. Přihlásil jsem se ještě jako asistent laktologického ústavu u profesora Jaroslava Maška. Byl to vlastně popud pana Ježe, ten byl před zavřením vysokých škol tajemníkem fakulty zemědělského inženýrství. Bydlel v Hostivici, mě dobře znal a domníval se, že bych mohl být u profesora Haška dobrým asistentem.

Prof. Mašek mě znal z mlékařiny v době okupace a rád mě jako asistenta přijal, avšak ten plán pana Ježe splněn nebyl. Na ústavě totiž už byl přijat jako placený asistent Jiří Doležálek. Ten měl zřejmě v plánu dostat se v oboru podstatně výše a to se mu také podařilo. On sice po celou dobu okupace pracoval v témže oboru, ale pouze na rozborech tučnosti někde v obvodu Hradce Králové. S technologií mléka a s technickým provozem tedy neměl vůbec žádné zkušenosti, přesto byl jako asistent přijat a tak to také zůstalo.

Nikomu jsem se o záměru pana Ježe nezmiňoval, ale zřejmě on sám se pokoušel v tomto směru něco podniknout, protože asistent Doležálek po celou dobu mých studií ani v pozdějších letech nebyl žádným mým přítelem, ale spíše o opaku by se dalo mluvit, ačkoliv jsem k tomu nezavdal žádnou příčinu.

Jak jsem se zmínil, prof. Mašek mě rád za asistenta přijal, ale jako neplaceného. Prof. Mašek mi dal tehdy úkol sledovat, k jakým změnám ve složení mléka dochází u říjeních krav. Odebíral jsem ve státním statku v Hostivici pak vzorky, které jsem na ústavě zkoušel. V literatuře bylo všeobecně uváděno, že dochází ke změně obsahu tuku, a sice že tuk v době říje značně klesá. Já však zjistil, že naopak stoupá, a to ve všech případech odebraných vzorků. Dochází sice ke změně množství nadojeného mléka, bývalo nižší, ale jeho tučnost byla vždy vyšší. Vysvětlil jsem si, že to byla dobrá výmluva pro zemědělce, kteří byli schopni tučnost mléka šidit.

Sám jsem si totiž nejednou ověřil, že je dost autorů, kteří určitá zjištění z cizích publikací přejímají bez výhrady, aniž mají možnost či snahu se o určitých názorech sami přesvědčit.

Věnoval jsem této práci dost času, odebral jsem v Hostivici hodně vzorků, u kterých jsem zkoušel nejen tučnost, ale také kyselost, specifickou váhu, obsah bílkovin a cukru.

Výsledky této práce nebyly zveřejněny v odborném tisku. Profesor Mašek ve své publikaci „Mlékařství“ z r. 1947 se o tom zmiňuje na str. 85.

Po ukončení této práce mi uložil prof. Mašek vytřídit a dát do pořádku ústavní knihovnu. Bylo tam více skříní s knihami, které v nich bez ladu a skladu byly pouze vyrovnány, aby prostor skříní byl co nejvíce využit. Bylo to velmi mnoho práce podle záměru profesora to uspořádat. Ta práce však nevyžadovala žádné mlékařské zkušenosti a také nedávala možnost ty zkušenosti rozšířit či prohloubit. S profesorem Maškem jsem o tom potom měl dost obsáhlý rozhovor, zároveň jsem ho informoval, co všechno v mlékárně ještě při studiu dělám, on pochopil mou situaci a souhlasil s tím, že to svoje improvizované asistentství ukončím.

Studium a mlékařina. Jak do toho?

A tak jsem to rozjel se studiem při plném zaměstnání. Bylo mi jasné, že jsem si těch úkolů naplánoval víc než dost. Musel jsem myslet i na domov, kde mě bylo hodně potřeba, protože nejen sourozenci se z domova vytratil, tím mám na mysli své tři sestry, všechny se vdaly. [...]

A tak ta jistá záplava mých budoucích úkolů a předsevzetí si vynutila plánování mého denního programu tak, abych zbytečně neztrácel ani minutku, abych svého času dokonale využil.

Už při prvním pomyslení vyvstala představa, že budu nadále pilně studovat i při jízdě na kole, což se tak dobře osvědčilo při mém středoškolském studiu. Dále jsem se rozhodl, že prioritu bude mít studium a teprve potom přijdou na řadu ty ostatní povinnosti.

Bylo jasné, že veškeré cesty mimo Prahu budu zase vyřizovat na kole. Avšak jezdit z Úhonic do Hostivic nebo přímo na konečnou stanici tramvaje do Prahy, to by bylo příliš mnoho ježdění. Také vyřizovat po večerách a v noci práci v mlékárně a pak ještě jet na kole do Úhonic, abych příštího rána dělal tutéž cestu znovu, tedy z Úhonic snad do Hostivic či přímo do Prahy, i to se zdálo nerozumné či vůbec nesmyslné.

Po této úvaze se rýsovala nutnost řešení tím, že bych měl bydlet v Hostivici. Ohlížel jsem se tedy po nějakém malém a laciném bytě.

A štěstí mi přálo. Vedoucí režijní prodejny mlékárny v Hostivici – Magdalena Tvrdková – se vdala. Vzala si vdovce, vlakvedoucího rychlíkové linky Praha – Bratislava, Antonína Bílka. A tak byla k dispozici malá místnost v těsné blízkosti mlékárny. Bylo to v objektu státního statku v Hostivici, tedy majetek patřil těmúž podniku jako mlékárna.

Byla to sice malá místnost, asi 2 × 4 m, ve druhém patře, pod obilní sýpkou statku. Mně však to úplně stačilo. Nebyly mi dělány také vůbec žádné potíže a mohl jsem se tam ihned nastěhovat. To nastěhování byl obzvláště snadné, vždyť jsem si dovezl jen knihy a další potřeby pro studium, také peřinu, kterou vybavila maminka podle svého příslibu všechny svoje děti.

Skromné nábytkové zařízení a postel mi tam nechala moje předchůdkyně zcela zadarmo. Snad i ona k němu přišla dříve stejně jako já. O tom jsem ale mnoho neuvažoval a ani po tom nepátral. Mně to zkrátka úplně stačilo a já s tím byl dokonce velmi spokojen. Nájemné jsem snad ani neplatil, přesně už to nevím, a bylo-li z té místnůstky přesto nějaké nájemné, tak to bylo určitě minimální. V každém případě jsem měl zadarmo topení z mlékárny, což bylo vzdálené asi 30 m. Měl jsem k dispozici už naštípané dříví, které bylo za války pohonnou látkou pro nákladní auta, což se udrželo ještě určitou dobu po válce.

Na dvoře mlékárny byly haldy hnědého uhlí, snad to byla kostka „Ořech II“. I to jsem měl zadarmo k dispozici. Mnoho jsem toho ale v té malé místnosti nespálil, byla dobře izolována silnými starými zdmi. Vzpomínám si, jak jsem si dělal z těch špalíků z měkkého dřeva nožem do zásoby slabé třísky, vhodné pro zápal.

A tak jsem tam pohodlně bydlel, ušetřil jsem si cesty Úhonic – Hostivice, mlékárnu jsem měl „u ruky“ a tak jsem si studium i práci mohl libovolně organisovat a neztrácel jsem vlastně vůbec žádný čas.

Jak už jsem se zmínil, prioritu mělo studium, práce v mlékárně byla pro mne vlastně odpočívání, dokonale jsem ji ovládal a měl radost z toho, jak mi to jde od ruky. Večer a v noci jsem byl v kanceláři sám, nezdržoval mě žádný telefon a v tom klidu a dokonalém soustředění byly ty mimořádné výkony pak zcela samozřejmé. Všechny ty svoje povinnosti jsem měl v běžném, každý den bylo všechno přesně vypracované a hotové. Abych využil každé chvíličky v kanceláři, zavedl jsem si sešit, do kterého jsem si psal všechno, co mě napadlo a co souviselo s mou prací v mlékárně. Byly ... *(Poslední řádek kopie je nečitelný.)* ... které pak při měsíčních uzávěrkách pomohly zvládnout ty úkoly, kterých po ukončení měsíce bylo pro mne mimořádně mnoho. Pak stačilo podívat se do toho sešitu a vždycky se našla nějaká ta přípravná práce, kterou ta náhodná chvílka byla účelně vyplněna.

Domů do Úhonic jsem jezdil v sobotu večer a zpět do Hostivic zase v neděli večer. Praktikoval jsem tak trochu způsob strýčka Karla, který do Úhonic jezdil vždy z Prahy v neděli, přivezl špinavé prádlo, odvezl zase čisté a pospravené a zároveň sebou odvezl něco k jídlu.

V tuto chvíli mě napadla myšlenka, jak jsem to tehdy řešil se svým stravováním, ale nemohu si vůbec vzpomenout, jak jsem to tehdy praktikoval. Víím, že určitou dobu, než jsem se oženil, chodil jsem na obědy do restaurace „U Neradů“, ale to bylo až po studiu, v době, kdy jsem zase jako vedoucí provozu pracoval v mlékárně. Když jsem studoval, tak jsem byl většinou v Praze a tak jsem do té restaurace asi nechodil. Vůbec se nemohu vzpomenout, jak to tehdy bylo. Pro mne to však nebylo tak důležité. Určitě jsem nějaké vhodné řešení našel. Vždyť žiju a všechny ty svoje úkoly jsem podle plánu plnil a také dokončil, dokonce, i s humorem, který je mi vlastní a který mi pomáhal i v době, kdy jsem těch starostí a práce měl o něco více.

Svým humorem i v té době jsem dokonce pomáhal i jiným, kteří už i ztrácely kuráž a neuměli si se svými problémy, se svým životem poradit.

Vzpomínám si, když jsem se někdy i během dne objevil v kanceláři, přicházel jsem vždy s úsměvem a vtipem a Karel Černý, někdejší vedoucí expedice říkával, že mu připadá vždycky jako sluníčko, které je schopné dodávat unaveným a smutným novou chuť do života a do práce.

Stěhování na pokračování

V tom svém malém pokojíku jsem byl spokojen. Mohl jsem v něm klidně a spokojeně studovat podle plánu. Nikoho jsem nerušil a ani mne nerušil nikdo. Na své pracoviště do mlékárny jsem měl velmi blízko a mohl pracovat skutečně, jak se mi zachtělo. Mlékárně vůbec nezáleželo na tom, kolik času jsem pro své úkoly potřeboval, důležité bylo, aby byly pravidelně a dobře vykonávány. Tento požadavek jsem plnil velmi úspěšně.

Ale v tom svém bytě jsem dlouho nezůstal. Už na počátku roku 1946 jsem jej musel opustit, bylo totiž nutné jej uvolnit pro nového správce velkostatku. Pro něj při jeho nástupu neměli žádný byt a ta místnost přece nepatřila mlékárně, ale státnímu statku.

A tak jsem přespal dvě noce u mistra mlékárny pana Štefana, měl na starosti mlékárenskou údržbu a zodpovídal za stroje. Snadno jsem si do jeho bytu přenesl ve dvou kufrech svoje věci. Se studiem se ale počítat nedalo, bylo tedy na krátkou dobu přerušeno.

Ale už po dvou dnech mi byla nabídnuta v téže budově v přízemí jedna dost prostorná místnost, kam jsem si svoje věci zase přenesl. Ta místnost byla ale pro mne příliš veliká, byla i chladná. Nebylo to jenom tím, že tě veliká prostora se hůře vytápěla, ale byla i velmi vlhká. Necítil jsem se tam dobře a raději jsem si vyřizoval svou práci v kanceláři mlékárny, kde jsem mohl pohodlněji a řekl bych především spokojeněji i studovat.

A tak jsem v tom svém novém bytě vlastně jen přenocoval, a to v chladu a vlhku.

Když jsem tam večer přicházel, měl jsem co dělat se zabíjením sviněk, tloukl jsem je bačkorou. To jsou tvorové hnědé až černé barvy, kteří si libují ve vlhku. Jejich tělíčko je měkké a tvaru malého kopečku, jejich tvar by bylo možno přirovnat k hoře „Říp“. Velmi často je nacházíme pod cihlou či kamenem, který někde volně i osamoceně leží a drží se pod ním vlhkost. Ty sviňky bychom mohli přirovnat ke stinkám, sražené krvi pod kůží, k čemuž dochází při náhlém bolestivém uskřípnutí.

Nebyl jsem tam vůbec spokojen, ale jiné řešení se mi nepodařilo najít.

Ale nebyl jsem tam příliš dlouho, snad jen jeden či dva měsíce. Statek potřeboval i tuto místnost, a sice pro „kazdu“ či „gazdu“. Byl to slovenský organizátor zemědělských dělníků, především dělnic, kteří přicházeli na jaře na kultivaci řepy, ponejvíce cukrovky, zůstávali ještě přes období žní a pak se vraceli zase na Slovensko.

Musel jsem si tedy hledat zase nový byt. I v tomto případě jsem měl štěstí. Ta bývalá prodavačka v naší režijní prodejně v Hostivici, která mi už jednou pomohla, jmenovala se nyní Bílková. Dohodla se se svým manželem a nabídli mi hezký pokoj v jejich vilce za školou – v podkroví. Byla to novější stavba, v pokoji bylo čisto a se studiem jsem tam mohl dělat zase dobré pokroky.

Poněkud horší to bylo s vytápěním. Nejednou mi tam v zimě zmrzla voda v umyvadle. Studoval jsem tedy v tom chladném zimním období především v posteli a přizpůsobil se i těmto novým podmínkám. Dokázal jsem zapojit svoje „vnitřní“ hodiny. Studoval jsem totiž vždy jednu hodinu a pak jsem si odpočíval spánkem po dobu 15 minut. Nepotřeboval jsem k tomu budíka, probouzel jsem se sám.

V tomto bytě jsem byl až do doby, kdy jsem se oženil, to bylo 27. dubna 1948.

U Bílků jsem byl spokojen a byl se mnou spokojen i pan Bílek, také i paní Bílková. Patřil jsem trochu k jejich rodině.

Pan Bílek měl jediného syna Antonína, ten byl už dospělý, ženatý a bydlel někde v pohraničí.

Občas mě Bílkovi pozvali na dobrou polévku a pak jsme si při takových příležitostech i trochu popovídali.

Technika mého učení

Abych všechny svoje naplánované úkoly zvládl, bylo nutné s pracovním a studijním časem racionálně a ekonomicky hospodařit.

I jízdu na kole jsem plně využíval k učení. Pro ten účel jsem vybral určité statě ze studijního programu, které bylo nutno ovládat perfektně a učit se jim tedy zpaměti. To bylo na kole možné a měl jsem s tím už dobré zkušenosti při jízdách na Kladno i domů, když jsem studoval na kladenské reálce.

Bylo v tom případě i možné učit se nahlas, jezdil jsem sám, jak na Kladno, tak i do Hostivic či do Prahy. To nikoho nerušilo a byla v tom i jistá výhoda, protože se takové učení rychleji zvládne, působí lepší zapamatování i poslechem.

Do Prahy jsem jezdil jen na Bílou Horu, kde byla konečná stanice tramvaje č. 22, a pak už jsem jel tedy elektrickou drahou a bylo pak zcela samozřejmé, že jsem pak učení věnoval celou cestu až do Dejvic. V tramvaji už ale byla možnost studovat z knihy. Při každém studiu z knihy jsem si dělal poznámky, kterým studentům říkájí „vejduc“. Po prostudování celé knihy pak stačilo už jen projít ten „vejduc“ a zpřítomnil jsem si to nejpodstatnější, co jsem v knize našel. Bylo to dobré a rychlé zopakování celé látky. Pak bylo zase možné z toho prvního „vejducu“ udělat „vejduc“ druhý. To už znamenalo zase podstatně menší množství popsaného papíru a jeho pročetí bylo účinným zopakováním obsahu celé knihy. A i tento druhý „vejduc“ už jsem mohl procházet i na kole a o daném tématu se přitom rozhovořit. A po takto provedené přípravě už jsem látku natolik ovládal, že jsem se mohl přihlásit ke zkoušce.

I když jsem přípravě pro zkoušku věnoval dostatek a byl si jist, že vše dobře ovládám, měl jsem před každou zkouškou strach. První moje zkouška byla z anorganické chemie u profesora Žďárského. Udělal jsem ji na jedničku. Měl jsem přitom také štěstí. Dostal jsem mimo jiných otázek také halogenní prvky, ty mají něco společného s foto-grafováním, o němž jsem věděl víc, než jsme měli možnost slyšet v přednáškách. Tím jsem pana profesora mile překvapil a pak ta jednička byla opravdu zasloužená.

Vůbec mi hodně pomáhalo, že jsem během celé okupace hodně studoval a pro ten svůj obor už si předem leccos připravil.

Bylo samozřejmé, že jsem se zakouzl především do mlékařiny. K tomu mi posloužilo mohutné dílo prof. Laxy. Pak jsem si koupil každou knihu nebo příručku, u níž už podle názvu bylo zřejmé, že má s mlékařinou či vůbec se zemědělstvím něco společného. Prodělal jsem máslařský kurz v Lounech, to bylo už někdy v roce 1941 a na tom kurze jsem měl příležitost dokázat, že vím o mléce a mlékárenských výrobcích poněkud více než normální mlékaři.

Obstaral jsem si knihy botanika prof. Kaviny „Anatomie rostlin“ a „Fysiologie rostlin“. Ty jsem důkladně prostudoval. Pak to byla pedologie – půdoznalství, kterou jsem rovněž považoval za důležitou. Opatřil jsem si všechny příručky, které tehdy pro praktické zemědělce vydávalo nakladatelství „Brázda“. Kolegové v mlékárně si ze mne dělali legraci, co míním všechno znát, ale mně to vůbec nevadilo. Jel jsem dál za svým cílem podle plánu.

Druhá moje zkouška byla u prof. Kaviny, u toho botanika, jehož knihu jsem už za okupace studoval. Ten byl první, který po válce se svými přednáškami na fakultě začal. Bylo to už 1. června a při jeho přednáškách byla vždy posluchárna nabitá. A co měl tehdy k dispozici? Žádné pomůcky či modely, jen utřenou tabuli, v krabičce barevné křídly. Jimi maloval hbitě na tabuli rostlinné buňky s centriolou, seznámil nás s dělením buněk ve všech fázích, poučil nás o chromosomech a genech a vůbec o všem, co bylo nejen důležité, ale i zajímavé. Studenti chodili pilně i na ty přednášky prof. Kaviny, z kterých nebyli povinni skládat zkoušky.

A vzpomínám si, že jsem jel jednou do Dejvic rozhodnut nechat se vyzkoušet. Tehdy při začátku stačilo přijít v den, kdy profesor zkoušel, nikdo se nemusel předem ke zkoušce přihlašovat. A já se tehdy vrátil v polovině cesty domů. Necítil jsem se být ve všem stoprocentně připraven. Nemohl jsem to profesorovi Kavinovi udělat – přijít, dát se zkoušet a něco neznát. Přišel jsem tedy za týden a celou tu dobu jsem doslova dřel.

A pak při zkoušce jsem dostal první otázku, na kterou jsem bezvadně odpověděl a tak to bylo i s druhou i s třetí otázkou, načež profesor spokojeně prohlásil: „Udělal jste to na výbornou“. Odpověděl jsem mu, jak jsem rád, že jsem měl z toho strach. On byl toho názoru, že to nebylo vůbec nutné, když jsem všechno tak ovládal. Vysvětlil jsem mu, že mi nešlo o moje vědomosti, s tím jsem si byl jist. Měl jsem však strach, jak bude profesor reagovat, když před zkouškou měl tu smůlu, že při manipulaci s plnicím perem si polil svoje světlé kalhoty. Jeho odpověď ale zněla v tom smyslu, že to byla jeho nešikovnost, se kterou jsem neměl nic společného.

Také si vzpomínám, že jsem si před některými zkouškami sliboval určité odměny, když zkoušku s úspěchem udělám. A bylo tomu tak před zkouškou u prof. Ernesta. Ten přednášel účetnictví a jeho přednášky a také zkoušky byly rozděleny do tří skupin, i když při zkouškách se to vyřídilo všechno najednou a student obdržel i tři známky. Už si nevzpomenu, jak se ty jednotlivé etapy jmenovaly. Kdybych měl k dispozici „index“, tak bych to snadno zjistil, ale sebou do ciziny jsem si vzal jen státnicová vysvědčení a také to, co mi dosud zůstalo v hlavě. Zcela přesně se pamatuju, že jsem tehdy dostal tři jedničky. To bylo radosti! Také jsem si koupil Dejvicích balonový plášť do deště v růžové barvě. Ten jsem dlouho vyhlížel ve výloze a sliboval si ho, když to u Ernesta naplno vyhraju.

V každém případě, když jsem šel k některé zkoušce, měl jsem sebou už knihu či „skripta“ pro další zkoušku, abych po cestě nezahálel a plnění mého plánu bylo zajištěno.

S tím intensivním využitím času při studiu šel jsem až do extrému, a když se o tom zmíním, bude se to snad zdát i málo pravděpodobné. Při jedněch žních, kdy jsme v Úhoňicích již neměli voly, nebylo možné sekat obilí sekačkou „hrst'ovkou“. Čekala tedy pšenice „Ve škrobech“ (směr k Chýni), že ji posekám ručně hrabíci. Obilí jsem sekal po délce pole a když jsem se vracel, abych začal s další „ránou“, tak při té zpáteční cestě jsem měl v ruce papír a učil se pro další zkoušku.

A tak to šlo celou dobu. Většinou jsem byl úspěšný, průměr mých známek byl 1,2, i při tom zaměstnání studoval jsem tedy s vyznamenáním.

Ale národní hospodářství mi vůbec nevonělo. Snad to bylo také tím, že docent příliš teoretisoval a neuměl to dobře vysvětlit. Jeho jméno už jsem zapomněl. U něho se musela dělat nejprve zkouška písemná a pak ihned ústní. Tu písemku jsem udělal na jedničku, ale při ústní jsem vyhořel. Byl ovlivněn tou dobrou písemkou a nezdálo se mu vhodné dát mi z národního hospodářství trojku. Ptal se mě proto, jaké známky mám z ostatních zkoušek.

Ukázal jsem mu svůj index, kde byly uvedeny známky a měl jsem většinou výborné a jen velmi málo chvalitebných. Navrhl mi tedy, abych přišel ke zkoušce ještě jednou a pak budu dělat jen ústní zkoušku. Zakousl jsem se tedy do studia velmi poctivě, ale k té opakované zkoušce jsem šel s určitou nejistotou. A skutečně jsem zase i při té opakované zkoušce znamenitě plaval. On už si nevpomněl na tu mou písemku, která vyšla na výbornou a při opakovačce to vypadalo docela na vyhození. Pamatuju se dobře, jak jsem se při tom neúspěchu zoufale díval po okolních střechách starých budov, zkoušku jsem dělal na technice na „Karláku“. Nastalo trapné ticho a já neměl odvalu mu připomenout, že při té první zkoušce jsem písemku udělal na výbornou. Dal mi tedy ještě jednu otázku, která mi lépe vyšla a vůbec jsem neprotestoval, když mi dal trojku, jedinou za celé studium na vysoké škole.

Měl jsem sice radost z těch všech svých známek i z toho vyznamenání na státnicovém vysvědčení, ale přesto jsem si oddechl, když jsem studium ukončil.

Skupina kolegů, se kterými jsem se společně připravoval na některé zkoušky, mě nutili, abych šel s nimi dále a udělal si ještě doktorát, studoval jsem přece úspěšně a tvrdili též, že k tomu stačí na závěr vypracovat „disertační práci“. Byla to především Lída Lacinová, která mi dokazovala, že bych se svou mlékařinou měl k tomu ideální předpoklad.

Já však to odmítl, nebál bych se toho, ale viděl, že v dané době i úspěšní vysokoškoláci si vydělávají asi necelou třetinu toho, co dostávají i nekvalifikovaní dělníci za svou práci. Sám jsem to nejlépe pocítil ve vlastním případě a táhlo se to po celou dobu komunismu a mám dojem, že ani dnes se v tomto směru mnoho nezměnilo.

Pomoc doma v Úhonicích

I při studiu, při tom všem svém zatížení, našel jsem si vždycky čas, abych svým rodičům pomohl. Studium při tom neznamenal vůbec žádnou zábranu. Naopak byl jsem pro tu výpomoc daleko volnější, než kdykoliv jindy. Mlékárně bylo zcela jedno, kdy ty svoje povinnosti, ke kterým jsem se zavázal, provedu a mohl jsem k tomu přistupovat také jen v noci, když se mi to hodilo. A tak jsem mohl do Úhonic zajet kdykoliv, když to bylo třeba.

A ani školou jsem nebyl vázán, tam jako tak existuje akademická volnost a studenti nejsou ani vázáni chodit na přednášky, když to neuznají za vhodné. Povinni jsou navštěvovat předepsaná cvičení, praktika a v termínech se musí podrobit každé příslušné zkoušce.

A rodičům jsem pomáhal vlastně vždycky, ať to bylo v době okupace, kdy jsem byl zaměstnán v mlékárně, v době studia na vysoké škole i později, kdy jsem byl vedoucím provozu mlékárny a zástupcem ředitele. Pomáhal jsem doma i v době, kdy jsem havířoval na dole „Nosek“ a dokonce i když jsem stavěl svůj dům v Hostivici. Tehdy ovšem toho už nebylo tolik potřeba, protože v tu dobu už převzalo všechny pozemky obce JZD. Tím jsem byl pro tu stavbu volnější. [...]

Než jsem se oženil, v roce 1948, tak jsem v Úhonicích bydlel a mohl po své práci v mlékárně doma ještě leccos udělat. Už v době okupace jsem vyřizoval veškeré písemnosti pro hostinec i pro zemědělský provoz. Zavedl jsem si pro hostinec určité tabulky, abych měl podklady pro účetnický záznam obratu – to bylo také nařízeno. Staral jsem se o vyčíslení výnosů obilí a zásob a o příslušné hlášení. Musel jsem při tom vyčísřit množství obilí pro odevzdání, počítat se samozásobitelskými dávkami a potřebou pro krmení a pro setbu.

A těchto úkolů jsem se držel až do té doby, než byl hostinec zestátněn.

Pokud šlo o manuální pomoc, tak jsem to ve většině případů řešil tím, že jsem si pro takové úkoly vzal vždy potřebný počet dní ze své dovolené, nebo náhradní volno z přesčasových hodin, ty nám totiž placeny nebyly.

A v době snížení plochy obhospodařované půdy, tedy i při snížení stavu dobytka s tou výpomocí nebylo jednoduché. Nebylo už totiž možno využívat jisté mechanisace jako dřívě, protože pro těžší stroje neměl tatínek už potřebný potah. Měl jsem ale možnost využít ochotné nabídky pana Pintnera, jemuž nebylo zatěžké půjčit mi i pár volů. Nejčastěji jsem si půjčoval jen jednoho vola na vyvážení hnoje a hnojůvky. Nakládal jsem samozřejmě menší množství hnoje, aby to ten jediný dokázal zvládnout. Pokud šlo o močůvku, tak tu naši voznici utáhl ten jediný vůl docela snadno.

A při této práci jsem jednou přišel k nemilému úrazu. Snad to bylo v roce 1955. Vyvážel jsem močůvku na naše pole za vsí směrem k Dušníkům. Obsah voznice jsem už vyprázdnil, a aby vytekl ještě malý zbytek, zvedl jsem voznici v přední části povozu a dal volovi příkaz, aby popojel, aby to množství bylo lépe rozděleno. Úzký okraj voznice se mi vysmekl z ruky a padl jsem na rameno ruční brzdy pozpátku a natrhl si ledvinu. Dostal jsem se tak do vojenské nemocnice ve Střešovicích, měl jsem tam dobré známé a jednoho kamaráda – lékaře. Projevilo se to tím, že jsem měl moč v krvi. V nemocnici mi s tím nic nedělali, po rentgenování nasadili určité léky a přikázali klid. Netrvalo to dlouho a byl jsem zase zdrav.

I sekání zralého obilí se muselo přizpůsobit těm novým, omezeným podmínkám. To znamenalo, že jsem musel sekát je ručně hrabíci. To byla práce těžká a dost zdlouhavá. A dozvěděl jsem se, že JZD zajišťuje pro zemědělce obce sekání samovazačem, samozřejmě za určitou platbu. Tehdy můj bratr Josef byl v JZD traktoristou a tak jsem jej požádal, aby to v družstvu zařídil a aby i náš ječmen „U ručiček“ posekali samovazačem. Ječmen byl pěkný, ale po jedné bouřce trochu přihnáný, avšak při vhodné taktice práce a trochu přemýšlení mohl být bezvadně posekán. [...] Když jsem ale potom viděl, jak to bylo posekáno, tak jsem nad tím skoro brečel a s tatínkem, když to viděl, to nemohlo dopadnout jinak. Bylo na první pohled zřejmé, že traktorista jezdil při sekání vesele dokola a to bez ohledu na to, zda byl ječmen posekán, nebo ne. [...]

Snažil jsem se potom ručně s kosou neposekané přeci jen získat, ale nešlo to. Byl to přece ječmen, ten má velmi slabé stéblo, a když toto bylo jednou přihnuté nebo dokonce zlomené, tak se zvláště při ruční práci kose uhne.

V tomto roce jsme měli asi na třetině hektaru na poli za vsí k Dušníkám pšenici. Byla pěkná a hezky stála, tak v tom případě by muselo způsobit radost se samovazem tam zajet a bezvadně ji posekat. [...] Pěkně jsem ten poměrně malý kus obsekal, zaoblil náležitě rohy, aby při sekání nebyly vůbec žádné potíže.

A v tu chvíli jel kolem se svými kravkami strejda Horákovíc. Byl to příbuzný rodiny Horákovíc z Lidic, na jejichž zahradě 10. června 1942 postříleli esesáci všechny muže této obce a samozřejmě i muže z Horákovíc rodiny, až na Josefa, který byl pilotem u anglické armády a samozřejmě ve válce bojoval proti fašistům. Byla to tedy pomsta za Josefa a také za atentát na H. Heydricha 27. května 1942. Též jediný syn úhonického pana Horáka Václav byl Němci zastřelen 5. května 1945 v Hostivici, když ještě se svými kamarády z Úhonic spěchal na pomoc Praze, kde toho dne ráno začala revoluce.

Jezdil jsem tedy zase do mlékárny na kole jako dříve už celých osm let. Ty posvícenské povinnosti v hospodě, kde byla i na sále tancovačka v neděli i v pondělí, jsme dobře přežili. Za ten měsíc už bylo rodičům zase dobře, a tudíž jsme se vrátili zase do Hostivic. [...]

Ještě několik vzpomínek na pole od Mašků

To pole jsme měli připachtované více let. Bylo pro nás výhodné tím, že bylo blízko, bylo proti domu Václava Plešnera, strojníka. A mám na ně několik pro mne dost důležitých vzpomínek.

Bylo to jednou v létě, asi v roce 1936, kdy sluníčko mile hrálo a tehdy v sobotu se tatínek rozhodl začít tam po sklizni obilí s mělkou orbou, aby se tím udržela v půdě potřebná vlhkost a zároveň aby vyklíčily i plevele.

Nejprve bylo nutné vyorat brázdu normálním pluhem a ta byla vedena středem pole. K tomu posloužil náš nový a pro tu dobu zcela moderní pluh „sakovák“. V tom případě bylo nutné a nikoliv tolik snadné tu brázdu vést rovně a ve středu pole. Tatínek sám by to s volským potahem těžko dokázal. Ale byl jsem přece s ním, a protože mi bylo už 16 let, byl jsem schopen už něco dokázat a tatínek mi svěřil vedení pluhu a sám řídil potah. To mi velmi lahodilo, cítil jsem se tím o něco důležitější.

Při každé práci se dost potím, vím o tom a je mi to mnohdy málo příjemné, ale něco na tom změnit, to možné není. Později jsem se v příslušné literatuře dočetl, že s potem odcházejí z těla určité látky a také jedy, které by jinak mohly být organismu škodlivé, a pak už jsem se nad tím svým nedostatkem tolik nezarmucoval.

Při té oráčské práci jsem měl najednou pocit, že si na mne sedla velká moucha a našla si místo mezi očima nad nosem. Ohnal jsem se po ní, ale nebyla to moucha, ale včela, kterou zřejmě přilákala vůně či pach mého potu. Nedaleko měl totiž pan Osvald, truhlář, větší počet úlů a jedna z toho nespočetného množství si udělal výlet na naše pole a na můj zákrok reagovala tím, že mi svým žihadlem ukázala, jak se umí bránit. To samozřejmě nebylo příliš velké neštěstí, ale druhý den jsme hráli u Zimů na zahradě, pro sbor dobrovolných hasičů, divadlo.

Měl jsem roli zamilovaného mladíka a tím včelím jedem mi začalo otíkat rychle čelo, že jsem mohl jen málo otevřít oči. Nic mi nepomohly obklady, i když jsem je často vyměňoval, ale hrát jsem musel, nebyl nikdo, kdo by i tu mou poměrně malou roli dokázal tak narychlo zvládnout. Musel jsem být tedy podařený milovník. Vždyť mi také Olda Zima můj herecký výkon sice chválil, ale měl přitom i kritiku, že jsem na scéně působil ospalým dojmem.

Pak snad v roce 1937 jsme na Maškovic poli zaseli žito. Bylo pěkné a slibovalo dobrou úrodu. Ale v létě přišlo několik bouřkových dešťů se silným větrem a žito nejen úplně polehlo, ale bylo tak zamotané, že při sklizni je bylo možné sekat ručně jen normální travní kosou a ještě bylo nutné se přitom natáčet a hledat vhodný směr, aby se přece jen podařilo obilí useknout.

Dalo to mnoho práce a bylo pochopitelné, že i kvalita zrna byla vyloženě špatná. Ani chléb z té žitné mouky nemohl chutnat. Doslova se lepil na patro téměř jako žvýkací guma. Zvládnout takový krajíc chleba byl už pořádný výkon a člověk si oddechl, když mohl poslední sousto konečně polknout.

My jsme u pekaře chléb nekupovali, maminka vždycky asi po deseti dnech připravila těsto asi na deset či více bochníků a pečení v naší staré peci v doškové chalupě potom obstaral tatínek.

A vždycky jsme se mohli do takového domácího chleba s chutí zakousnout, zvláště když byl čerstvý. Ale při konsumu toho posledního bochníku už té radosti bylo podstatně méně.

A někdy začátkem války, kdy jsem studoval zemědělské příručky a podle jejich moudrých rad se i řídil, vyrobil jsem boudy na sušení vojtěšky. Byly to vlastně velmi široké žebříky a stavěly se vždy dva proti sobě jako střecha. Na ty přisle se od zdola navěšovala pokosená a už poněkud zaschlá vojtěška až do špičky. Vzduch ovíval i spodní části vojtěškové vrstvy a tak bez další práce sušení pokračovalo a poměrně rychleji.

Když jsem se rozhodl pro svůj první pokus, jednalo se už o třetí seč a bylo to už téměř v podzimní době. Za těchto podmínek jsem si nebyl zcela jist, zda se mi podaří tu vojtěšku usušit. Vyrobil jsem si tři takové boudy.

Když po určité době, kdy by měla být normálně vojtěška suchá, neměl jsem ani odvalu k těm boudám jít, vojtěška byla v tu dobu úplně zelená, což i z dálky bylo jasně patrné. Chtěl jsem přesto vědět, jak to vypadá a když jsem rukou kontroloval stav vojtěšky, byl jsem velmi příjemně překvapen, byla suchá jako tabák a ve všech vrstvách a zároveň tak nádherně zelená. Bylo to vlastně nejkvalitnější vojtěškové seno, jaké jsem kdy viděl. Musel jsem přiznat, že ta moudrost z té příručky mi pomohla a v příštích letech, pokud to šlo, využíval jsem rád tohoto způsobu sušení.

A muselo to být ještě v době války, kdy jsme na Maškovic poli na souvrati měli několik řádků brambor, řádky byly vedeny po celé šíři pole.

Tehdy bylo v programu, že budu orat trojákem, mezitím rodiče seberou ty vyorané brambory na souvrati.

I v tomto případě bylo nutné „sakovákem“ připravit první brázdu a pak teprve zajet do ní s trojákem.

Když jsme tu první brázdu s tatínkem udělali, tak jsem na vůz naložil pluhová kolečka a pak bravurně zvedl pluh do výše a hodil jej také na vůz; cítil jsem se jako statný zápasník, snad i jako Bivoj, který kdysi před kněžnu Libuši mrštil s polapeným divočákem.

Ale po tomto reprezentativním výkonu jsem cítil něco nepříjemného v zádech. Nedalo se mluvit o nějaké bolesti, ale byl bych v tu chvíli vděčen, kdyby mě někdo v příslušném místě na zádech energicky dloubl, že by snad tím došlo k určitému srovnání a ten nepříjemný pocit by zmizel.

Ale oral jsem dál a teprve k polední hodině jsem s tou orbou skončil. Rodiče sebrali asi přes polovinu pytle brambor a tatínek byl ochoten mi pomoci hodit ten pytel na záda. Byl jsem přesvědčen, že bych to dokázal sám a zcela snadno, ale neměl jsem v úmyslu mu pokazit radost a tak jsem souhlasil. A v té chvíli, kdy se hupem dostal pytel na má záda, vykřikl jsem, chytil jsem se oběma rukama plotu, pytel spadl na zem a já pro velkou bolest v zádech nebyl schopen udělat ani jediný krok.

Tatínek musel dát sám ten pytel na vůz, zapřáhnout voly a dalo mi to hodně práce a námahy, než jsem se dostal na „šejtrok“ – sedadlo vozu.

Doma jsem musel ležet v posteli a každá poloha byla nesnesitelná. Doufal jsem, že po namáhavém, bolestivém otočení mi bude lépe, ale ta následující poloha byla ještě horší. A to utrpení trvalo celý týden. Už ani nevím, jak jsem to léčil, lékaře jsme nevolali. Pak bolesti přece jen odešly a já se odvážil jet na kole zase do mlékárny a vím, že při tom prvním pokusu jsem nasedal na kolo jako dřevěný panák.

A byl to ischias, který mě potom vždycky po určité době navštěvoval. To trápení potom bylo různě bolestné, ale v mlékárně jsem se pohyboval jako přetržený králík.

A těch potíží mě zbavil teprve ranhojič Jan Mikolášek z Vnoře, a to v roce 1952. Předtím jsem chodil do vojenské nemocnice a asi po roce léčení mi zjistili výrůstky na páteři mezi obratlem L 5 a S 1.

U pana Mikoláška jsem nebyl osobně, ale naši mlékařští dopraváci vzali vzorek mé moči do Prahy, kde jedna paní ty vzorky shromažďovala a pak dopravila ranhojiči. Ten prohlédl moč a určil diagnosu: „Výrůstky na páteři z revma“. Poslal mi několik druhů bylinek na čaje, mazání a také návod ke kurýrování. Zaplatil jsem za to pouhých 20 Kčs.

Navržené léčení jsem si dělal zcela sám, a to velmi přesně a za týden jsem byl chlapík a ischias už se mi nikdy nevracel. Při tom léčení jsem měl záda prohřívát pomocí elektrické dečky. Tu jsem kdysi půjčil tatínkovi, a když jsem ji potřeboval, tak nefungovala. Pomohl jsem si tedy keramickou lahví, kterou bylo nutno vyhřívát 5 minut elektrickým proudem, který byl veden uvnitř té láhve kruhovitě vinutými drátky jako v žehliče.

Poté jsem poslal zase vzorek své moči panu Mikoláškovi, a to opět prostřednictvím té paní z Prahy. Dostal jsem potom tytéž bylinky i mazání jako v prvním případě, na návodu léčby však bylo připsáno: „opakovat – více hřát“. A zůstal jsem opravdu v tom okamžiku „pať“ nad jeho schopnostmi.

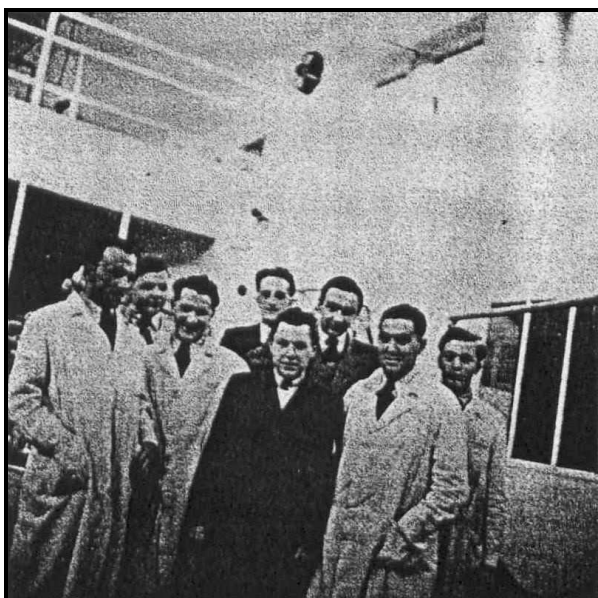
Mně už ale nic nebylo, neopakoval jsem tedy nic a ty bylinky vykouřil starý Vodička z Úhonic, bývalý trafikant z Červeného Újezda. Jemu totiž nestačila kapsa na dostatečné množství tabáku.

Mlékařina po ukončení studia

Po druhé státnici už jsem pracoval normálně v provozu mlékárny. Brzo jsem byl jmenován vedoucím provozu a podle nových směrnic se stal též oficiálním zástupcem ředitele. To znamenalo, že na ředitelské i jiné porady jsem zase chodil, vlastně už to byla moje povinnost.

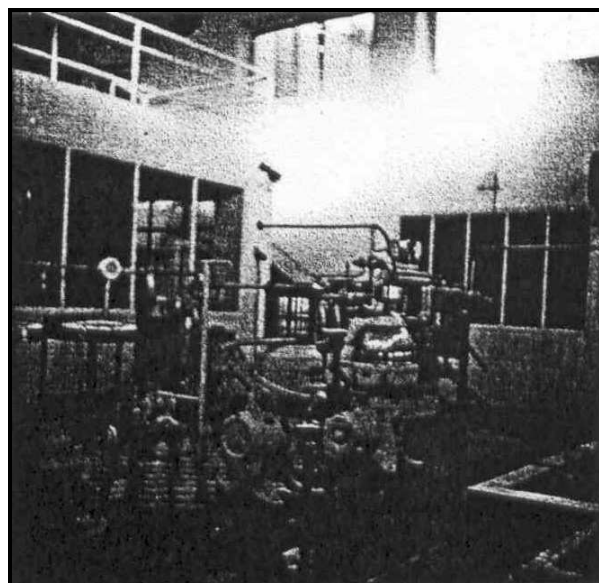
Naše mlékárna byla zahrnuta organizačně mezi „Pražské mlékárny“ a veškerá hlášení a účetnické řízení šlo potom přes mlékosvaz.

A k těm „Pražským mlékárnám“ nepatřilo jen těch pět podniků, které zásobovaly přímo naše hlavní město, ale patřily k nim všechny podniky z pražského kraje. O nich rozhodovala mlékárna v Radlicích jako hlavní závod.



Část úřednictva mlékárny

Zleva: Štarman, Zikmund, Vančura,
Rachetský, Kučera, Lenoč, Klečka, Kapoun



Pasterační stanice



Zaměstnanci provozu

V Radlicích se pak konaly společné porady, docházelo tam k jednání o sběrných i zásobovacích obvodech, též o obsazení vedoucích míst v jednotlivých závodech. Z hlavního závodu byly dávány příslušné směrnice, prosazováno zavádění pracovních i jiných norem, řízeno veškeré plánování, také investice, rozhodováno o výrobním sortimentu. Hlavní závod byl tedy jakési generální ředitelství mlékáren pražského kraje.

Z uvedeného je samozřejmé, že v době mé funkce vedoucího provozu a zástupce ředitele byla v mlékárně zavedena většina různých novot.

Halaš pracoval i po válce stejným způsobem jako dříve, to znamená, že se o mlékárnu nestaral. Cítil se velmi nemocen, mluvil stále o angině pectoris a o vnitřní horečce. A tak jsem měl to potěšení všechny starosti a práce táhnout sám.

To rozsáhlé zapřažení bylo snad jistým uznáním mých schopností a píce. Na platě jsem to ale nikdy nepocítil. Naopak jsem trpce nesl, že dělníci v dopravě, tedy šoféři a závozníci, jichž počet představoval více než polovinu personálu, si vydělávali tři- až čtyřikrát více než já a v porovnání se mnou měli zodpovědnost minimální. Snad se to zdá neuvěřitelné, ale nebyl to případ jen Hostivic, bylo tomu tak ve všech mlékárnách. [...]

A stalo se jednoho dne po roce 1948, že byla v mlékárně velká porada, které se zúčastnili funkcionáři hlavního závodu z Radlic, také zástupci ředitelství státních statků z Dejvic. [...] V tu dobu byla současně v mlékárně velká kontrola v provozu, šlo o kontrolu zásob, výrobních přehledů, výrobních norem, výtěžnosti, rovněž byly kontrolovány jednotlivé výrobky. Byly to jisté přepadové kontroly, které v mnohých závodech končily trestním řízením proti technickému personálu mlékáren a často i vězením.

Na tu velkou poradu jsem byl také pozván, ale jen proto, abych dal souhlas s vyloučením Cyrila Pospíšila z provozu, který se kontrolorům nelíbil. O funkci ředitele přede mnou nepadlo ani jediné slovo.

Po krátkém čase přišel za mnou pan František Novák, předseda MNV Hostivice, který byl i předsedou KSČ ve skupině mlékárny Hostivice.

On mi tehdy sdělil, že pro mlékárnu potřebují nového ředitele. Plně jsem s tím souhlasil a řekl jsem mu, že už to táhnu příliš dlouho zcela sám a že to je na mne moc. On však se vyjádřil, že se ve straně rozhodli, že tím ředitelem mám být já. Namítl jsem mu, že nejsem ve straně a tím jsem tento návrh považoval za vyloučený. On však dokazoval, že mě dobře znají a že jsou přesvědčeni, že budu mlékárnu dobře řídit. Byl jsem překvapen, ale už jsem mu nic nevyvracel. Domníval jsem se, že jako ředitel budu podstatně méně přetížen pracemi, jak tomu bylo dosud. Brzo jsem si dával dohromady plány, co organizačně v závodě změnit, aby všechno dobře klapalo.

Po určité době, přesné datum už ani nevím, byl k nám dosazen za ředitele Josef Zicha, bývalý pasterant mlékárny Radlice a důležitý funkcionář komunistické strany. Se mnou ale vůbec nikdo nemluvil, aby mi bylo vysvětleno, proč bylo upuštěno od návrhu komunistické strany, skupiny v mlékárně Hostivice. Jednoduše byl nový ředitel uveden generálním ředitelem Oldřichem Klimešem a tím to končilo.

O kvalitách našeho nového ředitele se nemíním rozepisovat. Do této kapitoly dám kopii jeho výplodu, který byl jím nazván: „Upozornění pro všechny ženy v závodě.“ Sám jsem jej zval ironicky: „Všechny ženy postižený“ a toto dílo dokumentuje dostatečně kvalifikaci ředitele Josefa Zichy.

Dostal jsem za úkol dát to „Upozornění“ podepsat všem pracovním v provozu i v kancelářích. Každá se po přečtení těch řádek stydlivě ohlížela po svém okolí, rychle podepsala a stejně rychle zmizela z mé kanceláře.

A stalo se, že originál i kopie tohoto „upozornění“ zůstala dost dlouho ležet na mém stole. Stopil jsem oboje a tak mám i nyní přesvědčivý doklad o úrovni mého někdejšího představeného.

Za ředitelování Josefa Zichy docházelo často k organizačním změnám, při nichž mlékárna Hostivice přestala být samostatným závodem, ale stala se provozovnou mlékárny Troja. Později byla mlékárna zase samostatná, načež opět jen provozovnou Troje.

V době, kdy byla mlékárna jen provozovnou, neplatila už funkce ředitele. Z ředitele měl být vedoucí provozu a ze mne normální technik. Ale jelo to i v tomto případě po starém. Zicha si nadále seděl ve své kanceláři a v provozu se vůbec nic nezměnilo. I já jsem byl považován dále za vedoucího provozu. Ale jelikož mi byl přiznán jen plat technického úředníka a měl jsem tudíž nižší plat než služebně starší Štarman, odmítl jsem tedy vykonávat funkci vedoucího provozu a staral se jako technický úředník jen o svá střediska, to byla máslárna a tvarohárna, k tomu jsem vedl všechny výrobní přehledy, vypracovával příslušná hlášení, dělal uzávěrky i vyúčtování mléka od zemědělských dodavatelů a ještě řadu dalších úřednických povinností.

V roce 1955 došlo k radikálním úpravám platů technických úředníků. Tento titul už neexistoval, ale v mlékárně byli uznáváni místo techniků jen mlékárenští mistři. Jako inženýr a někdejší vedoucí provozu jsem ovšem nesplňoval kvalifikaci mistra. A byl jsem přinucen absolvovat v době od 6. června do 13. prosince v roce 1955 „kvalifikační kurs pro mistry na mlékárně“. Šlo o 52 vyučovacích hodin a uspěl jsem s výtečným prospěchem. [...]

Směšné je nejen to, že jsem musel tento kurs absolvovat, abych mohl být mistrem mlékárny. Ale na tom kurse jsem byl nejen žákem, ale docentem. Měl jsem totiž v kurse několik úspěšných přednášek, které překvapily ostatní „docenty“ kursu. Byli udiveni mými znalostmi teoretickými i praktickými a nedovedli pochopit, jak jsem k nim přišel.

Po tomto kurse jsem se mohl honosit titulem mistra a měl jsem v tomto případě zaručený plat 700 Kčs měsíčně. Brzo se ale ukázalo, že na titul mistra nemám nárok, jestliže na svých pracovních střediscích nemám alespoň 20 zaměstnanců. A tak za těchto podmínek jsem podal písemnou výpověď. Vedoucí kádrového oddělení z ministerstva výživy přijel za mnou a přesvědčoval mne, že nemohu podávat výpověď, když jsem inženýr. Na ministerstvu prý mají hrozné kupy výpovědí, a kdyby je měli všechny přijmout, nemohli by vůbec zajistit hladký provoz mlékáren.

Odpověděl jsem mu na to, že to je jejich věc, když jsou schopni práci techniků tak mizerně honorovat. Pak mi byl tedy z milosti přiznán ten mistrovský titul. Avšak s těmi 700 Kčs jsem stejně nesouhlasil. Později mi byl potvrzen plat 1 300 Kčs měsíčně.

I tento plat byl velmi nízký a tak jsem si vypomáhal nejrůznějšími brigádnickými pracemi po svém zaměstnání. Byly to nejen práce úřednického charakteru, ale i práce manuální a především s lopatou. Do vykládání vagonů uhlí pro mlékárnu jsem se zapojil tak, že jsem nakonec vykládal ty vagony zcela sám. Tím jsem si přece jen slušně přivydělal, což jsem nutně potřeboval, protože jsem měl v úmyslu postavit si vlastní rodinný domek.

To ovšem vyvolalo závist mezi kolegy techniky a šlo to tak daleko, že mi vykládání vagonů uhlí bylo Zichou zakázáno.

Rozhodl jsem se potom přihlásit se na dobrovolnou brigádu na důl „Nosek“ jako havíř a vypracoval jsem si takový plán, že při té práci vystuduju havířskou průmyslovku a stanu dozorčím technikem na dole – tedy po havířsku řečeno „štajgrem“.

Pracoval jsem ale s nadměrným výkonem a tím jsem si naboural svoje zdraví. Ten rok brigády na dole jsem sice ukončil, ale pak jsem se zase vrátil do mlékárny.

Popis svého havířského zaměstnání provedu v samostatném oddílu. Bude v něm dost zajímavých kapitol. Podle mého odhadu bude to v rozsahu asi čtyřiceti stran.

Zicha se snažil vzdát se své funkce ředitele

Dělnický ředitel přece jen pochopil, že na funkci ředitele nestačí. Zvláště na tak malé mlékárně, jako byla v Hostivici, byla tato funkce nad jeho síly. Je docela možné, že by se na velké mlékárně déle udržel. Tam by měl spoustu náměstků a spolupracovníků v úřednickém postavení. Ti by potom mnoho vyřídili a ty neschopnosti toho nejvyššího by se přece jen ztratily. Jemu by stačilo prosazovat politiku komunistické strany, což bylo v té době to nejdůležitější.

On sám mi nejednou vykládal, že odborné znalosti je možno během určité doby získat, ale správné politické cítění musí mít člověk ve svém srdci, ve svém nitru. A nelze očekávat správné politické chápání a jednání od člověka, jehož přesvědčení je jiné.

V srpnu 1953, kdy jsem se pro tehdejší svoje potíže s ischiem dostal na 4 týdny do lázní v Libverdě u Frýdlantu, přijel za mnou zástupce závodního výboru mlékárny, Zdeněk Čistý, a snažil se mne přesvědčit, abych převzal funkci ředitele či vedoucího mlékárny v Hostivici. Dokazoval, že Zicha nemínil tuto funkci dále zastávat. Já však to odmítl a připomněl jsem mu, že kdysi ke konci čtyřicátých let mi tu funkci nabízel předseda MNV a KSČ František Novák a že jsem si už tehdy plánoval, jak zlepšíme organizaci v mlékárně. A krátce nato, bez jakéhokoliv vysvětlení nebo zdůvodnění, dosadili na tu funkci Zichu a že stejně nemám dobré politické cítění, abych tuto funkci podle přání komunistické ideje plnil.

Příštím rokem jsem byl o své dovolené zase v lázních ve Mšené u Budyně. Tehdy za mnou přijel funkcionář komunistické strany mlékárny Josef Vlach (byl snad tehdy jejím předsedou), a to se stejným požadavkem, abych převzal vedení mlékárny. Podle jeho tvrzení, měl už být Zicha v tu dobu zaměstnán na dole „Nosek“. Snad se ti funkcionáři domnívali, že si za těchto okolností dám přece říci.

Ale ani tentokrát jsem tu nabídku nepřijal.

[...]

Po uhelné brigádě

Po brigádě na dole „Nosek“ jsem se zase vrátil do mlékárny, kde jsem převzal zase oddělení máslárny a tvarohárny a všechny ty písemné a účetnické práce, jak jsem se už dříve o nich zmiňoval.

Rovněž mi bylo zase dovoleno vykládat vagony uhlí pro mlékárnu. V té době mi byla nabízena funkce hlavního inženýra v Trojské mlékárně. To znamenalo zastupovat i ředitele, zodpovídat i za mlékárnu Hostivice. Dokonce první tři měsíce bych byl naplno ve funkci ředitele, jelikož již jmenovaný ředitel Martínek měl před nastoupením svého ředitelování absolvovat tříměsíční kurs. Mimo jiné ten Martínek byl velmi zatvřelý komunista a pohádal jsem se s ním již v roce 1946. Bylo to na schůzi vedoucích úctáren v Radlicích. Tehdy se někdy v září jednalo o premiování režijních prodejen v předvánoční době. Mzdoví pracovníci měli strach z velkých vydání na ty premie. Já se snažil jim to vyvrátit, a to tím, že jsem se nebál nadbytečné mléčné produkce v důsledku sucha v roce 1945. On se do mne pustil, že to je nesmyslné tvrzení, které neodpovídá duchu a předpokladům dvouletého plánu.

I když bych chtěl na tohoto fanatika zapomenout, těch povinností, které byly spojeny s funkcí hlavního inženýra v Troji, bylo skutečně víc než dost. Když jsem se dotazoval, jak by byla tato funkce honorována, tak mi vedoucí kádrového oddělení z ministerstva nabízel zvýšení platu o 200 Kčs měsíčně. Tomu jsem se musel vysmát, protože jen na dojíždění, a to pouze v pracovních dnech z Hostivice, by vyžadovalo měsíčně 75 hodin. S ohledem na tu funkci bych se tam musel objevovat i o sobotách a nedělích. Pak by těch hodin byla určitě stovka, a když bych měl i sám ředitelovat, tak ještě daleko víc.

Poukazoval jsem mu na to, že je mi milejší vyložit vagon uhlí, tím si vydělám 220 Kč za pouhých 7 hodin a bez zodpovědnosti. A to je dokonce práce, kterou dělníci mlékáren odmítají dělat. Znovu jsem od něj musel vyslechnout tvrzení, že jsem nestudoval vysokou školu, abych pracoval lopatou při vykládání uhlí. Já mu na to odpověděl, že jsem studoval, abych mohl vykonávat vyšší funkci, za kterou bych ale měl být honorován alespoň tak jako nekvalifikovaný dělník v dopravě mlékárny.

Ten kádrovák byl u nás v Litovicích asi třikrát. Závistiví sousedé už si vykládali, jak jsem si v mlékárně pomohl, kdy před barákem manželčiných rodičů stál velký reprezentační vůz Tatra 603.

[...]

A já se raději držel lopaty, aby byla větší záruka, že dovedu k cíli to postavení vlastního rodinného domu.

I tak mě to stálo dost úsilí a dřiny, protože při té havířině byla mlékárna ráda, že jsem zase sám vykládal pro ni ty vagony uhlí, zároveň věnoval veškerý volný čas na svou stavbu.

Tehdy se jasně ukázalo, že jsem to s tou prací nerozumně přehnal.

Pojízdná laboratoř

Koncem padesátých let jsme zjišťovali v naší laboratoři příliš časté porušování mléka. Byly to nejen dodávky ze sběrů, na kterých se podílelo více malých dodavatelů, ale i větší výrobní jednotky jako JZD a státní statky. A nešlo jen o odebrání tuku, ale dokonce i o porušování mléka vodou.

Aby se tento nešvar dále nešířil, zavedl jsem tak zvanou pojízdnou laboratoř. Takto porušované mléko mělo totiž ten důsledek, že naše výrobky nemohly být potom tak kvalitní a výtěžnosti ve výrobě byly také špatné.

Prováděl jsem přímo ve sběrnách nebo ve výrobních jednotkách rozbor mléka, a to za spolupráce organizačního úředníka mlékárny, který pracoval mimo vlastní mlékárenský závod – tedy ve sběrném obvodu. Před očima zemědělců jsem dělal rozbor tučnosti, zjišťoval specifickou váhu mléka a jeho kyselost a vlastní porušování vodou. Výrobci měli tak možnost se přesvědčit o kvalitě svého mléka.

Organisovali jsme to tak, že jsme přijeli neohlášení do sběrně či jiné výrobní jednotky, a to těsně před odebráním mléka mlékárenskými dopravci. Od jednotlivých dodavatelů či z jednotlivých konví jsme odebrali čtvrtlitrové vzorky mléka a řádně je označili, načež jsme ihned přistoupili k provádění rozborů.

Tato práce měla dobrý efekt a zejména ty naše první kontroly odhalily mnohé a často hrubé porušování. Nám nešlo vůbec o potrestání provinilců, náš cíl byl, abychom dostávali do mlékárny mléko, z něhož bylo možné vyrábět produkty, které odpovídaly předepsané normě.

Nejvíce překvapivých negativních výsledků jsme zjistili v sobotu a v neděli. Ale v tyto dny jsme nemohli být všude a v jediném dni jsme dokázali absolvovat jen jediné místo, v ideálním případě dvě, což bylo odvislé od doby provádění sběru mléka ve sběrnách a času odvozu mléka mlékárenskými zaměstnanci.

Přišel jsem na dobrou taktiku. Pro odebrané vzorky jsme potřebovali čtvrtlitrové lahve. A tak jsem dal našim dopravákům příkaz zavést bedničku se čtvrtlitrovými lahvemi do určité sběrně či JZD nebo státního statku. A budou-li dotazováni, zda tam přijdeme na kontrolu, aby vyhýbavě odpověděli, že o tom určitě nic nevědí, ale možné že to je. Po sběrném obvodu se totiž brzo rozneslo, že tyto kontroly provádíme a pak tímto způsobem mohlo být naší snaze pomoheno, aniž jsme na dané místo přijeli.

Asi po dvou dnech dostali dopraváci příkaz, aby bedničky dali zase jinam. A tak ty cestující bedničky s prázdnými lahvíčkami dělaly tu „jistou kontrolu“ i za nás a my dostávali potom do mlékárny kvalitnější mléko i bez nějakého přičinění.

Byl jsem si vědom, že mnohé porušování mléka, které jsme zjistili, by si zasloužilo potrestání. Dovedl jsem se však vžít do situace malých zemědělců i členů vynuceného JZD, znal jsem i jejich finanční potíže, které vyvolávaly někdy i neuvěřitelné existenční podmínky. A tak jsem se spokojil s tím, když jsme do mlékárny nedostávali porušované mléko, alespoň ne v té míře, jak to bylo před zavedením naší pojízdny laboratoře.

A tím jsme dokázali zvýšit průměrnou tučnost přijatého mléka v našem závodě, a to dokonce v době, kdy zcela zákonitě dochází v produkci ke snížení jeho tučnosti.

To je na přechodu ze zimního suchého krmení na krmení zelené jarní. V té době je dosahována vyšší produkce mléka, získává se tedy větší množství litrů, tučnost však o něco klesá.

Organisační úředník měl tuto akci vlastně ve své pracovní náplni, mohl si tedy ten strávený čas započítat do své pracovní doby, kdežto na mne v provozu čekala všechna moje práce a dělal jsem tu práci v pojízdné laboratoři tedy v přesčasových hodinách, za které jsem nedostával žádnou odměnu ani možností vybrat si ty hodiny v tak zvaném náhradním volnu.

Praktikanti v mlékárně Hostivice

Po válce už nebyla mlékárna Hostivice tak izolovaná jako mlékárna státních statků, ale stala se součástí společně organisovaných mlékáren pražského kraje.

Pak nám byli přidělováni i praktikanti. Byli to příští vedoucí mlékárenských provozů, a než mohli být přijati do mlékařské školy v Kroměříži, byli povinni prodělat praxi v různých mlékárnách, rozdílných podle odlišných směrů zpracování mléka.

Tato škola byla původně jednoroční, později dvouroční a nakonec trvalo její studium čtyři roky a bylo ukončeno maturitou.

Po ukončení mého studia na vysoké škole mne profesor Mašek doporučoval do této školy jako profesora. Tehdy jsem tuto nabídku ale nepřijal, Kroměříž je od Prahy přece jen dost daleko a nedokázal jsem si představit, jak by se rodiče doma s tou hospodou a zemědělským, i když malým provozem potýkali.

Vždyť jsem byl pak doma z nás pěti dětí už poslední a moje zaměstnání v mlékárně v Hostivici tu mou pomoc rodičům vůbec nevyřazovalo.

Ale vrátím se k těm praktikantům. Vystřídala se jich v Hostivici hezká řada a já i dnes se pamatuju na všechny i na jejich jména. Byl to Mirek König, Vlád'a Novák, Jaroslav Bek, Miroslav Jelen, Karel Kopp, Vláda Hnilička, Ing. Primov, Ing. Straka, dvě polské studentky. Jen jediné jméno se mi už vykouřilo z paměti. Byl to hubený, dlouhý, blondatý chlapec, vidím ho před sebou, jak jsme diskutovali v másličárně u uzrávače smetany, a kdyby si i dnes zachoval svoji podobu a postavu, poznal bych ho mezi stovkou jiných, jen to jméno už je pryč.

Dá se říci, že všichni praktikanti byli snaživí, i když charakterově dost odlišní. Vycházel jsem s nimi dobře, měl jsem pro ně pochopení, snažil jsem se jim předat svoje odborné zkušenosti i zkušenosti ze života, který se s člověkem vždycky nemazlí, ale připravuje mu i mnohé starosti a trápení.

Určitě nepřeháním, když řeknu, že mě měli rádi. Vždyť jednou v létě to byli právě praktikanti, kteří zorganizovali brigádnickou pomoc při svozu obilí mých rodičů v Úhonicích. A nejen zorganizovali, ale byli sami do ní plně zapojeni. Nevím, která etapa těch praktikantů to tehdy byla, ale zcela jasně mám před očima Vládu Hniličku, jeho kulatý obličej rozesmátý do měsíčního úplňku, měl velikou radost, jak nám to frčí, jak jedno auto po druhém couvá do naší stodoly a jak panáky z našich polí za jediné odpoledne zmizely a byly uskladněny v naší stodole.

Praktikantům totiž bylo známo, že po práci nebo ve dnech své dovolené pomáhám svým rodičům na práci v polích a tak se snažili mi tímto způsobem to ulehčit a udělat mi radost. A to se jim znamenitě povedlo, udělali mi moc velikou radost, na kterou nemohu nikdy zapomenout.

A ještě jednou se objevila brigáda mlékárenských pracovníků a pracovníků na našem poli v Úhonicích. To byla určitě také akce, kterou dali praktikanti do figury. Jednalo se tehdy o sklizeň řepy. Tolik lidí v práci na našem poli dosud nikdo neviděl. A šlo to při zpěvu a smíchu rychle od ruky, a než jsme si všechno pořádně uvědomili, byla všechna ta práce u konce.

Ještě po letech jsem dostával od svých praktikantů různé pozdravy, z kterých jsem měl vždycky ohromnou radost. Během doby i ten nepřilíh častý takový kontakt přece jenom utichl a usnul. To je přece samozřejmé.

S jedním praktikantem to bylo ale poněkud jiné. Jednalo se o Jaroslava Beka a zavinil si to sám. Jednou než jsem po 13. hodině odešel konečně k obědu, uložil jsem Bekovi, aby asi u tří vzorků mléka, cisternových dodávek z cizích mlékáren, vyzkoušel tuk, kyselost a specifickou váhu. Musel jsem ještě v provozu něco nutného zařídit a asi po deseti minutách jsem se vrátil do laboratoře.

Jarda seděl u stolu, byl mnou překvapen a ihned zasunul šuple do stolu. Zjistil jsem, že tam měl nějakou zábavnou knížku a zasunutím šuple ji rychle schoval. Kontroloval jsem ihned záznamy o jakostech, v těch byly ale všechny výsledky kontroly řádně uvedeny. Bylo to neuvěřitelné, vždyť uložená práce by si vyžádala nejméně půl hodiny. Bylo mi tedy jasné, že Jarda žádné rozbory nedělal, jen z hlavy tam napsal nějaké údaje. Pro něj bylo důležitější věnovat se zábavné četbě.

Řekl jsem mu svoje mínění, ale jinak jsem se nesnažil ho nějak potrestat. Velmi mě to ale mrzelo, že takovou důležitou kontrolu pro jakost i hospodaření s tukovými jednicemi dokáže tak bagatelisovat.

Když měl Bek u nás končit svou praxi a snažil se zůstat ještě další tři měsíce či celý rok v Hostivici, kde se vážně zamiloval, přišel za mnou s prosbou, zda bych souhlasil s jeho pokračováním praxe u mne. Odmítl jsem mu to s tím, že mu nebude škodit poznat ještě jinou mlékárnu a že jistě ví, proč nemám snahu jeho přání vyhovět.

Když Bek vystudoval, neměl tolik možností se v některé mlékárně uchytit jako technický úředník. V Hostivici se přece jen prosadil, když jsem byl na jeden rok na uhelné brigádě na dole Nosek. A tehdy sehrál nehezkým způsobem politický tah, aby se stal vedoucím provozu v Hostivici a i ředitelem. Můj návrat po ukončení brigády mu ten plán zcela překazil, našel si místo v mlékárně ve Slaném a později u státní inspekce jakosti, která se tehdy zaváděla. Ve své funkci mi „dělal pak nohy“ a snažil se mě utopit.

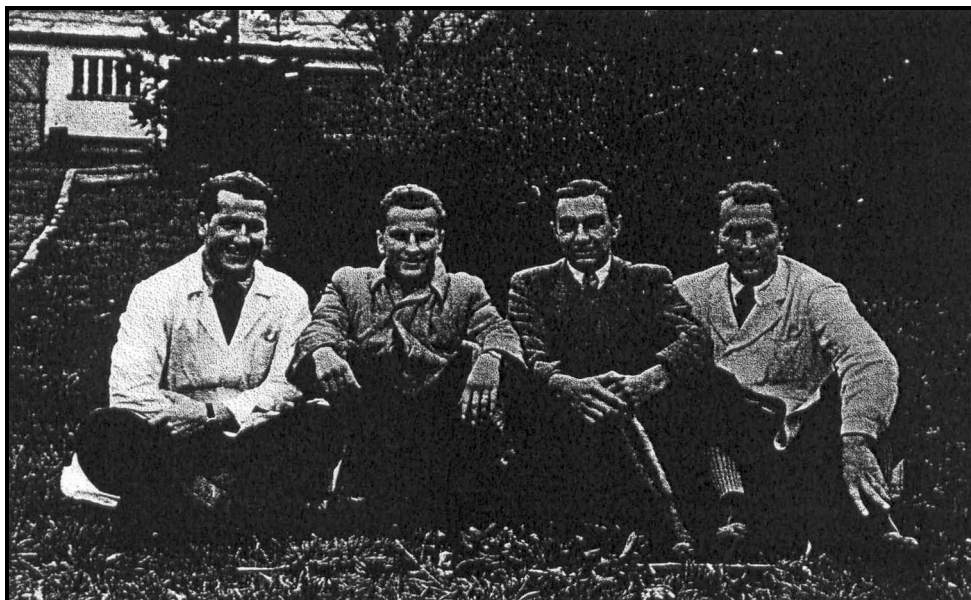
Nebyl jsem jediný, koho si vzal jako inspektor jakosti na mušku. Nic takového se mu však nepodařilo, a když jsem 1. prosince 1961 začal pracovat ve výzkumném ústavě mlékárenském v Praze, ihned, jak se to dozvěděl, a to už jsem byl pryč z mlékárny, kontroloval ještě všechny vzorky másla – především na obsah vody – bylo předepsáno je skladovat ještě 10 dní po výrobě. Snažil se ještě v poslední chvíli proti mně něco najít. To mu ale zase nevyšlo. Tehdy prý se na mé někdejší kolegy rozčiloval, proč mě nechali odejít do výzkumu.



Před mlékárnou – autor vlevo



Do práce na kole i ve svátek
– u vjezdu státní vlajka



Oddech v parku za mlékárnou

Zleva: autor, úředník mlékosvazu Slavík, Zd. Lenocho, Jan Šimůnek, obdivovatel mého umění na počítačce

První měsíce jsme si i s Bekem dobře rozuměli, a to i politicky, pak z něj byl zuřivý partajník a po tiché revoluci v roce 1989 byl z něj zase protikomunistický radikál a dostal se i do významných funkcí. Inu, dovedl se přizpůsobit.

S praktikantem Ing. Primovem došlo k nezapomenutelnému setkání po čtrnácti letech.

Byl to Bulhar, který studoval v Praze a u mne praktikoval v roce 1946. Byl to slušný chlapec a zřejmě z chudé rodiny. Když od nás odcházel, dali jsme dohromady nějaké peníze, na tom se podíleli úředníci a dělníci z provozu, a koupili jsme mu hezké šaty.

Slušely mu a on z nich měl velikou radost, jel v tom obleku také domů. Bylo rovněž samozřejmé, že když jsem zkoušel máslo na obsah vody, že jsem ten malý zbytek do máslárny zpátky nenosil a našel se vždycky nějaký zájemce a nejednou i Primov si mohl pěkně namazat chleba nebo housku máslem. Na ty přátelské vztahy rád vzpomínal a nezapomněl na ně ani, když se stal v Bulharsku ministrem zemědělství.

A tak jednoho dne nám bylo z našeho ministerstva potravinářského průmyslu sděleno, že k nám přijede bulharský ministr zemědělství, že prý u nás praktikoval. Říkal jsem si, že jsme měli v mlékárně dost praktikantů, ale že by u nás praktikoval i bulharský ministr zemědělství, to jsem nedokázal pochopit.

Původně jsem neměl chuť ani na něj čekat, i když mi to jako vedoucímu provozu bylo přikázáno. Bylo totiž už po 17. hodině a já měl končit. Plánoval jsem jít na parcelu, kde jsem už začal se stavbou. Přesto jsem si vzal zcela čistý pracovní plášť a z prvního pata provozu jsem uviděl u vrátnice diplomatický vůz (Tatra 603) a z něho vystoupil statný, vysoký muž se šedivými vlasy. Byl to tedy on, ale pro mne byl zcela cizí, tak to nemohl být můj praktikant. Zašel jsem tedy do laboratoře a pak nenápadně vešel zase do provozu, když jsem nahoře u tanků spatřil několik cizích lidí s naším dělnickým ředitelem.

A jak ten šedivý dlouhán šel po schodech dolů a zapíchl do mne ty své tmavohnědé oči, hned jsem poznal, že to byl můj praktikant.

Za malou chvíli jsme se velmi přátelsky obejmuli a pak jsem už na parcelu vůbec nešel. On za těch 14 let česky zapomněl, ale byla sebou tlumočnice a pěkně jsme si v ředitelově kanceláři zavzpomínali. On sám začal s tím oblekem a také s těmi vzorky másla, já už o tom dávno nevěděl. S takovou srdečností a radostí i oživil tu vzpomínku na ten silně namazaný chleba s máslem.

A tehdy ten hloupý, netaktický, dělnický ředitel chtěl na tlumočnici přeložit otázku, zda ten tehdejší praktikant odevzdal na to máslo také lístky. Byl bych ho nejraději uhodil po hubě, ale zachránil jsem situaci, aby se ministra dotázala, zda se pamatuje, jak jsme dobře hospodařili a snižovali účelně provozní ztráty.

Primov nám přivezl hezkou, obrázkovou knihu o Sofii a připsal tam milé věnování.

Já byl ten večer plný nadšení a ihned jsem doma napsal článek pro okresní noviny „Vrátil se po 14 letech“. Ten samozřejmě vyšel a byl jsem rád, že jsem se dal do jeho psaní už ten první radostný večer. V dalších dnech by se to už asi neuskutečnilo, protože jsem v mlékárně měl povinností dost a k tomu ještě ty práce na stavbě.

A to byl můj největší praktikant, nejen tělesně, ale i funkčně – dotáhl to na ministra zemědělství.

Závodní škola práce

V mlékárně jsem byl vedoucím závodní školy práce. Se zaměstnanci mlékárny jsem probíral především otázky technologické, ale dostali jsme někdy i na ztráty a ekonomii. Snažil jsem se jim vyložit něco o mléce, o jeho složení a produkci, rovněž i o krmivech apod. Šlo mi o to, pokud měli zájem, vše jim vysvětlit, aby o tom věděli o něco více, než co patří k těm jejich denním úkolům.

Byl jsem zván též na školení zootechniků z okresů našeho sběrného obvodu, především to byl okres Praha-západ, také Kladno a Beroun.

Pokud jsem byl pozván, neodřekl jsem své přednášky i mimo náš sběrný obvod.

V přednáškách jsem se obíral zejména kvalitou dodávaného mléka, pak šlo nejen o kyselost, ale i o tučnost a snadno jsme se dostali i ke ztrátám, výtěžnostem a technologii. Všechny tyto problémy jsem dobře ovládal, nemusel jsem tedy připravovat a v žádném případě předčítat napsaný text, ani poznámky jsem k tomu nepotřeboval.

Z jednoho problému jsem přecházel hladce na druhý a vůbec jsem nepřicházel do rozpaků, když nějaká poznámka či otázka přivedla moje vyprávění do docela jiného směru, než kterým jsem svoje vývody presentoval.

Po těch školeních zootechniků, ty trvaly vždy dva či tři dny a byly realizovány většinou v nějakém rekreačním středisku, kde byla možnost i přenocovat. Já to samozřejmě vyřídil v jediném dnu. Večer po školení byl vždy uspořádán zábavný program, na kterém jsem, jako starý divadelník, komediant a imitátor hlasů, měl vždycky velký podíl, a jestli se zootechnikům odborné věci z přednášky vykourily brzo z hlavy, pak ta humorná či vtipné proložení nebo vyložení i vážných otázek jim v paměti zůstalo. Že docházelo při těch večerech k všeobecnému veselí, je samozřejmé, napomáhaly tomu i určité přípitky a podobná zpestření večera. Sám dokážu „bejt s'atej“ i po limonádě, dovedu takovou „zmoženou figurku“ dobře provést a jen po té limonádě mám stále těch „svých pět pohromadě“, pak není žádné nebezpečí, že bych ve svém přednesu „vykolejil“. Nemohu to sice tvrdit, ale mám dojem, že za takových podmínek se účast na školení snadněji zajišťovala.

Nevím, jak k tomu došlo, kdo dal k tomu podnět, ale jeden čas chodilo ke mně na školení asi šest žáků z místní základní školy v Hostivici. Přihlásili se dobrovolně a vysvětloval jsem jim a předváděl laboratorní kontrolu suroviny i výrobků mlékárenského průmyslu. Po absolvování takového kursu dostávali i známky, které se objevovaly na jejich vysvědčeních. Mnohdy jsem si s těmi známkami neuměl dost dobře poradit. Mezi účastníky byli velmi vtipní a snaživí žáci, ti si zasloužili určitě a samozřejmě jedničku. Ale u těch, kteří na kurs jen chodili, ale o jeho téma měli nevalný zájem, bych měl dát docela špatnou známku, ale jak by se tato na vysvědčení vyjímal, když by snad ty ostatní známky z normálního vyučování mohly být i zaslouženě slušné.

Svými přednáškami jsem rád informoval i pracovníky cizích mlékáren a nebyly to jen přednášky, na které byli pozváni vždy odborníci z celé republiky, jako na příklad v Ostravě, kde šlo především o jogurty. Takové podniky byly organisovány sdružením mlékáren a měly svůj připravený, přesný plán. Přednášel jsem vždy „spatrá“, tedy nikoliv přečtením napsané přednášky. To mělo daleko větší efekt, lépe to upoutalo pozornost mých posluchačů, nikdy mi neusínali.

Vzpomínám si na jednu náhodnou a improvizovanou přednášku v mlékárně v Liberci. Tam jsem totiž předváděl provozní výrobu jogurtů podle mé technologie. Tehdy mne ředitel Ing. Václav Vondruška požádal, zda bych pro techniky jeho provozu provedl malou přednášku o nové technologii jogurtů. Byl jsem ochoten mu vyhovět. Ředitel dal na vědomí všem technikům, že ve 13 hodin se bude tato přednáška konat. Nato se mě ptal jeden z techniků, zda je povinen na tu přednášku přijít, že je vždy nucen se každé akce zúčastnit a že mu to vůbec nevyhovuje. Klidně jsem mu odpověděl, že se zúčastnit nemusí, když nemá zájem. On však přesto přišel, už nevím, kolik posluchačů jsem tehdy měl, ale více než deset jich nebylo. Ale zájem měli postupně všichni, a jaký!

Vůbec si neuvědomovali, jak ten čas rychle ubíhá a nechtěli mne ani pustit, abych odešel v 17 hodin na autobus, který byl mým posledním spojením na Prahu.

Od jednoho technika jsem vyslechl, jak ho při mé přednášce rozbolel žaludek. Odpověděl jsem mu, že mohl klidně odejít a nemusel se mou přednáškou nechat trápit. On mi ale vysvětlil, že jsem tak přesvědčivě o těch jogurtech mluvil, že na ně dostal pak takovou chuť a vedlo to i k těm jeho potížím.

Nakonec mě museli narychlo zavést autem na stanici autobusu, abych to poslední spojení vůbec stihl.

V této kapitole bych se měl zmínit i o exkursích v mlékárně. Bylo jich za těch 21 let opravdu hodně. Dostal jsem za úkol tu první, v době, kdy jsem v mlékárně pracoval, provést a pak mi to zůstalo, nikdo jiný se exkursantům nevěnoval.

Nebylo mi to vždycky moc příjemné, vždyť těch úkolů jsem měl v mlékárně habaděj a pak ten čas jedné až dvou hodin pro mou práci chyběl. Ale když už jsem navázal s takovou návštěvou kontakt a zejména, když měl opravdový zájem, zapomněl jsem na tu svou práci a bylo mi jedno, i kdybych to měl dohánět i v noci.

A z těch to početných takových povyražení bych chtěl vzpomenout alespoň na dvě.

Ta jedna byla vedená mým někdejším učitelem Karlem Priknerem. Byl z Unhoště a na měšťance nás učil matematice, kreslení a občanské nauce. Přišel s velkým počtem žáků, byla to určitě celá třída a možná že jich bylo ještě víc. A ti jeho žáci měli o mlékařinu skutečný zájem. Zároveň mě potěšilo, že učitel Prikner svým žákům sdělil, že jsem i já byl kdysi žákem jeho měšťanské školy, a cítil jsem, že byl na mne hrdý.

Druhá exkurse, na kterou rád vzpomínám, byli zahraniční vysokoškoláci, kteří v rámci pomoci vývojovým zemím prodělali též určitý kurs v Praze a pak přišli i k nám do Hostivic. Byly to dvě skupiny, ta jedna mluvila francouzsky a ta druhá anglicky. Prováděl jsem tu francouzskou a šlo to docela dobře. Hezky jsme si rozuměli a já byl pozván i do Alžíru a Tunisu.

Byl v té skupině, kterou jsem provázel, jeden šikula, ten vše rychle chápal a dovedl jsem si představit, jak brzo a suverénně by dokázal řídit mlékárenský provoz.

Jistě se museli hodně soustřeďovat, aby rozuměli mé francouzštině. Tehdy jsem znal francouzštinu lépe než němčinu, vyjadřovat jsem se tedy dokázal docela slušně. Ale ten můj vyloženě český akcent musel dávat každému Francouzovi zabrat. Vždyť i při maturitě, zvolil jsem si sám francouzštinu, protože na němčinu jsem si netroufal, tak tehdy předseda maturitní komise Dr. Rak se sám vyjádřil, jaký strašný český akcent mám, když mluvím francouzsky. Drze jsem mu odpověděl, že je z toho zřejmé, že jsem dobrý Čech.

Ale i těm „anglickým“ studentům jsem musel být dost sympatický, protože mě pozval jeden z nich i do Ghany. Byl jsem za to pozvání vděčen, ale už tehdy mi bylo jasné, že žádné z nich nebudu moci využít. Vždyť ti komunističtí mocipáni mě nechtěli pustit ani k bratrským „Dederonům“, tedy do NDR, a tam moje přítomnost v Rostocku byla nutná, jednalo se tam o státní úkol, jehož jsem byl nejen řešitelem, ale i koordinátorem.

A když pro svůj úkol o jogurtech jsem chtěl vidět „zvláštní“ výrobu v Rakousku, musel jsem si na tu návštěvu vzít vlastní dovolenou a veškeré ty výlohy platit ze svého. Služebně mi to dovoleno nebylo.

Výzkumný ústav mlékárenský

Po uhelné brigádě, kterou jsem ukončil 30. června 1959, jsem v mlékárně dlouho nezůstal. Od 1. prosince jsem byl zaměstnán ve Výzkumném ústavě mlékárenském v Praze. [...]

Kysané mléčné výrobky – jogurty

Jeden z posledních mých úkolů v technologickém oddělení byly „Kysané mléčné výrobky“. Byl to úkol na jeden rok, největší část však byla věnována jogurtům. Šlo především o nové výrobky toho druhu a také o návrh na změnu technologie, zaměřený na jiný způsob udržování zračí teploty (optimum 42 °C) a o jinou praktiku chlazení hotového výrobku.

Pro oživení sortimentu jsem uvažoval o zcela nové formě jogurtu. Snažil jsem se vedle sladkých jogurtů – s ovocnými, slazenými přísadami – prosadit jogurt se zeleninou, konkrétně s pokrájenou paprikou, cibulí a petrželovou natí s malým přídávkem soli. Četnými laboratorními pokusy se usměrnila dávka ingrediencí, jejich konečné množství do 1000 g bílého (obyčejného jogurtu) bylo:

- 90 g krájená paprika (kapie)
- 20 g krájená cibule
- 7 g kuch. sůl
- 5 g rozřezaná petrželová nat'

První pokusy v laboratoři spočívaly v přidání jednotlivých ingrediencí do hotového, bílého jogurtu.

Později v provozu jsem vyráběl ten bílý jogurt v konvích či i větší množství v tancích až do jeho uzrání, až kyselost dosáhla 4,6 pH, tedy isoelektrického bodu. Pak byly přidány ingredience a po promíchání výrobek plněn do spotřebitelských obalů a uložen v chladírně.

Podobným způsobem byly v tu dobu vyráběny ovocné (sladké) jogurty ve Švýcarsku a podle mých informací i ve Vídni. Výrobek potom dosáhl i žádané pevné, homogenní konsistence.

Výrobu paprikového jogurtu jsem zaváděl v různých mlékárnách. Nejlépe se prosadila v Liberci, kde ji ředitel Ing. V. Vondruška rád převzal a realizoval. Podle jeho tvrzení, za dvacet let jeho spolupráce s výzkumným ústavem mlékárenským mohl od výzkumu použít jen tento zeleninový jogurt a pak jogurtový krém; to byl jogurt, při jeho výrobě byly po zakysání promíchány nejrůznější ovocné sirupy, též jejich vhodné kombinace.

Byla to moje myšlenka, výrobek byl jemné konsistence a výborné chuti. Oba výrobky jsou snad dosud vyráběny v Liberci a znamenaly nejen vhodné rozšíření sortimentu, byly to i výrobky lukrativní, které byly přijaty spotřebitelem a tak zvýšit konsum mlékárenských výrobků.

Když jsem v roce 1968 řešil ve svém oddělení tento úkol, měl jsem snahu vidět i tu speciální výrobu jogurtů ve Vídni. Slyšel jsem o ní a také něco četl, ale tato „nová“ technologie mi známá nebyla.

Měl jsem za to, že do sousedního Rakouska nebude problém jet služebně, zejména v létě roku 1968, kdy jsem očekával příznivý vliv „Pražského jara“. Byl jsem ale velmi zklamán. Na sdružení mlékáren, které o mé eventuelní služební cestě rozhodovalo, vládli stále komunističtí funkcionáři, kteří nepatřili vůbec k mým přátelům – byl to generální ředitel Kopáč a technický ředitel Klimeš.

Cesta do Vídně mi povolena nebyla, ačkoli jsem uvažoval, že si i s cestami nevyžádá více než jediný týden.

A tak jsem se rozhodl podniknout tu cestu za vlastní peníze, a to v době své dovolené. Příslušné povolení ze strany československých a rakouských úřadů získat, to nebyl žádný problém.

Pomocí Ing. Dakeše z mlékárny Radlice a Zdeňky Strnadové z ekonomického oddělení Výzkumného ústavu mlékárenského jsem projednal s vedením mlékárny ve Vídeňském Novém městě svoje praktikování po dobu pěti týdnů s tím, že šestý týden se seznámím s onou výrobou v NÖM (Niederösterreichische Molkerei) ve Vídni, kde byl ředitelem Ing. Lunaczek, jeho předkové pocházeli od Brna.

Pro ten plán jsem použil čtyři týdny dovolené za běžný rok 1968 a zbytek dovolené – dva týdny z roku 1967.

Ve Vídeňském Novém Městě jsem byl přijat na těch pět týdnů jako praktikant za mizerný plat 3 000 šilinků. Vůbec mě neuráželo, když jsem v tu dobu už měl za sebou 28 let mlékařiny a dotáhl to od piky až na ředitele mlékárny a ve výzkumu na vedoucího dvou významných oddělení.

I s tím platem jsem byl spokojen, musel jsem se však tomuto praktikantskému platu přizpůsobit. Mlékárna mi dala k dispozici jednu místnost o ploše asi 20 čtverečních metrů, kde jsem si na malém vařiči improvisoval jídlo a kde jsem i spal. V mlékárně jsem měl deputát půl litru či litr mléka denně, také určité množství sýrů a něco másla. S máslem jsem byl zásobován velmi dobře. Když jsem v laboratoři dělal kontrolu obsahu vody v másle, patřil mi zbytek vzorku. Ke kontrole bylo dáno běžné balení, tedy 250 gr. na zkoušku bylo spotřebováno 10 g a tak mi zbylo 240 g.

Zkoušelo se denně několik vzorků a stačilo, abych prováděl jednu kontrolu a měl jsem másla na několik dnů pro „mou kuchyni“.

Na jídlo do restaurace jít, to jsem si samozřejmě nemohl dovolit, ale pět týdnů se dá přece vydržet. Byl jsem také několikrát pozván k večeři či obědu ředitelem mlékárny, vedoucím laboratoře Ing. Niesslerem a také panem Schmidem, vedoucím skladů.

Byl asi v mém stáří a velmi dobře jsme si rozuměli, obstarával nákup potřeb pro mlékárnu.

A tak jsem to protloukl, že mi zbylo dost, abych i ten týden ve Vídni mohl žít za vlastní peníze a ještě leccos přivezl domů. Ve Vídni jsem byl rovněž ubytován zadarmo, obědval jsem v závodní jídelně za cenu, kterou platili zaměstnanci, a ta byla velmi nízká.

Abych pochopil tu „novou“ rakouskou technologii výroby jogurtů, na to mi stačily pouhé dva dny. Prováděli zrání jogurtového mléka v normálním uzrávači, který je používán v másárnách, a po dosažení isoelektrického bodu, tedy kyselosti 4,6 pH promíchávali ovocné přísady, načež plnili do spotřebitelských obalů. Byla to vlastně modifikace způsobu, který byl zaveden ve Švýcarsku.

Moje výlety v Rakousku

Jako praktikant v mlékárně ve Vídeňském Novém Městě jsem dělal na konci týdne výlety na kole. Měl jsem k dispozici služební kolo, byla to stará herka, přední, ruční brzdu jsem musel upevnit drátem, aby mě nerušilo její rachocení. Tím jsem ji sice vyřadil z provozu, ale na kole jsem uměl jezdit suverénně a tak mi to nevadilo.

Když jsem si ale v Alpách vyjel na Vysokou stěnu (Hohe Wand), po ní vedla dost strmá silnice (určitě měla spád 15–20 %) a byla už z dálky na té holé stěny patrná, musel jsem jít nahoru pěšky a šel jsem pěšky i při návratu dolů, protože s tím obstarožním bicyklem, jehož ruční brzdu jsem ještě vyřadil, by ta rychlá jízda dolů byla více než nebezpečná.

Také jsem si vyjel na „Neusiedler See“ přes Eisenstadt, to je mohutné jezero na hranici mezi Rakouskem a Maďarskem. Bylo to dost daleko, celkem více než 100 km. Živil jsem se vydatně třesněmi, které v tu dobu ještě zbyly na četných, mohutných stromech. Jindy jsem si zajel směrem na Schneeberg, u nás totéž jméno má naše Sněžka, ta rakouská hora je ovšem o více než 400 metrů vyšší, jedná se o 2 075 m.

Jednou v sobotu jsem vyrazil na kole směrem Semmering a měl v plánu, že dojedu ještě dále a troufal jsem se vzdálit se od svého startu asi na 100 km, urazit tedy v ten den celkem 200 km.

Po cestě jsem vyhlížel značky aut a hledal jsem naše vozy s označením CS. A měl jsem štěstí, vyhlédl jsem dokonce jednoho Kladeňáka, který na okraji lesa svačinoval. Přerušil jsem samozřejmě jízdu, česky jsem pozdravil, jeho to překvapilo, ale došlo brzo k přátelskému rozhovoru. Prozradil jsem mu, že jsem studoval na kladenské reálce a že bydlím v Hostivici. Vzápětí jsem se dozvěděl, že v Hostivici zná Josefa Šmída, vedoucího dopravy v mlékárně a že on sám je vedoucí dopravy kladenské Jednoty. Potvrdil jsem mu, že toho Šmída taky znám a snažil jsem se dozvědět, zda zná ještě někoho jiného z mlékárny. Měl jsem za to, že by měl znát i mne. Nic takového se však nepotvrdilo. Prozradil jsem mu tedy, že jsem dlouhá léta byl v té mlékárně zaměstnán jako vedoucí provozu a zástupce ředitele.

Ten milý přátelský rozhovor netrval dlouho, oba jsme se chystali na další cestu.

On ovšem jel rychle autem a já se vlekl mnohými serpentýnami, kdy jsem musel jít většinou pěšky. Ale bylo to v Alpách a nikoliv kolem Labe. A tak jsem někdy v odpoledních hodinách dorazil konečně do Semmeringu a bylo jasné, že už dál nepojedu. Tam jsem si sedl na lavičku, vypil svůj deputát mléka a k tomu zakousl kus suchého chleba. Musel jsem si oddechnout a oddech popřát i tomu staromódnímu kolu.

Jako vždycky, i tentokrát jsem se ohlížel po autech, zda uvidím nějaké s naší značkou CS. A měl jsem štěstí a ihned jsem k jednomu zaparkovanému vozu zašel, abych si s našimi turisty trochu popovídal. Ve voze byl šofér a vedle něho zřejmě jeho manželka, vzadu seděli jejich dvě dcerky ve stáří asi 12–14 let. Snažil jsem se oslovit řidiče, který proto stáhl okénko ve dveřích. V tu chvíli jsem byl velmi překvapen a zmohl se jen na udivenou otázku: „Je, Mirku, kde ses tu vzal, co tady děláš?“ On byl ale mou otázkou rovněž překvapen a odvětil, že se nejmenuje Mirek. Pozornějším pohledem jsem zjistil, že to není můj Mirek z Prahy, Ing. Miroslav Rous z Trojské mlékárny. Snažil jsem se mu omluvit za ten svůj omyl a vyprávěl jsem něco o tom svém kolegovi z Prahy. Ale jeho překvapení bylo vázáno především na to, jak mohu vědět, že se jmenuje Rous, a že není žádný mlékař a také není z Prahy, je povoláním strojař, a to z Hradce Králové. Ještě jsem se dotazoval, zda přesto nemá v Praze nějaké příbuzné, myslel jsem na tu podobnost v obličeji. Ani toho si nebyl vědom.

Po tomto vysvětlení následoval krátký rozhovor, co v Rakousku dělám a kde jsem zaměstnán, brzo jsme se rozloučili a já musel jet zase zpátky. Čekala mne dost dlouhá cesta, i když to bylo dolů pohodlnější a podstatně rychlejší.

Asi dvakrát mě rodina pana Rouse předjížděla, holky mi vesele mávaly. I já je dvakrát předjel, když se zastavili na vyhlídkovém místě, aby vychutnali krásu Alp. Domů jsem se vrátil přece jen za tmy, ale šťastně a spokojeně.

Jindy jsem si vyjel ve směru na Vídeň, ale asi v polovině cesty do Vídně jsem odbočil doleva na lázeňské město Baden, které mi výstavbou připomínalo naše Teplice. Dojel jsem však až do Meyerlingu, kde korunní princ Rudolf spáchal 30. ledna 1889 sebevraždu a zároveň zastřelil i svou milenkou baronku Vetserovou. Navštívil jsem místo, kde skončil tento milenecký pár svůj život, a byl jsem i u jejich hrobu v tamním kostele či klášteře.

Těž ředitel mlékárny Ing. Paul Pfundner se snažil zpříjemnit tu pětítýdenní dobu mého praktikantství.

Jednou mne vzal svým vozem, aby mi ukázal krásu Alp v okolí Semmeringu. To mi připadalo jako náš Špindlerův Mlýn, i když ty Alpy nabízely návštěvníkům víc než Špindl českým turistům. Tehdy Ing. Pfundner jel jenom pro mou zábavu, neměl tam vůbec žádný jiný záměr, tedy nějaké řízení či jednání, se kterým by spojoval ten můj skvělý výlet.

A podobně to bylo i ve Vídni, kam se mou zajel jen proto, aby mi ukázal to nejkrásnější v tomto velkém městě. Tam mě pozval i na honosný oběd v restauraci „Na radnici“ a bylo to skutečně ve vídeňské radnici. Cena toho oběda určitě neodpovídala možnostem mlékárenského praktikanta.

Také mi věnoval jednu celou neděli, kdy mne vzal sebou na Solné jezero (Salzsee), tak se myslím jmenovalo nedaleké pěkné jezero, které vzniklo propadnutím půdy po vydolování soli. Tím příroda vytvořila v blízkosti Vídně rekreanty vyhledávané jezero, které bylo po celém okolí poseto chatami a restauračními podniky i jinými zařízení, které rekreační středisko potřebuje.

Tehdy byla sebou též jeho paní a nejmladší syn Gerhard, který byl asi čtyři rohy stár a kterého jsem si velmi oblíbil. Byl jsem mu též sympatický a ještě po létech rád na moje taškařiny vzpomínal, jak mi jeho tatínek v dopisech sděloval.

Tehdy jsme byli snad po celý den na jezeře a jezdili na najaté lodi. Sám jsem vesloval celou tu dobu, i když jsem dosud „pádla“ neměl nikdy v ruce. Byl jsem za to svěření vděčen a docela solidně jsem se tím vypořádal.

V onu neděli byl nádherný den, sluníčko nás neopustilo ani na chvíli a tak jsem se rychle opálil, až to bylo nemilé. Ale vůbec si nemohu vzpomenout, že bych tím nějak trpěl, převážily to asi pocity získaného přátelství a pochopení lidí, se kterými jsem se před krátkou dobou poznal.

Jen jednu nepříjemnou vzpomínku mám na tu jinak skvělou neděli. Paní Pfundnerová požadovala ode mne vysvětlení, proč jejich rodina musela odejít po válce z Teplic, kde jim patřila lékárna, která byla zestátněna, a nic za ní nedostali. Bylo mi to nepříjemné, stejně jako v současné době po likvidaci komunistické vlády v ČSR to není jednoduchý problém.

Též Ing. Niessler, vedoucí laboratoře, mě vzal autem několikrát už v ranních hodinách na cestu po sběrném obvodu. Poznal jsem, že tam neměl žádné nutné řízení, šlo mu především o to ukázat mi něco z okolí jejich města.

A navíc mi byly přiznány i cestovní diety a těch ve vyúčtování proběhlo podstatně více, než jsme jich ve skutečnosti udělali. Vysvětlil jsem si to tak, že vedení mlékárny bylo přece jen jasné, že těch 3 000 šilinků nebyl žádný velký plat. [...]

Vývoj nových výrobků

Ve svém technologickém oddělení jsem si z vlastní iniciativy zavedl i vývoj nových mlékárenských výrobků.

Šlo mi nejen o rozšíření sortimentu, ale i o zavedení výrobků s nižší kalorickou hodnotou za levnější cenu.

Používal jsem k tomu sýrů s výraznější chutí, jako je roquefort, romadur apod. Tehdy jsem se po provedených pokusech orientoval na 5 nejuvhodnějších výrobků. Laboratorně jsem připravil dostatečný počet konsumních dávek, abych umožnil eventuelní komisionální posouzení.

Nejprve jsem pozval k hodnocení ředitele výzkumu Dra. Píseckého. Ten byl nápadem a výrobky natolik nadšen, že přivolal k ochutnání ještě technického ředitele Chvalinu, ten byl tehdy na sdružení mlékáren a výzkumný ústav mu podléhal. Výsledkem toho společného posouzení bylo, že dali souhlas k provozním pokusům a pak i k realizaci.

Měl jsem sice ve svém oddělení s ohledem na malý počet pracovníků práce dost, ale ty nové výrobky mě mimořádně lákaly. Také jsem cítil, že je potřeba, aby se s tím ve výzkumu někdo zabýval. Ty provozní výroby jsme praktikovali v mlékárně Slaný, kde měli pro můj záměr vhodnou plničku do kelímků, vyráběli totiž z tvarohu slazený produkt, který se jmenoval „Pacholík“. Tehdejší ředitel mlékárny (jméno jsem zapomněl) měl pro mé snažení smysl, stejně jako vedoucí v provozu Ing. Václav Smrčka, který studoval též na kladenské reálce, pocházel ze Svárova a také jsme spolu jezdili někdy do školy na kole. To bylo ale sporadicky a jenom v létě. Byl o jeden rok starší než já, ale byl jediný syn selské rodiny, rodiče měli o něj strach, i když ze Svárova měl cestu do školy o 4 km kratší než já, a tak jezdil většinou autobusem z Červeného Újezda.

Před realizací, po úspěšných provozních zkouškách, bylo nutné vypracovat celou řadu norem, a to pro spotřebu surovin, energie a pracovních hodin. Také přesný technologický plán i nákres a popis použitých strojů bylo nutné připravit. To vše vyžadovalo ministerstvo výživy, a to v trojím vyhotovení. Byl tomu dán i závazný termín.

Všechna ta práce čekala ale jen na mne a bylo jí skutečně dost.

Věnoval jsem tomu v roce 1968 celé svatodušní svátky a pracoval jsem na tom doma za pomoci svého starého psacího stroje.

Nedělo se s tím ale vůbec nic, až někdy v září či v říjnu se ozval Ing. Bazala ze sdružení mlékáren. Chtěl po mně, abych znovu vypracoval celou tu dokumentaci, nebo poslal z toho alespoň jedno to vyhotovení. Na ministerstvu se prý všechna ta troje vyhotovení ztratila a Ing. Kněz (ten byl tehdy v důležité funkci na ministerstvu) to nutně potřebuje, aby ten návrh předložil a mohl získat příslušnou prémii.

Nemusím vůbec zdůrazňovat, jak to na mne zapůsobilo. Neodesílal jsem nic, ani jsem znovu nic nevypracovával, i když jsem to jedno vyhotovení u sebe měl.

Tedy s myšlenkou jsem přišel já, věnoval jsem pro zkoušky a případnou realizaci tolik času, dokonce i mimo pracovní dobu doma. A prémie za tento dobrý a poctivý úkol měla patřit Ing. Knězovi.

On byl sice v partaji, lépe by se to dalo vyjádřit, že byl u partaje, ale rozuměli jsme si docela dobře, když jsme byli někde sami, při některých společných služebních povinnostech. Byl synem jihočeského sedláka a měl jsem ho za dobrého kamaráda. Ve skutečnosti jím ale nikdy nebyl. [...] Jak se člověk v lidech někdy hodně mýlí!

Návštěva rakouských přátel v Praze

V Rakousku jsem byl od 2. července do 15. srpna 1968.

Když jsem přišel zase do práce do výzkumného ústavu, dozvěděl jsem se od paní Doležalové z dokumentačního oddělení, že ředitel Klimeš, ten bydlel v mlékárenském bytě v Hostivici, rozlašoval všude, že jsem za hranicemi a že se už nevrátím. A já se po těch šesti nedělích, kdy jsem byl poprvé tak dlouho za hranicemi, jsem se tolik těšil na návrat.

Paní Doležalovou to Klimešovo jednání tak nahněvalo, že byla schopna, kdyby znala mou rakouskou adresu, informovat mě dopisem a vyprovokovat k tomu, abych skutečně v zahraničí zůstal.

Příští týden po mém návratu přijel pan Schmid z Vídeňského Nového Města se svou rodinou. Pozval jsem je, abych jim ukázal Prahu. Přijeli autem a měl jsem naplánováno, což jsem jim i slíbil, že budou bydlet u nás v Hostivici.

Setkali jsme se před starým výstavištěm, před parkem Julia Fučíka a byl jsem zklamán, protože si už zaplatili noclehování na celý pobyt v Praze, a to ve vysokoškolské koleji, která v době prázdnin sloužila tomuto účelu. Udělali mi čáru přes rozpočet a nechtěli to změnit.

Uklidnil jsem se, když jsem se dozvěděl, že za přenocování museli vydat všechny české peníze, které si v Rakousku vyměnili. Počítal jsem s tím, že mě budou přece potřebovat a že jim budu moci oplatit to pohostinské přátelské přijetí v Rakousku.

Pozval jsem je v Praze na společnou večeři a umluvili jsme si, že je převezmu příští den ve středu na stejném místě, kde jsme se poprvé setkali a že budu organisovat jejich prohlídku Prahou.

Příští den ale už od brzkých ranních hodin nás informovalo radio, že naši zemi okupuje ruská armáda, která nás tehdy obšťastnila 5 000 tanky. Bylo to hrozné překvapení a bylo mi jasné, že za této situace z prohlídky Prahy nic nebude.

Rozhodl jsem se, že zajedu ihned do Prahy, abych na sjednaném místě byl ještě před dohodnutým termínem. Ale vlaky ani autobusy nejezdily. Použil jsem, poprvé v životě autostopu. Vzal mě do Prahy svým vozem důstojník naší armády. Sloužil na Hradčanech, v bývalé kadetce, ale nebyl si jistý, zda se vůbec do kasáren dostane.

Vyložil mne pod Hradem a já znovu stopoval.

Zastavili mi Angličané, kteří byli účastníky geologického kongresu v Praze. Domlouval jsem se s nimi svou lámanou angličtinou, jejich kongres se konal někde ve středu města. Přece jen se mi podařilo přesvědčit je, aby se vrátili raději do hotelu International v Dejvicích a snažili se co nejdříve vrátit se domů. Ztratil jsem sice možnost dostat se brzo ke svým rakouským hostům, ale musel jsem přece Angličany správně informovat.

Vyložili mne před „kachlíkárnou“, ministerstvem vnitra, a vrátili se do svého hotelu.

Na křižovatce jsem se snažil dostat od policajta informaci o poměrech, ten měl na uchu malé rádio, ale já přesto zaslechl slova reportéra, že se už dokonce střílí i v rozhlase. Podle hlasu jsem poznal, že ten reportér byl můj někdejší spolužák z kladenské reálky Vladimír Brunát. Jako studenti jsme se jednou v polední pause poprali v YMCE. Ale na to jsem v tu chvíli ani nepomyslel, spěchal jsem dál pěšky, chvílemi i poklusem k parku Julia Fučíka.

Tam před kolejí byla spousta vystrašených lidí a mezi nimi i moji rakouští hosté. Dlouho jsem nemusel mluvit a jeli se mnou do Hostivic. Na cestě jsme natankovali plné nádrže benzinem, před stanicí byla dlouhá fronta aut, a brzo jsme byli v Hostivici. Pan Schmid svým velkým radiem sledoval všechny možné rozhlasové stanice, a to po celý den i celou příští noc.

Ráno jsem potom musel přijmout jeho rozhodnutí, že odjedou ihned domů. Bylo mi jasné, že není žádné jiné řešení možné. Po snídani se rozloučili, já nastartoval svou motorku ČZ-125 a jel před nimi vesnicemi, aby se vyhnuli Praze a dostali se co nejdříve na státní plzeňskou silnici. Pak budou mít podle mapy možnost usměrnit se na silnici směrem do Budějovic a tak budou co nejdříve na rakouské hranici.

Museli mi slíbit, že mě budou informovat ihned, až se šťastně vrátí domů.

A učinili tak už na hranici odesláním pohlednice, kdy si mohli oddechnout a spokojit se s tím, že z té šlamastiky vyvázli. Tolik jsme se všichni těšili na společnou prohlídku Prahy a tak mizerně to dopadlo.

Týden napětí a strachu

V týdnu sovětské okupace si nikdo nedovedl představit, co nás čeká, do jakých hrůzných situací se dostaneme. Politici a vládní představitelé byli odvezeni do Moskvy, všude na důležitějších dopravních tepnách byly sovětské tanky, ruští vojáci byli desorientováni tím, že v městech byly sejmuty tabulky s označením jména ulic, i domovní čísla byla odstraněna, jelikož na nich byla též jména ulic uváděna, na křižovatkách byly orientační tabule dávány do obrácených směrů. Naši mladí lidé, kteří se ve škole museli učit rusky, měli příležitost mluvit s hladovými, žíznivými sovětskými vojáky a mnohé takový rozhovor přiváděl do zoufalství. Sověští vojáci byli informováni, že jdou osvobodit naši republiku, a tak čekali, že budou přijati stejně vřele jako jejich otcové po skončení války, kdy naši lidé byli ochotni dáti osvoboditelům to poslední, co měli. Tomu věřili i organizátoři tohoto vojenského tahu a vojsko nemělo žádné vlastní zásobování jídlem a nápoji, ani zásobování pohonnými látkami pro jejich vozidla. Češi však jim nenabídli nic a každý, kdo by dal těm sovětským „osvoboditelům“ jen šálek vody, byl by považován za zrádce.

Tehdy nejen že nefungovaly veřejné dopravní prostředky, lidé vůbec do práce nešli. Jenom zásobování a jiné obory, velmi důležité pro běžný život občanů, fungovaly. Vzpomínám si, že jsem své rakouské hosty chtěl 21.8. alespoň provést po okolí Hostivic, zašli jsme též do jedné restaurace, ta byla nabitá lidmi, jako všechno ostatní, mnoho se diskutovalo, samozřejmě o současných událostech, na práci z nich nikdo nemyslel a moc jsme tehdy nedostali ani pivo, ač jsem byl v obci dobře znám, ale provoz v restauraci byl zcela nenormální a jeho organizace na současnou situaci vůbec nestačila.

Tehdy jsem si jasně uvědomil, že jsem mlékař a že krávy v zemědělství bude nutno dojit každý den bez ohledu na současnou situaci a že i spotřebitelé, i když nepracují, budou potřebovat každý den přiměřené množství mléka a mléčných výrobků. Bylo mi jasné, že ani v mlékárenském výzkumu nikdo do práce nepřijde a tak jsem se rozhodl, že nabídnu svou pomoc mlékárně v Hostivici, pokud ji bude potřebovat.

A mlékárna ji potřebovala, situace sama si vynutila jistá řešení, která by za normálních podmínek nepřicházela vůbec v úvahu. Bylo tu dobu samozřejmě, že se spotřebitelé zásobovali mimořádným množstvím lahvového mléka. Všeobecně byly očekávány i válečné podmínky. Ledničky spotřebitelů byly nabity, bylo v nich i nenormální velké množství lahvového mléka. Bylo v nich blokováno velké množství lahví, které se nevracely do mlékárny. Hostivická mlékárna plnila tehdy do lahví asi polovinu množství expedovaného mléka. A tak se stalo, že nebyly k dispozici lahve, do kterých by se plnilo. Bylo tedy nutné dovést lahve ze skladu pražských mlékáren. Ten byl ovšem na druhé straně Prahy a do toho skladu se nikdo z dopraváků neodvážil jet. V té době bylo na trati tolik kontrol sovětských vojáků, jichž tanky byly na důležitých křižovatkách najety do poloviny silnice.

Nabídl jsem se k tomuto úkolu, rusky jsem natolik ovládal, abych se s rusáckou kontrolou domluvil. Měli jsme v mlékárně k dispozici více nákladních vozů ze stavebního průmyslu, kde se samozřejmě nepracovalo. V mlékárně jsem si vyžádal dva litry šlehačky a dvakrát půl kg másla a jel s jedním velkým vozem do tohoto skladu. Projeli jsme bez velkých potíží všemi kontrolami a ve skladě jsem mlékárenskými výrobky podmazl obě pracovnice, které zodpovídaly za sklad. Dostali jsme ihned dvě velké palety litrových lahví. Více se jich na ten vůz nevešlo. V mlékárně jsme pomocí dřevěných válečků usadili palety na rampu a jeli do skladu znovu.

Za den jsme dokázali i tři jízdy a mlékárna měla možnost plnit do lahví pasterované mléko. Jezdili jsme tam skoro celý týden. Vzpomínám si na sobotu 24. srpna, kdy měl mít svatbu můj synovec, syn mé sestry Hely – Toník Burgr a já měl fungovat jako svědek.

S ohledem na ty mimořádné podmínky nebyla jistota, že se svatba bude vůbec konat. S Toníkem jsme se dohodli, jestliže ke svatbě v sobotu dojde, že mne bude včas informovat. Začátek měl být v 15 hodin.

Když se synovec ani v 10 hodin neozýval, jel jsem zase pro mléčné lahve. Na zpáteční cestě s paletami nás na křižovatce u Bílé Hory, kde byl spoj státní karlovarské silnice se státní silnicí plzeňskou, kontroloval docela malý ruský voják. Chtěl vědět, co vezeme, odpovídal jsem: „Můžno pasmatřit', butylky dlja moloka.“ On byl tak mrňavý, že nebyl schopen na ten vysoký vůz se vůbec vyšplhat a tak mi raději věřil a nechal nás jet. Všiml jsem si, že měl v ruce více spadanych jablek, vedle silnice byl dost vzrostlý sad ovocných stromů a nebyl vůbec ohrazen. A ty padavky, to bylo vlastně jeho jediné jídlo.

Když potom na svatbě, která se skutečně konala a na kterou jsem v poslední chvíli přijel, jsem se tak trochu ze zoufalství podíval hlouběji do lahve s tvrdým alkoholem, měl jsem „v hlavě“, jak se říká. Tehdy jsem si vzpomněl na toho malého Rusáčka s těmi padavkami, on při té vší tragické situaci vlastně za nic nemohl. A dal jsem se do breku nad těmi zoufalými, nelogickými podmínkami, které jdou daleko od rozumného, lidského chápání.

V mlékárně jsem rovněž obstarával pohonné látky pro vozy mlékárny, a jak už jsem se zmínil, sovětské jednotky neměly ani s pohonnými látkami zajištěno zásobování a tak nebylo příliš lákavé někde na silnici s větším množstvím benzínu či nafty se objevit. A tak jsem převzal i tuto starost.

Zároveň odvézt 2 000 kg másla do mlékárny Radlice bylo ze stejných důvodů nebezpečné a tak jsem se propůjčil i tomuto úkolu a dopadlo to vždycky dobře.

Také jsem dal dohromady prohlášení, v němž jsem srovnával okupaci německou s bratrskou okupací v srpnu 1968. Samozřejmě jsem tu bratrskou odsuzoval. Prohlášení jsem dával podepsat zaměstnancům mlékárny, jsa si vědom toho, že našemu vládnímu a politickému vedení jinou pomoc nabídnout nemůžeme.

[...]

Koncem srpna 1968 se naši vládní a političtí představitelé vrátili z Moskvy zase domů a všichni až na profesora Dra. Kriegra podepsali vše, co od nich Brežněv požadoval, přestal jsem s tou pomocí v mlékárně Hostivice. Tehdejšímu řediteli Janu Štarmanovi jsem to odůvodnil následujícími slovy: „Honzo, když se zase ruské hovno stává našim velikým vzorem, nemám v tvé mlékárně co pohledávat a zítra jdu zase normálně do mlékárenského výzkumu.“

A tehdy jsem začal na podkladě svých zkušeností a srpnových událostí vážně uvažovat o tom, že využiju první příležitosti a svou vlast opustím.

Abych od práce jako vedoucí technologického oddělení neutekl jako kluk, rozhodl jsem se, že udělám vše, aby něco pozitivního po mně zůstalo, abych podpořil realizaci svých nápadů a výsledků výzkumnické práce svého oddělení.

Oponentury úkolů byly už s úspěchem ukončeny a tak jsem jako mlékárenský krajánek jezdil i po nocích mezi mlékárnami, abych pak během dne zaváděl výrobu podle mé technologie.

A po poslední takto strávené noci jsem sbalil svoje věci a to nejnnutnější vzal sebou. Jel jsem půlnočním vlakem přes Budějovice na Vídeň.

Závěr

A tak se dostávám k závěru tohoto dalšího dílu svých vzpomínek.

Je v něm vlastně jen mlékařina, a to ještě jen její část, která patří do mé vlasti. A rozrostla se do 110 stran, to je asi maximální množství, které dokážu pojmout do zpusobu při použití tak zvaného „rychlouvače“.

Nepředpokládal jsem, že ke zpracování toho nejdůležitější bude potřeba stovka stran. Je to ale tím, že jsem k těm jednotlivým kapitolám připojil všechno, co se v té době, po maturitě až do mého odchodu do ciziny, událo.

Pokud jde o obrázkovou dokumentaci, bude v tomto díle mnohem chudší než při divadelnickém díle a při zpracování mého dětství a mládí. Mám totiž jen málo fotografií z té doby a jejich kopie zapojím na konci tohoto dílu. V těch uvedených třech dílech jsem se snažil je vložit co nejlíže ke kapitolám, ke kterým patřily.

Ale i tak jsem s tím, co jsem za necelý rok dokončil, spokojen; před rokem, kdy jsem o této práci začal uvažovat, nečekal jsem, že toho tolik zvládnou, vlastně jsem nevěřil ani v realizaci vzpomínek v rozsahu mnohem menším.

Pomohla k tomu především ta docela jiná technika, která dává vhodné možnosti, urychluje práci a zároveň podněcuje k větší pílí a dovolím si tvrdit i k nečekanému pracovnímu nadšení.